МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему «Прогнозування ймовірності банкрутства та шляхи його подолання на ПрАТ «НЕК Укренерго»

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0724-фк
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
освітньої програми Фінанси і кредит
М.Є. Снісаренко

Керівник д.е.н., професор Череп А.В.
Рецензент к.е.н., Лепьохін О.В.

Запоріжжя
2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Освітня програма Фінанси і кредит

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри_____А.В.Череп

«___»_____2025 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Снісаренку Микиті Євгенійовичу

1. Тема роботи: «Прогнозування ймовірності банкрутства та шляхи його подолання на ПрАТ «НЕК Укренерго»

керівник роботи: Череп Алла Василівна, к.е.н., доцент
затверджені наказом ЗНУ від 25 березня 2025 р. № 439-с.

2. Строк подання студентом роботи: 3 листопада 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: дані фінансової звітності на ПрАТ «НЕК Укренерго», Державної служби статистики України, а також монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): визначити теоретично – методичні положення, сутність, причини та особливості настання банкрутства, а також системи раннього попередження та реагування; здійснити організаційну характеристику та провести аналіз економічних показників діяльності ПрАТ НЕК «Укренерго»; розглянути методи оцінки ймовірності банкрутства та проаналізувати їх на основі досліджуваного підприємства; визначити шляхи подолання банкрутства та кризового стану на підприємстві.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 8 рис., 30 табл. і 6 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Череп А.В. професор	16.05.2025 р.	16.05.2025 р.
2	Череп А.В. професор	17.06.2025 р.	17.06.2025 р.
3	Череп А.В. професор	01.08.2025 р.	01.08.2025 р.

7. Дата видачі завдання: 02 квітня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	02.04.2025 р. – 07.05.2025 р.	виконано
2.	Виконання вступу	08.05.2025 р. – 15.05.2025 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	16.05.2025 р. – 16.06.2025 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	17.06.2025 р. – 31.07.2025 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	01.08.2025 р. – 15.09.2025 р.	виконано
6.	Формулювання висновків	16.09.2025 р. – 30.09.2025 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	01.10.2025 р. – 02.11.2025 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	03.11.2025 р.	виконано

Студент _____ М.Є. Снісаренко
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ А.В. Череп
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ І.О. Щебликіна
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 123 с., 8 рис., 30 табл., 71 джерело.

Об’єктом дослідження є процес визначення ознак ймовірності настання кризового стану всередині суб’єкта господарювання ПрАТ НЕК «Укренерго»

Предметом дослідження є сукупність теоретичних засад та прикладних проблем, пов’язаних із організацією процесу визначення ознак ймовірності настання кризового стану всередині суб’єкта господарювання з метою покращення його фінансового стану.

Метою роботи є аналіз теоретико-методичних та організаційних положень та розробка практичних рекомендацій щодо передбачення фінансової кризи на підприємстві та шляхів її подолання.

Завдання: 1) визначити сутність та причини банкрутства на підприємстві; 2) провести аналіз економічних показників діяльності підприємства; 3) розробити алгоритм та механізм дій щодо управління фінансовою стійкістю підприємства з метою запобігання банкрутства

Методи досліджень: в магістерській роботі були використані загальні та спеціальні методи: розрахунково-аналітичні методи, аналіз та синтез, методи порівняння, метод узагальнення та інтерпретації результатів

Одержані результати та їх новизна: 1) розроблено та обгрунтовано SWOT та TOWS аналізи ПрАТ НЕК Укренерго; 2) розроблено рекомендації щодо покращення фінансового стану підприємства на основі визначеної фінансової стратегії за матрицею Франшона-Романе; 3) створено модель щодо управління фінансовою стійкістю з метою запобігання банкрутства.

Практичне значення одержаних результатів. За допомогою поглиблення знань у таких питаннях як розрахунок ймовірності банкрутства за допомогою відповідних методів та шляхів подолання кризового стану підприємства зможуть уникнути банкрутства в середині юридичних осіб.

ФІНАНСОВА КРИЗА, БАНКРУТСТВО, ДІАГНОСТИКА, АНАЛІЗ, ФІНАНСОВИЙ СТІЙКІСТЬ

SUMMARY

Qualification work: 123 p., 8 fig., 30 tab., 71 refferences.

The object of the study is the process of determining the signs of the probability of a crisis situation within the business entity PrJSC NEK "Ukrenergo"

The subject of the study is a set of theoretical principles and applied problems related to the organization of the process of determining the signs of the probability of a crisis situation within the business entity in order to improve its financial condition.

The purpose of the qualification work is to analyze theoretical, methodological and organizational provisions and develop practical recommendations for predicting a financial crisis at the enterprise and ways to overcome it.

Tasks: 1) determine the essence and causes of bankruptcy at the enterprise; 2) conduct an analysis of the economic indicators of the enterprise; 3) develop an algorithm and mechanism of actions for managing the financial stability of an enterprise in order to prevent bankruptcy

Research methods: general and special methods were used in the master's thesis: computational and analytical methods, analysis and synthesis, comparison methods, method of generalization and interpretation of results.

Results obtained and their novelty: 1) SWOT and TOWS analyses of PrJSC NEK Ukrenergo were developed and substantiated; 2) recommendations were developed to improve the financial condition of the enterprise based on a defined financial strategy according to the Franchon-Romanet matrix; 3) a model for managing financial stability was created to prevent bankruptcy and crisis situation on the enterprise

The results of the study are aimed at assessing the problems of bankruptcy, as well as establishing and improving the mechanism for finding ways to overcome the crisis situation by the enterprise PJSC NEK "Ukrenergo" and can be implemented in the practice of other enterprises in the energy sector and other areas that are related

to it.

Practical significance of the results obtained. By deepening knowledge in such issues as calculating the probability of bankruptcy using appropriate methods and ways to overcome a crisis, business entities will be able to avoid bankruptcy within legal entities.

FINANCIAL CRISIS, BANKRUPTCY, DIAGNOSTICS, ANALYSIS, FINANCIAL

ЗМІСТ

ВСТУП 8

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ БАНКРУТСТВА ТА АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ 12

1.1 Поняття банкрутства підприємства, законодавче регулювання цього питання та причини банкрутства 12

1.2. Методи оцінки ймовірності банкрутства 22

1.3. Система раннього попередження і реагування на фінансову кризу в середині підприємства 30

2 ДІАГНОСТИКА КРИЗОВОГО СТАНУ ПРОГНОЗУВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА НА ПРИКЛАДІ «УКРЕНЕРГО» 45

2.1. Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ПрАТ НЕК «Укренерго» 45

2.2 Аналіз фінансового стану підприємства ПрАТ НЕК «Укренерго» 50

2.3 Прогнозування банкрутства підприємства ПрАТ НЕК «Укренерго» 64

3 ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА 77

3.1 Формування системи управління фінансовою стабільністю ПрАТ «НЕК Укренерго» 77

3.2. SWOT-аналіз та матриця TOWS ПрАТ НЕК «Укренерго» 82

3.3 Шляхи подолання банкрутства підприємства ПрАТ НЕК «Укренерго» .. 94

ВИСНОВКИ 112

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 115

Декларація академічної доброчесності здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ 124

ВСТУП

В умовах ринкової економіки завжди перемагає та фірма, яка вміє бути конкурентоспроможною. Для цього вона повинна вміло керувати всіма можливими ресурсами підприємства. За правильного менеджменту суб'єкти господарювання отримують прибутки та постійно розвиваються, щоб відповідати ринковим змінам в тій чи іншій галузі. Проте, не варто забувати, що саме завдяки ринку відсіюються юридичні особи, що не можуть змінювати свою продукцію для того, аби залишитися на ринку. Як наслідок, ці фірми несуть збитки від своєї діяльності та мають тенденцію до становлення банкрутами. Варто зазначити, що закриття юридичної особи має негативні наслідки не тільки для власника, а й для держави, оскільки зменшується кількість робочих місць, зростає безробіття, зменшуються податкові надходження до бюджетів всіх рівнів. Звідси випливає висновок—потрібно не допустити кризового стану на підприємстві. Щоб не допустити такого незадовільного фінансового стану, підприємство повинно знати механізми визначення банкрутства та шляхи, за допомогою яких, воно зможе подолати дану проблему.

Актуальність даної теми полягає в тому, що в умовах невизначеності економічного середовища та воєнних дій підприємства стикаються з ризиками втрати платоспроможності та настання кризового стану. Саме процес оцінки ймовірності банкрутства дозволяє своєчасно виявляти фінансові негаразди, приймати рішення та розробляти механізми та шляхи з їх подолання.

Теоретичні та практичні аспекти, пов'язані з концептуальними положеннями щодо оцінки ймовірності настання кризового стану, банкрутства та шляхів його подолання на підприємстві висвітлено в працях вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як: А.В.Череп, І.В. Домінова, Т.М. Кисіль, А.О.Рябчук , О. О. Терещенко, О.В. Стащук, А. І., Ковальов, Н. В., Кічук, Н. В. Захарченко, Н. А. Клєвцєвич, С. А. Горбаченко, Зікій Н. Л. З. Д.Калініченко.та ряд інших

Незважаючи на детальне опрацювання відповідної теоретичної основи з питань оцінки ймовірності настання банкрутства та шляхів її подолання, багато проблем, пов'язаних з систематизацією підходів до прогнозування фінансової кризи, визначення ознак ризику банкрутства та застосування ефективних механізмів запобігання кризовим явищам у діяльності сучасних підприємств, залишаються недостатньо дослідженими. Актуальність, теоретична новизна та практична значущість дослідження цих проблем визначили вибір теми кваліфікаційної роботи.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є аналіз теоретико-методичних та організаційних положень та розробка практичних рекомендацій щодо передбачення фінансової кризи на підприємстві та шляхів її подолання.

Виходячи з цієї мети, були розроблені такі основні задачі дослідження:

- Дослідити поняття банкрутства та його законодавче регулювання в Україні
- Визначити внутрішні та зовнішні причини банкрутства та їх вплив на фінансову стійкість підприємства;
- Оцінити методи прогнозування ймовірності банкрутства: як експертні та економіко-математичні, так і українські й зарубіжні моделі;
- Розглянути системи та підходи раннього попередження та реагування (СРПР) як інструмент виявлення проблем та причин економічного занепаду всередині компанії;
- Провести комплексний аналіз показників фінансово-господарської діяльності ПрАТ НЕК «Укренерго»
- Оцінити показники ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості для визначення фінансового стану ПрАТ НЕК «Укренерго»
- Прогнозування кризового стану на підприємстві ПрАТ НЕК «Укренерго» за допомогою моделей оцінки настання банкрутства
- Створення загальної моделі системи управління фінансовою стійкістю;
- Розробити SWOT-аналіз та на його основі модель TOWS;

- Визначеити фінансову стратегію за допомогою матриці Франшона-Романе;
- Розробити рекомендації щодо покращення фінансового стану підприємства
- Розробити поетапний план виходу підприємства з кризового стану на основі рекомендацій, з метою своєчасного виявлення ознак можливого банкрутства та визначення ефективних шляхів його подолання.

Об'єктом дослідження є процес визначення ознак ймовірності настання кризового стану всередині суб'єкта господарювання ПрАТ НЕК «Укренерго»

Предметом дослідження є сукупність теоретичних засад та прикладних проблем, пов'язаних із організацією процесу визначення ознак ймовірності настання кризового стану всередині суб'єкта господарювання з метою покращення його фінансового стану.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних фахівців в сфері теоретичної та практичної площини прогнозуання ймовірності банкрутства та шляхів його подолання. У магістерській роботі було використано загальні та спеціальні методи: метод аналітико-синтетичного опрацювання інформації — для узагальнення теоретичних засад і практичного досвіду прогнозування банкрутства та розроблення рекомендацій щодо його запобігання; розрахунково-аналітичні методи, методи порівняння, методи економічного аналізу даних — при дослідженні статистичних та фінансових даних ПрАТ НЕК «Укренрго»; метод узагальнення та інтерпретації результатів — для формулювання науково обґрунтованих висновків і рекомендацій щодо підвищення фінансової стійкості підприємства.

Інформаційною базою дослідження наукові праці як українських, так і іноземних учених–економістів, законодавчі та нормативні акти, фахова література, статистичні дані ПрАТ НЕК «Укренрго», інформація з Інтернет-джерел, результати власних досліджень.

Науковою новизною кваліфікованої магістерської роботи є наступні

результати та здобутки

- розроблено та обгрунтовано SWOT та TOWS аналізи ПрАТ НЕК Укренерго;
- розроблено рекомендації щодо покращення фінансового стану підприємства на основі визначеної фінансової стратегії за матрицею Франшона-Романе;
- створено модель щодо управління фінансовою стійкістю підприємства, аналіз динаміки зміни показників якої дає можливість виявляти ознаки банкрутства і подальшу розробку шляхів його подолання.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що за допомогою поглиблення знань у таких питаннях як розрахунок ймовірності банкрутства за допомогою відповідних методів та шляхів подолання кризового стану суб’єкти господарювання зможуть уникнути банкрутства в середині юридичних осіб.

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ БАНКРУТСТВА ТА АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

1.1 Поняття банкрутства підприємства, законодавче регулювання цього питання та причини банкрутства

Банкрутство є закономірним явищем ринкової економіки, адже не всі підприємства здатні правильно та ефективно реалізувати свій економічний потенціал. Кожен підприємець повинен бути обізнаний у питанні коли підприємство повинно піти з ринкової арени. На сучасному етапі розвитку суспільства хтось з суб'єктів господарювання може стикнутися з певним станом речей, коли він не здатен виконати зобов'язання, які були покладені на нього протягом певного терміну. Для того аби вирішити питання такого роду існує інститут банкрутства, головним завданням якого є або відновлення платоспроможності боржника, або признання його банкрутом та проведення розподілу майнових збитків серед кредиторів.

Як видно розуміння поняття банкрутства та стану, коли воно настає є одним з найважливіших моментів в діяльності підприємства. Термін «банкрутство» було вивчено та визначено багатьма науковцями.

Так, наприклад Лазарєва Н.М. у статті «Виникнення інституту неплатоспроможності суб'єктів господарювання та проблеми застосування законодавства про банкрутство під час кримінального провадження» для вісника «Молодий вчений» описує поняття банкрутство, як унікальний правовий механізм вирішення проблем заборгованості приватної особи шляхом визнання цієї особи неспроможною [1].

Козирєва В.П. у своїй праці «Ліквідаційна процедура у справах про неспроможність: окремі питання категоріального апарату та підстави застосування» схиляється до іншого визначення: банкрутство - це завжди наслідок, передумовою якого є неплатоспроможність.[2]

Окрім них цим питанням займалися А.І. Бланк, М. Хаммер, Дж Чампі, Ф. Бутинець, Л.О. Ліготенко, О.О Терещенко, О. Третяк, Р. Біловал, А Гордеєва, Ю.Зайченко та інші [3-14].

Згідно з Кодексом України з процедур банкрутства під банкрутством розуміють визнану господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою певних дій, які змогли б задовольнити потреби кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Поняття банкрутства застосовують різні спеціалісти, які посилаються на інші законодавчі нормативно-правові акти.

Наприклад в юридичній справі правники посилаються на Кодекс України з процедур банкрутства і будуть розуміти, що підприємство є банкрутом тільки за вирішенням арбітражного суду. Банкір зрозуміє, що підприємство стало банкрутом, коли відбудеться припинення платежів та як наслідок розрахункові документи фірми буде занесено в картотеку банку.

Економісти ж, на відміну від правників та банківських службовців, будуть дивитися не на факти про банкрутство підприємства, а на процес, адже фінансовий менеджмент характеризує визначення «банкрутства» як реалізацію катастрофічних ризиків підприємства в процесі його фінансової діяльності, внаслідок якої воно нездатне задовольнити у встановлені строки висунуті з боку кредиторів вимоги і виконати зобов’язання перед бюджетом.

Отже, моє розуміння поняття банкрутство є таким: неспроможність суб’єкта господарювання, повернути зобов’язання в певний термін, якими він мав змогу користуватися до моменту повернення, кредиторам за рішення суду.

Також для всебічного розгляду поняття банкрутства варто розглянути ще поняття «фінансова стійкість», яка нерозривно пов’язана з настанням кризового стану, а також «антикризове управління», розгляд якого допоможе ефективніше проаналізувати негативні зміни в фінансовому стані підприємства і за допомогою отриманих результатів розібрати та створити рекомендаційні поради щодо шляхів та методів подолання неспроможності на підприємстві.

Таблиця 1.1 Визначення поняття «фінансова стійкість»

Автор	Визначення
Докієнко Л. [15]	«Фінансова стійкість підприємства являє собою об'єкт фінансового управління господарською діяльністю та характеризує такий стан фінансових ресурсів, їх формування, розподіл і використання, що забезпечує пропорційний, збалансований розвиток підприємства за збереження платоспроможності та кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику».
Приймак С., Волкова О. [16]	«Фінансова стійкість – це надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, довіра кредиторів та інвесторів, а також рівень залежності від них, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування».
Партин Г., Папірник С. [17]	«Фінансова стійкість – це стан підприємства, за якого ефективне управління фінансовими ресурсами та оптимальна структура капіталу гарантують платоспроможність та отримання прибутку як в поточному, так і в довгостроковому періодах в обсягах, достатніх для розвитку та самофінансування підприємства за умов високого рівня мінливості внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування».
Адонін С., Калашнікова Ю. [18]	«Під фінансовою стійкістю підприємства слід розуміти платоспроможність підприємства за умови дотримання фінансової рівноваги між власними та позиковими фінансовими ресурсами».
Чередніченко А., Васечко Л., Рамський А. [19]	«Фінансова стійкість підприємства – це здатність підприємства компанії витримувати економічні труднощі, такі як фінансові кризи, економічні зміни, непередбачувані витрати, без занадто великих збитків, зберігаючи в той же час свою фінансову і стратегічну привабливість».
Наранчімег Л., Енкхамгалан Ч. [20]	«Фінансова стійкість підприємства – це належна кількість ресурсів, якими можна скористатися для реалізації цілей збільшення доходу та накопичення капіталу з метою забезпечення ліквідності в у разі виникнення ризиків; процес забезпечення ефективності комерційного та виробничого процесу шляхом належного використання ресурсів».
Л. Малюга[21]	Фінансовова стійкість стан фінансових ресурсів, ефективністю їхнього розміщення та використання на підприємстві, що гарантує збільшення виробництва продукції або інших сфер діяльності за рахунок підвищення прибутку, збільшенні активів при збереженні кредито- та платоспроможності

В таблиці 1.1 та 1.2 зазначені наукові погляди щодо понять «фінансова стійкість» та «антикризове управління» відповідно.

Таблиця 1.2. Визначення поняття «антикризове управління»

Автор	Визначення
Романяк Г. М. [22]	система управління, яка має комплексний характер та спрямована на запобігання кризовим явищам і виявлення причин кризи, виду, стадії та закономірностей її перебігу, можливих сценаріїв розвитку, інструментів для її подолання з метою подальшого функціонування підприємства
Скібіцький О. М. [23]	управління, що націлене на запобігання можливим серйозним ускладненням у ринковій діяльності підприємства, забезпечення його стабільного, успішного господарювання
Єпіфанова І. Ю. [24]	процес діяльності суб'єктів господарювання під тиском обставин таким чином, що створює умови здійснення аналізу, планування, організації, контролю взаємозалежних операцій в процесі прийняття швидких і раціональних рішень з невідкладних проблем, які виникають перед фірмою
Череп А. В. [25]	комплексна система заходів, яка спрямована на запобігання кризи та забезпечення умов, які б ліквідували передумови та наслідки її появи через прогнозування соціально-економічного розвитку підприємства і реалізацію антикризової стратегії для зміцнення конкурентних позицій суб'єкта господарювання у ринковому середовищі
Терещенко О. О. [26]	процес управління фінансово-економічними ризиками та фінансовою санацією підприємства з метою профілактики і нейтралізації фінансової кризи та забезпечення безперервної діяльності підприємства на основі використання специфічних методів та прийомів управління фінансами
Василенко В. О. [27]	управління, в якому передбачена небезпека кризи, аналіз її симптомів, заходів щодо зниження негативних наслідків кризи та використання її факторів для позитивного розвитку
Лігоненко Л. О. [28]	спеціальне, постійно організоване управління, націлене на найбільш оперативне виявлення ознак кризового стану та створення відповідних передумов для його своєчасного подолання з метою забезпечення відновлення життєздатності окремого підприємства, недопущення виникнення ситуації його банкрутства
Гудзь О. Є. [29]	управління, базисом якого є система методів, принципів розробки та реалізації специфічних управлінських рішень і заходів, що ухвалюються підприємством в умовах суттєвих ресурсних та часових обмежень, підвищеного ризику, фінансових та інтелектуальних витрат для відновлення життєздатності та недопущення його ліквідації

На мою думку, також важливо дослідити, як відбувався розвиток у сфері банкрутства. У часи СРСР про банкрутство підприємства і мови не могло йти, адже тодішнім урядовцям потрібні були всі можливі ресурси, щоб мати змогу розвивати державу. Ось чому СРСР направляла фінансову допомогу на

підприємства чи реорганізовувала. Іноді могла списувати борги. Тому в той час калібрування норм не було потрібним.

Проте у 1992 році Україна випускає Закон «Про банкрутство» і головною його суттю була ліквідація погано працюючого підприємства. Закон був написаний більше теоретично, тобто реальної практики у впровадженні не було. Тоді ще ніхто навіть не думав надавати якісь допоміжні фінансові заходи чи пільги підприємствам. Але дуже скоро стало зрозуміло, що нормативно-правовий акт є недосконалим.

Наступним був підписаний Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника і визнання його банкрутом" від 30 червня 1999 р., який незважаючи на велику кількість помилок, покращив та полегшив працю арбітражних суддів і вже на той момент відповідав вимогам ринкової економіки. Зміни були доволі важливі, бо тепер, на відміну від попереднього закону, ліквідація проводилася тільки за абсолютною неплатоспроможністю, в інших випадках застосовувались санаційні заходи.

Також одним з найважливіших пунктів є поділ на матеріальні та процесуальні суспільні відносини. Це означає, що відбувся поділ на регуляцію відносин, коли головною метою є відновлення платоспроможності боржника(матеріальні) та коли підприємство становиться та визнається банкрутом(процесуальні).

Незважаючи на покращення законодавчого акту щодо відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, залишилися певні протиріччя та неточності. Щоб зарадити цій проблемі з 21 жовтня 2019 року Закон був замінений Кодексом України з процедур банкрутства. Його головною відмінністю є те, що відбувається першочергове задоволення вимог кредиторів.

Також було додано декілька нововведень таких як механізм відкриття провадження у справі про банкрутство. Згідно з новим кодексом, у разі невиконання боржником своїх грошових зобов’язань у встановлений строк кредитор може негайно розпочати справу про банкрутство боржника,

унеможлививши тим самим несумлінного боржника від передачі майна та інших можливих ризиків. Звісно тепер це дає змогу створювати штучні провадження, що по-перше, призведе до нагромадження справ у судах, а по-друге змусить суд нести більше відповідальності за правильність виконання своєї праці.

Також нарешті змінили строк на процедуру надання оздоровчих процесів підприємству. На відміну від Закону, тепер вона максимально не обмежена одним роком, що дає змогу підприємствам яким потрібна велика кількість часу на вироблення товарів отримати дану допомогу.

На додаток до цього відбулося пришвидшення процедури санації: починається тільки після затвердження судом схваленого, у встановлений порядок, всіма запровадженими класами конкурсних кредиторів плану санації[30]. Раніше надавався трьох місячний строк на схвалення комітетом кредиторів та подачу до суду арбітражним управляючим плану санації[31].

Звужено також перелік судових рішень, які можуть бути оскаржені. Це нововведення має сприяти прискоренню процесу визнання банкрутством підприємства або відновлення його спроможності, адже недобросовісні боржники не матимуть інструментів для затягування процесу, чим не тільки будуть заважати процесу винесення їхнього вироку, а й затримувати від надання санаційних дій тим підприємствам яким вони конче потрібні.

Щодо майна, то Кодекс дозволяє кредиторам та арбітражним керуючим вжити необхідних заходів щодо розпорядження майном протягом 170 календарних днів з дня запровадження процедури розпорядження майном. Призупинення автоматично припиняється після закінчення зазначеного періоду. Якщо в цей період суд не визнає боржника банкрутом або не розпочне процедуру санації, кредитор боржника має можливість звернути стягнення на заставлене майно поза процедурою банкрутства.

Кодекс також подовжує строк визнання договору боржника недійсним до 3 років до початку провадження у справі про банкрутство. Крім того, є місце для нечіткого тлумачення наслідків недійсності угоди боржника. У разі

визнання договору боржника недійсним, кредитор зобов'язаний повернути одержане від боржника майно в ліквідаційне майно або повернути його вартість. При цьому, на відміну від попереднього українського Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», Кодекс не передбачає наслідків визнання договору з кредитором недійсним. Це робить дане питання дуже складним та неоднозначним для суддів.

Внаслідок вторгнення російських військ на територію України та їх збройної агресії багато підприємств було пошкоджено. Відповідно до цього, постало питання про визначення банкрутства суб'єктів господарювання протягом воєнного стану. Ось чому 16 серпня 2022 року було ухвалено Верховною Радою законопроект про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства щодо застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану, розроблений з метою спрощення доступу до процедур банкрутства [32].

Головними поправками є такі: забезпечення вимоги кредиторів накладенням арешту не лише на майно боржника, а і на майно осіб, які несуть з ним солідарну відповідальність; забезпечення отримання від ліквідатора висновку щодо ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства тощо; надання розпоряднику майна дієвих повноважень та доступ до податкової інформації боржника; доповнення переліку боргів, які не підлягають прощенню в процедурах банкрутства, завданих злочином; проведення зборів кредиторів на період дії воєнного стану та впродовж шести місяців із дня його припинення можна дистанційно; зняття дисциплінарної відповідальності з арбітражного керуючого за невиконання обов'язків, якщо це було неможливо у зв'язку з веденням бойових дій; зупинення нарахування відсотків на зобов'язання боржника перед кредиторами, які реструктуризовані згідно з планом санації; відкриття справи про банкрутство стає можливим за заявою боржника, якщо проведення бойових дій призвело до його неплатоспроможності; внесення зміни до Закону України «Про банки і банківську діяльність» [33] щодо забезпечення розкриття банками

арбітражним керуючим банківської таємниці і надання інформації на їх запити.

Відповідно для визначення дій щодо банкрутства на підприємстві потрібно ознайомитися з різними його видами, що є важливим для розуміння шляхів подолання банкрутства підприємств та розумінням чи варто виконувати санаційні заходи або потрібно визнати підприємство банкрутом та притягти до кримінальної відповідальності.

Основними видами банкрутства є:

1. Реальне банкрутство. Воно характеризує повну нездатність підприємства відновити в майбутньому періоді свою фінансову стійкість і платоспроможність через реальні втрати капіталу, що використовується[34]. За великого рівня втрат капіталу суб'єкт господарювання здійснює неефективне функціонування, внаслідок чого стає банкрутом за юридичною складовою.

2. Технічне банкрутство. Цей термін характеризує стан неплатоспроможності підприємства, викликаний значною простроченою його дебіторської заборгованості. При цьому розмір дебіторської заборгованості перевищує розмір кредиторської заборгованості підприємства, а сума його активів значно перевищує об'єм його фінансових зобов'язань [34]. За правильного використання антикризових заходів, не забуваючи про фінансове оздоровлення підприємства, суб'єкт господарювання не стає банкротом за юридичним визначенням.

3. Навмисне банкрутство. Воно характеризує навмисне створення (або збільшення) керівником або власником підприємства його неплатоспроможності; нанесення ними економічного збитку підприємству в особистих інтересах або в інтересах інших осіб; свідоме некомпетентне фінансове управління[34]. Виявлені факти навмисного банкрутства притягуються до кримінальної відповідальності.

4. Фіктивне банкрутство. Воно характеризує хибне об'явлення підприємством про свою неспроможність з метою введення в оману

кредиторів для отримання у них відстрочки виконання своїх кредитних зобов'язань або знижки з суми кредитної заборгованості [34]. Такі дії також притягуються до кримінальної відповідальності.

Заходи, щодо санації неспроможних підприємства неможливі без розуміння причин банкрутства. Вони можуть бути різноманітними. Але їх не можна відокремлювати одна від одної, бо саме аналіз їх як певної кількості взаємопов'язаних між собою, дає змогу зрозуміти чому підприємство є банкрутом.

Передумови, як вже було зазначено, треба розглядати як одну економічну картину, в якій поєднуються різні фактори та явища. Їх усі можна поділити на зовнішні та внутрішні. Зовнішніми факторами є ті, на які підприємство не може ніяк вплинути або цей вплив є доволі слабким. Внутрішні – вони безпосередньо залежать від діяльності на самому підприємстві. Саме поєднавши усі фактори воєдино, можна зрозуміти що саме призвело до становлення суб'єкта господарювання банкрутом. Аналіз зарубіжної практики свідчить, що в країнах із розвинутою ринковою економікою та сталою політичною системою, як правило, 1/3 банкрутств викликана зовнішніми причинами та 2/3 – внутрішніми причинами [35].

Для розуміння першопричин виникнення банкрутства і пошуку їхнього фінансового оздоровлення розглянемо основні внутрішні та зовнішні причини банкрутства на рисунку 1.1

Найбільше впливає на фінансово-господарську діяльність підприємств економічна ситуація в державі, бо саме від держави залежить скільки вона зробить видатків на розвиток підприємств та скільки збере податків до місцевих та державних бюджетів, щоб знову витратити їх на розвиток потребуючих підприємств. Цей кругообіг дозволяє державі покращувати свою економічний стан в державі та тим самим покращувати економічний добробут її громадян.

Також хочеться сказати про інший фактор, який є доволі важливим для усвідомлення та який значним чином впливає на суб'єктів господарювання –

політична нестабільність суспільства. Слабке державне управління призводить до прогалин у законодавстві, щодо суб'єктів господарювання та їх діяльності. Це проявляється у діяльності держави щодо виробничої та підприємницької діяльності, частих змінах законодавства, надмірному рівні оподаткування, умовах експорту-імпорту тощо.

Рисунок 1.1 Основні зовнішні та внутрішні причини банкрутства

Джерело: Створено автором самостійно

Крім того, фінансове банкрутство українських компаній визначається юридичними фактами їх банкрутства, що значною мірою є наслідком поганого фінансового менеджменту: адже в будь-якому випадку основою банкрутства є переважно фінансова складова. До основних з цих причин відносяться:

- Порушення фінансової стійкості підприємства, що погано позначується на нормальній роботі суб’єкта господарювання. З визначення фінансової стійкості, стає зрозуміло, що це дотримання рівноваги між активами та позиченими коштами. Тому можна зрозуміти, що коли відбулося порушення фінансової стійкості то сума позикових коштів перевищила суму активів підприємства. Звідси і формула 1.1 , яка відображає цю залежність, називається «чиста від’ємна вартість» (або «чиста вартість дефіциту»):

$$ЧВВ = ПК – А, \quad (1.1)$$

де: ЧВВ – сума чистої від’ємної вартості підприємства;

ПК – сума позиченого капіталу, що використовується підприємством (його фінансові зобов’язання);

А – сума активів підприємства (не включає суму збитків минулих років та поточного періоду).

- Незбалансованість між грошовими надходженнями та витратами впродовж довгострокового періоду та неможливість змінити процес збільшення збитків, що призведе до банкрутства підприємства.
- Підприємство має активи з низькою ліквідністю, що спричиняє перевищення зобов’язань юридичної особи над кількістю грошових коштів, які в нього залишилися та високоліквідних активів. Це призводить до банкрутства, адже за таких умов суб’єкт господарювання не має можливості покрити свої зобов’язання, бо кількості його доходу не достатньо.

Отже з причин неплатоспроможності підприємства зрозуміло, що неефективне управління веде до поступового банкрутства юридичної особи. Щоб не допустити цього стану речей потрібно вміти проводити аналіз та давати оцінку фінансовому стану суб’єкта господарювання.

.

1.2. Методи оцінки ймовірності банкрутства

Для кожного суб'єкта господарювання має значення оцінка його поточного фінансового стану, адже визначивши ситуацію на підприємстві можна правильно та ефективно спланувати певні дії, які зможуть призвести до покращення бажаних результатів. Однак варто зазначити, що нестабільна економічна та політична ситуація в країні, з додатковим ефектом, що був заданий через пандемію COVID-19, призводить до негативного впливу щодо подальшої та продуктивної роботи підприємств.

Метою прогнозування банкрутства є раннє виявлення ознак фінансових труднощів та вжиття вчасних заходів для попередження неплатоспроможності. Важливими показниками у цьому аналізі можуть бути рентабельність, ліквідність, платоспроможність, заборгованість та інші фінансові параметри підприємства. Прогнозування банкрутства дозволяє керівництву, інвесторам, кредиторам та іншим зацікавленим сторонам розробляти стратегії для зменшення ризиків та вдосконалення фінансового управління[36]. А також це не тільки допомагає запобігти розвитку кризових станів, а й забезпечує розвиток на підприємстві, допомагає покращити ефективність, як основної, так і допоміжної діяльності.

Відповідно до цього було створено методи за допомогою яких юридична особа мала б змогу проаналізувати підприємство і визначити чи знаходиться воно в кризовому стані.

Методи прогнозування банкрутства підприємства — це способи та прийоми завдяки яким, суб'єкт господарювання має можливість проаналізувавши власні статистичні дані, а також вплив зовнішнього середовища, зробити висновки щодо його фінансового стану, ймовірності банкрутства та можливого настання кризової ситуації на підприємстві.

Багато вчених як західних, так і вітчизняних проводили дослідження щодо досягнення власних підходів щодо визначення ймовірності настання банкрутства на підприємствах і після довгого аналізу цих моделей можна зазначити, що найпоширенішими є такі методи:

1) система бального оцінювання (М. Тамарі, Дж. Аргенті);

2) однофакторний дискримінантний аналіз (В. Бівер, П. Вайбер);

3) багатофакторний дискримінантний аналіз (Альтман Е., Терещенко О., Спрінгейт Г., Таффлер Р., Ліс Р., Фулмер Дж., Матвійчук А. та ін.).

Таблиця 1.3 Експертні методи оцінки ймовірності банкрутства

Методи	Опис методів
Метод Аргенти	Згідно з цим методом дослідження починається з припущень, що: процес, який може призвести до банкрутства, може бути поділений на три стадії: недоліки, помилки, симптоми. Недоліки: організації, що скочуються до банкрутства, роками демонструють низку недоліків, очевидних задовго до фактичного банкрутства; помилки: внаслідок накопичення цих недоліків організації можуть робити помилки, що ведуть до банкрутства ; симптоми: вчинені організацією помилки починають виявляти всі відомі симптоми неплатоспроможності, що наближається: погіршення показників, ознаки нестачі коштів.
Метод Скоуна	Підприємству ставиться ряд питань від "компанії менше ніж 5 років?; "співвідношення позикових та власних коштів більше ніж 100%?" до "чи не змінила компанія останнім часом банк, аудиторів, директорів?"; "чи використовує компанія "творчий" облік"?". Всього питань 13 і якщо на більше ніж 5 з них відповідь "так", то компанія має ускладнення, якщо ж більше ніж на 8 – фінансовий стан надто важкий.
Методика компанії ERNST& WHINNEY	Методика така ж сама як і за методом Скоуна проте питання є іншими: директори їздять на особистих "роллс-ройсах"; фонтан у приймальній; некваліфікований / немолодий бухгалтер; аудитор, що працював із компанією, зробив блискучу кар'єру і т. д.
Методика якісного аналізу В.В. Ковальова	Вчений розглядав два варіанти оцінки ймовірності банкрутства. Перший сценарій, коли шукані показники вказують на можливі фінансові труднощі та можливість подальшого банкрутства в найближчому майбутньому: скорочення обсягів продажів, через спад виробництва; низькі коефіцієнти ліквідності і їх подальша тенденція до зниження і т. д. До другого сценарію можна віднести такі результати, за яких підприємство не має критичного фінансового стану, проте є певні знаки, які вказують на різке погіршення показників у майбутньому, якщо не вжити певних заходів: втрата ключових контрагентів; неефективні довгострокові угоди і т. д.

Джерело: побудовано та доопрацьовано автором на основі [37,38]

Звісно окрім зазначених є також якісні та економіко-математичні методи оцінки ймовірності банкрутства. Якісні методи (табл. 1.3) використовуються багатьма як аудиторськими фірмами, так і іншими підприємствами, коли потрібно проаналізувати ті процеси, які було б неможливо описати за допомогою методів, проте, в свою чергу, недоліками є те, що ці висновки отримані завдяки цим методам мають більш інформативний характер та

позначаються суб’єктивними результатами.

Таблиця 1.4 Економіко-математичні методи оцінки ймовірності банкрутства

Методи	Опис методів
Дискримінантний аналіз	Суть дискримінантного аналізу полягає в тому, що за допомогою математично-статистичних методів будується функція та обчислюється інтегральний показник, на підставі якого з певною ймовірністю можна передбачити банкрутство суб’єкта господарювання
Кластерний аналіз	Кластерний аналіз дозволяє здійснити класифікацію підприємств, для яких оцінюється фінансовий стан, на основі подання результатів, виражених фінансовими коефіцієнтами – крапками відповідного геометричного простору, з наступним виділенням груп як «згустків» цих крапок (кластерів, таксонів).
Дерева класифікації	Структура дерева містить такі елементи: «листя» і «гілки». На ребрах («гілках») дерева ухвалення рішення записані атрибути, від яких залежить цільова функція, в «листі» записані значення цільової функції, а в інших вузлах — атрибути, за якими розрізняються випадки. Щоб класифікувати новий випадок, треба спуститися по дереву до листа і видати відповідне значення. Мета полягає в тому, щоб створити модель, яка прогнозує значення цільової змінної на основі декількох змінних на вході.
Імітаційне моделювання	Методи розрахунку ймовірності банкрутства на основі імітаційного моделювання можуть бути застосовні в умовах вітчизняної економіки. Дана група методів заснована на розрахунку ймовірності банкрутства підприємства шляхом аналізу результатів, що дозволяє оцінити схильність підприємства до банкрутства в майбутньому. Так, менш фінансово стійкі підприємства мають більшу ймовірність збанкрутувати в найближчий період, чим більше стійкі
Методи оцінки фінансового стану	Метод використовується за допомогою фінансових показників: коефіцієнт поточної ліквідності (покриття); коефіцієнт забезпеченості власними коштами; коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності.

Джерело:створено на основі [39-42]

Експертно-математичні методи ґрунтуються на поєднанні професійного досвіду фахівців та математичних інструментів, що дозволяє об’єктивізувати експертні оцінки та перетворити їх у вимірюваний показник ризику банкрутства підприємства. В таблиці 1.4 було розглянуто основні моделі, які використовуються при експертно-математичному методі. Розглянувши методи зазначені в таблиці, слід звернути увагу, що найбільш ефективним є метод оцінки фінансового стану, адже завдяки йому

розраховуються основні показники, дані яких є суттєвими при оцінці ймовірності банкрутства. Ось чому важливим є створення моделей та функцій, за допомогою яких створюється можливість визначення банкрутства, і ось де вступає дискримінантний аналіз.

Варто зазначити, що моделі багатофакторного дискримінантного аналізу є найточнішими, адже при їх врахування відбувається відбір багатьох чинників, вплив яких є багатогранним, що дозволяє з різних боків розглядати та вивчати фінансово-економічний стан будь-якого суб'єкта господарювання, при чому достовірність цих методів підтверджується статистичними тестами. Проте, слід обережно залучати зазначені способи аналізу, адже розрахунки, що були отримані при їх використанні, були розроблені в минулому столітті. Відповідно це може означати, що достовірність даних моделей потрібно піддавати сумнівам і їх висновки не відповідають 100% правдивості ситуації на підприємстві, адже сучасні умови господарської діяльності на підприємстві встановлюють власні корективи. Ось чому необхідно зважати на те, що універсальні моделі мають певні обмеження, тому під час оцінки ризику банкрутства підприємств у різних країнах і галузях їх слід застосовувати дуже обережно.

Ця причина спонукала українських економістів до вирішення цих відмінностей та створення власних моделей, відомими в цій справі стали Матвійчук А.В. та Терещенко О.О., які представлені на рис. 1.2

Найбільш відомими серед зарубіжних моделей діагностик банкрутства є розробки таких авторів, як Е. Альтман, Р. Ліс, Р. Таффлер, Г. Тішоу, Г. Спрінгейт, серед інших, хоча кількість таких моделей значно перевищує зазначені. На рисунку 1.3 буде представлено моделі діагностики банкрутства, розроблені іноземними фахівцями та економістами.

Оскільки моделі вітчизняних та іноземних фахівців розглядають можливість настання банкрутства з різних сторін, вважається за необхідне розробити порівняльний аналіз цих методів та визначити їхні переваги та недоліки, що дозволить надалі підсумувати позитивні моменти, що були

запропоновані та зрозуміти, чи вдасться зробити універсальну модель оцінки банкрутства.

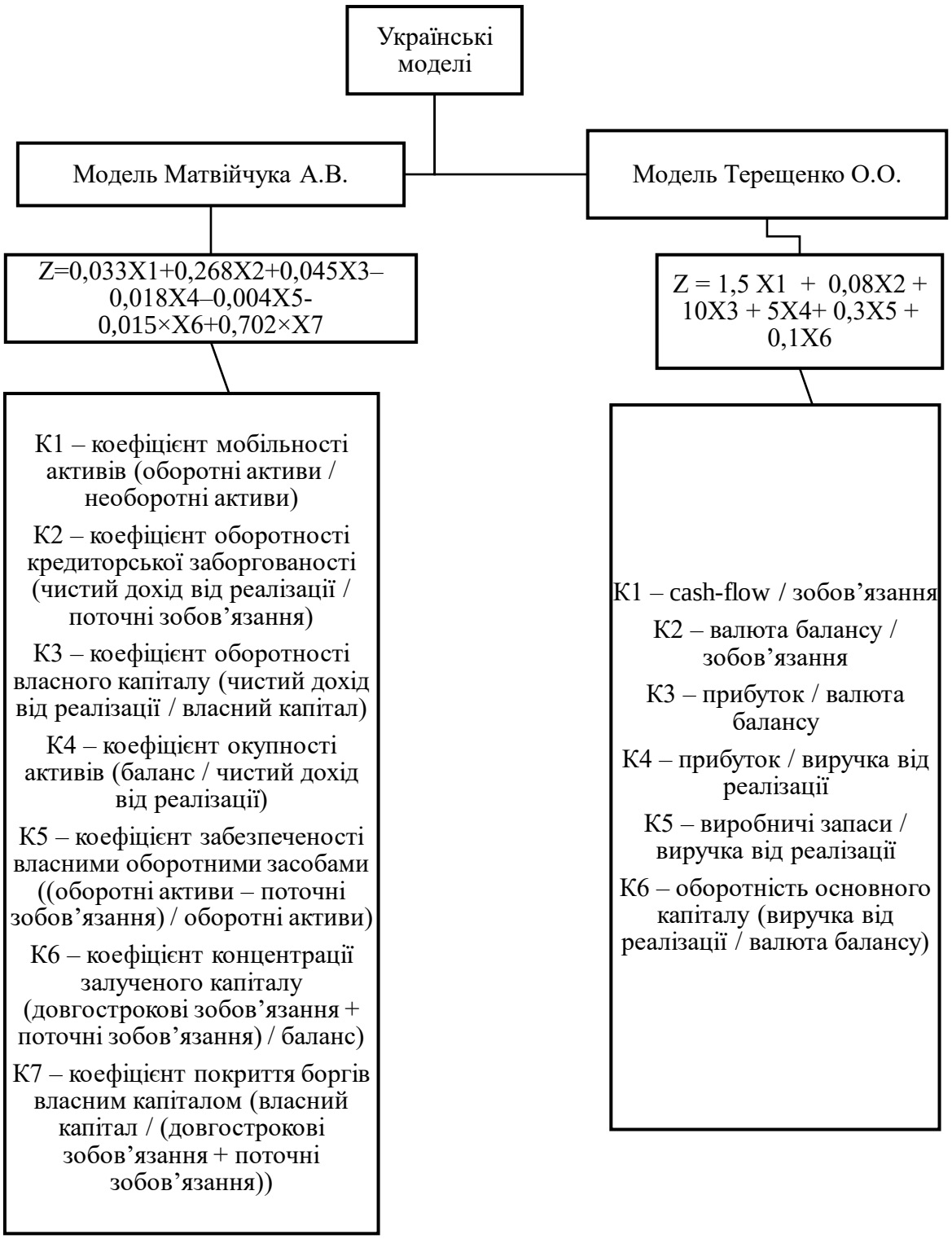

Рис 1.2 — Українські моделі діагностики банкрутства підприємства

Джерело: складено автором за даними [43]

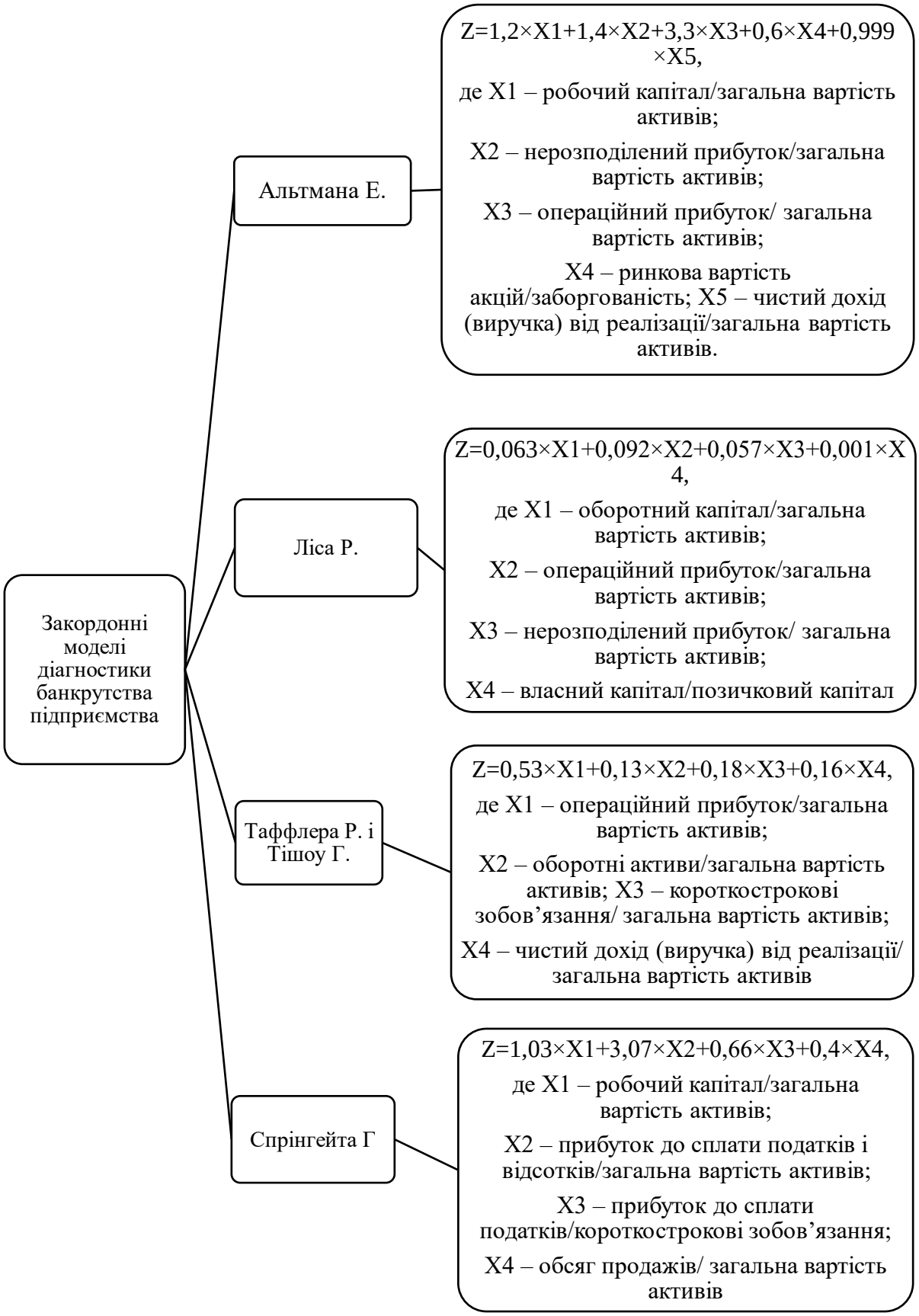

Рис 1.3. —Закордонні моделі діагностики банкрутства підприємства

Джерело: створено автором за даними [43]

Таблиця 1.5 Переваги та недоліки українських та закордонних методів діагностики банкрутства підприємства

Моделі	Переваги	Недоліки
Двофакторна модель Альтмана	• Дуже проста у застосуванні; • Вимагає мінімум інформації (дані балансу) для проведення зовнішнього аналізу.	• Низька точність для українських підприємств; • Не враховує ринкову активність, ефективність використання ресурсів та галузеві особливості.
П’ятифакторна модель Альтмана	• Можливість застосування при обмеженій інформації; • Висока точність і можливість класифікації підприємств за рівнем ризику; • Порівнянність показників між компаніями.	• Не адаптована до економічних умов України; • Потребує якісної і повної фінансової інформації; • Частково застаріла статистика та відсутність урахування сучасних факторів рентабельності.
Модель Таффлера і Тішоу	• Простота обчислень; • Висока точність у країнах походження моделі.	• Придатна лише для великих акціонерних товариств з активним ринком акцій; • Не враховує вітчизняні особливості; • Складність трактування результату.
Модель Бівера	• Дає можливість оцінити часову перспективу загрози банкрутства; • Ураховує рентабельність активів.	• Відсутній узагальнюючий показник; • Висока залежність від достовірності даних; • Не адаптована до українського ринку.
Модель Спрінгейта	• Точність прогнозу близько 90%; • Потрібна обмежена кількість даних.	• Створена для американських та канадських умов; • Висока кореляція між показниками; • Немає галузевої адаптації.
Модель Ліса	• Швидке та зрозуміле застосування; • Доступність необхідних фінансових даних; • Дає оцінку загальної фінансової стійкості.	• Розроблена для західної економіки, не підходить для малого бізнесу України; • Відмінності у методиці розрахунків фінансових показників.
Модель Терещенка	• Орієнтована на українські економічні реалії; • Використовує небагато показників, що спрощує аналіз.	• Показники недостатньо статистично обґрунтовані; • Широкий діапазон невизначеності оцінки.
Модель Матвійчука А.В.	• Враховує найбільший спектр показників фінансового стану; • Придатна для підприємств різних форм власності; • Простота розрахунку та корисність для управлінського аналізу.	• Підприємства різних форм власності мають неспівставні критерії; • Не враховує динамічних змін у зовнішньому середовищі; • Прогнозний горизонт обмежений одним роком.

Джерело: складено на основі [43-35]

При використанні порівняльного аналіза було дійдено наступних висновків: зарубіжні моделі (Альтмана, Бівера, Таффлера, Спрінгейта, Ліса) демонструють високу точність у тих країнах, де вони були розроблені, проте

їх використання на теренах України є обмеженим, бо відмінності у системі бухгалтерського обліку, економічній структурі та особливостях функціонування ринкового середовища. В свою чергу при аналізі українських, хоч і зрозуміло, що вони орієнтуються на український ринок, проте в них також є негативні моменти — в моделі Матвійчука не враховується зміни в економічному середовищі, що призводить до певних неточностей при аналізі, а також не підходить для підприємств, що зазнають суттєвих змін в термін до 1 року, в свою чергу модель Терещенка враховує особливості галузей, що значно покращує її ефективність, однак найбільим недоілком є недостатній рівень обґрунтованості показників, що при вивченні та дослідженні внутрішнього стану підприємства не дає конкретних відповідей щодо подальших оперативних дій.

Отже як висновок порівняльного аналізу можна зрозуміти наступне, поки що не можливо створити універсальну модель для усіх підприємств щодо оцінки ймовірності настання кризового стану та банкрутства, в першу чергу через значні розбіжності в структурних складових різних галузей, ось чому кожне підприємство має самостійно обирати власну методику для розрахунку показників і визначення стану суб’єкта господарювання, при цьому зважаючи свою специфіку.

1.3. Система раннього попередження і реагування на фінансову кризу в середині підприємства

В умовах ринкової економіки завжди перемагає та фірма, яка вміє бути конкурентоспроможною. Для цього вона повинна вміло керувати всіма можливими ресурсами підприємства. За правильного менеджменту суб’єкти господарювання отримують прибутки та постійно розвиваються, щоб відповідати ринковим змінам в тій чи іншій галузі. Проте, не варто забувати, що саме завдяки ринку відсіюються юридичні особи, що не можуть змінювати свою продукцію для того, аби залишитися на ринку. Як наслідок, ці фірми несуть збитки від своєї діяльності та мають тенденцію до становлення

банкрутами. Варто зазначити, що закриття юридичної особи має негативні наслідки не тільки для власника, а й для держави, оскільки зменшується кількість робочих місць, зростає безробіття, зменшуються податкові надходження до бюджетів всіх рівнів. Звідси випливає висновок—потрібно не допустити кризового стану на підприємстві. Щоб не допустити такого незадовільного фінансового стану, підприємство повинно знати механізми визначення банкрутства та шляхи, за допомогою яких, воно зможе подолати дану проблему. І напевно одним зі таких способів є метод раннього попередження і реагування на фінансовий стан на підприємстві.

Почати вивчення цієї системи з визначення. Терещенко О.О. в своїй книзі «Фінансова санація та банкрутство підприємств» надавав наступне визначення: система раннього попередження та реагування (СРПР) – це особлива інформаційна система, яка сигналізую керівництву про потенційні загрози й ризики, яких може зазнати підприємство, а також додаткові шанси щодо підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності[46].

Калініченко З. в своїй статті «Розробка методики раннього попередження та реагування на кризи підприємства» вказує на те, що цей термін — сприймаються, в першу чергу, як особлива інформаційна система, завдяки якій керівники підприємства одержують інформацію про потенційні небезпеки, що надходять із зовнішнього й внутрішнього середовища, для того щоб своєчасно й цілеспрямовано реагувати на них, уживаючи відповідних заходів[47]. І також наголошує, що якби ця система ще б могла після розуміння усіх потенційних небезпек ще й надалі мати змогу розпізнавати позитивні можливості то тоді це вже б була систем раннього реагування.

Загалом з цих визначень можна зрозуміти, що основним завданням цієї системи є постійний та ефективний моніторинг, щодо діяльності компанії та її фінансового стану з метою уникнення можливих негативних ефектів та матеріальних збитків, які можуть настати внаслідок зменшення фінансової стійкості.

Система раннього попередження та реагування має на меті вирішення

наступних завдань:

– своєчасної ідентифікації факторів, які вказують на конкретний розвиток певних показників, внутрішніх і зовнішніх параметрів діяльності підприємства;

– швидкої виявлення фінансової кризи та визначення причин, що її породжують;

– розробці та впровадженні превентивних та антикризових заходів на підприємстві.

Отже, взагалі можна констатувати, що система раннього попередження має наступні завдання: своєчасне виявлення кризових ситуацій на підприємстві; визначення можливостей для розвитку або додаткових переваг для підприємства; виявлення загрози банкрутства. Проте можна погодитися з думкою, яка притаманна Терещенко О.О., що найголовнішим та першочерговими завданням для СРПР є розуміння та вивчення кризового стану всередині суб'єкта господарювання, тобто визначення для нього загрози яка може бути здійснена як прямим так непрямим чином[46].

Сітак І.Л. та Мурашко І.М. представляють концепцію системи раннього попередження та реагування у вигляді наступної схеми(рис. 1.4.)

За допомогою рисунка простежуються мета та завдання СРПР, а також стає зрозуміло, що СРПС пов'язує аналітичний та управлінський рівні, оскільки саме на основі опрацьованої інформації, служба контролінгу визначає конкретні дії. Їхня мета - підвищити ефективність використання фінансових ресурсів, не допустити нераціонального розподілу коштів і усунути причини, які можуть призвести до кризових ситуацій.

СРПР поділяється на дві підсистеми: внутрішню, де загальний сенс полягає в тому, що вона вивчає та аналізує ризики та можливості настання кризового стану всередині підприємства; та зовнішню, за допомогою якої суб'єкт господарювання може завчасно мати змогу ідентифікувати загроз, які надходять ззовні, тобто від держави, конкурентів, контрагентів і тд.

Рис. 1.4 – Система раннього попередження та реагування

Джерело: складено автором за даними [48]

Окрім цього варто зазначити і те, що в СРПР входять наступні складові частини(табл. 1.6.)

Таблиця 1.6 Підсистеми СРПР

Підсистеми	Сутність	Основні заходи
1.Попередження банкрутства	Створення системи прогнозування та оцінки ймовірності банкрутства	• Моніторинг фінансово-господарської діяльності та середовища (мікро- й макрорівень) • Діагностика ймовірності банкрутства (експрес- і фундаментальна) • Система раннього попередження та реагування • Використання методик прогнозування (Альтман, SWOT, експертна оцінка) • Прогнозування можливих змін стану підприємства • Стратегічне планування для досягнення цілей
2.Запобігання банкрутству	Реалізація заходів, що підвищують стабільність і життєздатність підприємства	• Забезпечення економічної безпеки • Впровадження контролінгу • Антикризове управління • Формування системи ризик-менеджменту • Реінжиніринг бізнес-процесів
3.Подолання банкрутства	Здійснення заходів фінансового та організаційного відновлення діяльності	•Фінансова санація (оздоровлення) • Реорганізація (зміна власників, структури, форми бізнесу) • Реструктуризація (удосконалення управління, маркетингу, персоналу) • Ліквідація (як крайній захід для задоволення вимог кредиторів)

Джерело: Створено на основі даних [49]

На основі зазначених в табл. 1.3 підсистем потрібно розробляти певні дії та заходи, які допоможуть вийти з негативного фінансового стану. Для цього важливо розглянути основні принципи, методи та економічні напрями, визначення яких, допоможе підприємству покращити ситуацію та подолати наявну кризу:

- Збільшення грошових надходжень — як зрозуміло з методу річ йде про нарощування та забезпечення системи, при якій відбуватиметься стабільний грошовий потік, тобто для цього варто звернути увагу на дебіторські заборгованості і визначити способи їх стягнення. Іншим важливим чинником для покращення ситуації є взяття банківських кредитів, проте на

таку суму яка б змогла збільшити ліквідність та покрити тимчасові розриви в цьому показнику.

Також варто звернути увагу на положення справ з запасами, адже підвищуючи ефективність їх управління можна не тільки зменшити їхню кількість, що призведе до забезпечення безперебійного виробництва, шляхом впровадження додаткових матеріальних ресурсів в цей процес, а й зменшить витрати на їх утримання, допоможе уникнути дефіциту як готової продукції, так і сировини, що в свою чергу підвищить оборотність капіталу і за допомогою цього підприємство досягне більшої стабільності та ліквідності.

Крім зазначених дій, варто також мати змогу взаємодіяти з інвесторами, адже влив їхнього капіталу допомагає підприємству впроваджувати новітні технології та модернізувати застаріле обладнання, що підвищує швидкість виконання запланованих робіт, а також покращує імідж суб'єкта господарювання, що в свою чергу допомагає залучати ще більше інвесторів, що підводить до наступного крок— вихід на нові ринки збуту, о допомагає зайняти певну нішу в новій сфері, що й тягне за собою розширення підприємства і відповідно завдяки ефекту від масштабу, відбувається зменшення витрат на одну одиницю продукції, що в свою чергу покращує фінансову ситуацію.

- Скорочення витрат — найбільш очевидним, та першим що спадає на думку при негативній ситуації на підприємстві — є знаходження можливих способів та методів зі зменшення витрат. Для цього слід аналізувати документи та бухгалтерію фірми та особливо звернути увагу на статті собівартості продукції та послуг, на основі отриманої інформації відповідальні за ці процеси мають вийти з пропозиціями щодо планом дій.

Одним з таких є консервація основних засобів, що означає певну заморозку у використанні частини основного обладнання, адже припинення застосовування виробничих потужностей веде за собою декілька позитивних моментів: по-перше, зменшується витрати на обслуговування цього обладнання, що в свою чергу допоможе уникнути передчасного зносу і зберегти залишкову вартість активів, а по-друге використання виробничих

засобів у період негативного стану на підприємстві або при низькому попиті на продукцію є просто економічно невигідним, бо в такому випадку витрати на їх утримання будуть перевищувати ті доходи, які вони можуть принести.

Також якщо відбуваються якісь будівельно-монтажні роботи на об’єктах або використовуються інвестиційні програми, виконання яких є зараз для фірми більш збитковим ніж можливе отримання прибутку у майбутньому, слід від них відмовитися та сконцентруватися на основній діяльності, що допоможе отримати додаткові матеріали, які були виділені на перспективні проєкти.

Іншим курсом роботи в напрямку зменшення витрат є оптимізація структури компанії, де основний наголос робиться на підвищенні ефективності управління, що досягається шляхом об’єднання підрозділів зі схожою роботою, чим також скорочуються функції що можливо були дубльовані цими підрозділами і відповідно адміністративні витрати на їх утримування зменшуються, а також створюється більш організована та гнучка система прийняття рішень.

Іншим напрямком є зменшення робочого тижня або робочого дня для працівників. Така ідея розроблена для того, щоб тимчасово зменшити витрати на оплату працю для робітників компанії, як висновок підприємство зберігає кадровий потенціал, а для тих хто працює це стає альтернативною звільнення, що допомагає зберегти робоче місце.

- Підвищення продуктивності — зрозуміло, що продуктивність праці це своєрідний показник, який показує скільки продукції може виробити працівник за певний проміжок часу. Окрім зазначеної вище модернізації обладнання, яка якраз направлена на збільшення виробництва продукції шляхом оновлення обладнання, іншими способами досягнення збільшення продуктивнсоті є такі: перепрофілювання та перекваліфікація персоналу, а також комплексна переробка сировини (рециклінг).

В першому випадку сенс перекваліфікації та перепрофілювання полягає в тому, щоб адаптувати працівників на нових посадах, допомогти їм зрозуміти їхню нову роль та отримати додаткові знання та навички, чим фірма не тільки зберігає свій кадровий потенціал, для робітників це можливість уникнути

звільнення, а й впроваджує нові технології, що позитивно позначається на покращенні виробництва.

При комплексній переробці сировини підприємство має на меті використовувати всі наявні матеріали, що зменшує кількість відходів та запасів та перетворює побічні продукти на корисні ресурси, що також спонукає компанію, знову ж таки, впроваджувати технології з систем сортування, фільтрації, очищення та автоматизації виробничих процесів.

Рециклінг натомість, повертає матеріали, відходи та ресурси у виробничий цикл після їх першого використання. Вони можуть бути як всередині підприємства тобто наприклад обрізки металу чи пластмас, що повретаються в технологічний процес, так відходи можуть використовуватися іншими підприємствами, які спеціалізуються на переробці і надалі ці матеріали йдуть в інші галузі. За допомогою цих кроків фірма може скорочувати обсяг власних відходів, підвищувати енергоефективність а також отримувати додаткові кошти шляхом передачі цим матеріалів спеціалізованим фірмам та компаніям.

Після зазначених методів та способів для поліпшення та фінансового стану компанії та подолання її кризи варто розглянути якими превентивними заходами фірма може запобігати банкрутству.

В першу чергу найпростішою відповіддю на це питання є моніторинг, тобто постійний аналіз та збір даних про фінансовий стан, ринкове положення, прибутковість, ліквідність, платоспроможність і ефективність діяльності підприємства. Для цього підприємство має використовувати звіти фінансового аналітика, щоквартальні фінансові звіти, щомісячно аналізувати коефіцієнти рентабельності, ліквідності, майнового стану, фінансової стійкості, платоспроможності та ділової активності. При аналізі підприємство має слідкувати за ситуацією і при необхідності проводити внутрішній аудит або ревізію фінансової політики.

З цього випливає наступний пункт — постійний порівняльний аналіз та аудит результатів діяльності підприємства за декілька років. За допомогою цього фірма має змогу оцінити свої управлінські рішення, розібрати які

тенденції є негативними, а також які з них можуть призвести до загрози банкрутства. В свою чергу ретроспективний аналіз допомагає підприємству зрозуміти як фірма вела свою діяльність протягом 3-5 років, що надалі змушує її більш детально прогнозувати та розробляти майбутній фінансовий план з врахуванням тих негараздів та труднощів, через які пройшла компанія. Для цього варто використовувати горизонтальний та вертикальний аналіз звітності.

При подальшому розгляді методів та способів, які може застосовувати підприємство є прогнозування його банкрутства за допомогою дискримінантного мультиплікативного аналізу з використанням математичних моделей, які дозволяють на основі фінансових показників розрахувати ймовірність банкрутства. Як вже і було зазначено в таблиці 1.2, вони є методами оцінки фінансового стану та включають в себе наступні моделі: українські економісти — модель Матвійчука та модель Терещенка, зарубіжін економісти — модель Альтмана, Ліса, Спрінгейта, Таффлера і Тішоу. Ці моделі є дієвими інструментами при попередженні настання кризового стану та банкрутства.

Окрім зазначених методів є ще рейтингове оцінювання діяльності підприємств у галузі за допомогою бальної оцінки, на основі різних критеріїв. За допомогою цих балів підприємство має змогу оцінити свою конкурентоспроможність та напрями її покращення. Для цього аналіюються фінансові показники — рентабельність ліквідність, платоспроможність оборотність активів і тд.; виробничі показники — продуктивність праці, обсяг виробництва, використання основних засобів ; маркетингові показники — частка ринку, динаміка продажів, впізнаваність бренду; показники з інноваційно-інвестиційного напрямку — обсяг інвестицій, впровадження інноваційних технологій, наявність інвестиційних програм; соціальні та екологічні показники — імідж, отримання стандартів, корпоративна соціальна відповідальність. В кінці підрахунків підприємство отримує загальний рейтинг або може входити до певної категорії ризику чи ефективності.

Загалом, на основі вищезазначеного матеріалу можна зробити висновок,

що система раннього попередження і реагування є невід'ємною частиною антикризового управління підприємством. Вона дозволяє не лише завчасно розпізнавати проблеми та негаразди, а й дозволяє швидко реагувати через використання фінансових, аналітичних та управлінських інструментів. Комплексне застосування методів моніторингу, дискримінантного аналізу, рейтингової оцінки та внутрішнього аудиту дає нам тверду основу для збереження підприємства від банкрутства та покращення його фінансового стану.

Таким чином, ефективна СРПР — це не просто можливість виявлення проблем та причин економічного занепаду всередині фірми, а також інструмент стратегічного управління, який сприяє подальшому розвитку фірми, конкурентоспроможності серед її галузей та запобігає настанню кризового стану та банкрутства.

Отже, щоб розуміючи важливість СРПР важливим стало створити саме механізм, за допомогою якого підприємство зможе розробити свій алгоритм тих дій, дотримання яких буде допомагати компанії виявити негативні моменти та тенденції

Для цього проаналізуємо, які етапи можуть входити в систему раннього попередження та реагування(рис. 1.5)

Розберемо більш детально ці пункти зазначені на рис 1.5:

Визначення основних факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства — як зрозуміло з цього пункту, сенс дій полягає в тому щоб визначити певні ключові моменти, фактори та коефіцієнти, які можуть як прямо, так і опосередковано впливати на фінансову стійкість компанії. Для цього фірма аналізує ендогенні та екзогенні показники: структура капіталу, ліквідність, рентабельність, ділова активність, співвідношення дебіторської заборгованості до кредиторської заборгованості; рівень інфляції, зміни в законодавстві, конкурентоспроможність всередині галузі. На цьому кроці головна мета полягає у встановленні певної бази ризиків, що дозволяє створити основу для подальшої побудови наступних етапів.

Рис. 1.5 Основні етапи при розробці системи раннього попередження та реагування

Другим етапом є розроблення системи збору та обробки фінансової інформації. Мета цього пункту полягає в визначенні джерел для отримання даних (бухгалтерська звітність, статистичні показники, зовнішні інформаційні ресурси і тд.), а також тих методів та засобів за допомогою яких відбувається їх збір, обробка та аналіз. Для цього у сучасних підприємствах є автоматизовані системи фінансового моніторингу, ERP-платформи, тобто корпоративне програмне забезпечення, яке допомагає організації керувати господарською діяльністю. За допомогою цих програм створюється система звітності та баз даних, які слугують для аналізу динаміки змін, що й дозволяє компанії швидко відреагувати на початок негативних тенденцій.

Наступним етапом є визначення граничних значень для кожного

основного показника. Як відомо, порогові значення це певні межі, перевищення або зменшення яких свідчить про погіршення фінансового стану в компанії. Завдяки встановленню цих меж, фірма має змогу, на основі галузевих стандартів, показників за попередні роки, агентств та незалежних аудиторів, які надають рекомендації на основі статистичної та бухгалтерської звітності, сформувати систему індикаторів, аналіз якої дасть змогу дізнатися яким є її поточний стан, а також підприємство матиме змогу прогнозувати її майбутній фінансовий стан виходячи з усіх можливих сценаріїв.

Четвертим етапом є установлення механізмів реагування на ризики. При відхиленні показників за нормативні межі, які були прописані в третьому етапі, повинні визначатися певні дії в залежності від того чи іншого випадку. Механізми мають також бути як короткостроковими — залучення необхідних додаткових кредитів, інвестицій, облігацій оптимізація витрат, реструктуризація боргів і тд., так і довгостроковими — зміна бізнес-моделі, можливий вихід на інші ринки збуту завдяки диверсифікація виробництва. Для цього варто створити спеціальні підрозділи, в які будуть входити посадові особи, відповідальні за виконання покладених на них антикризових завдань, а також повинен забезпечуватися зв’язок між іншими ланками в управлінні, що допоможе не тільки вдало делегувати обов’язки серед відповідальних осіб, а й має забезпечити своєчасне реагування на появу негативних моментів та тенденцій.

Останнім етапом тестування та вдосконалення системи. Цей крок можна назвати додатковим, адже якщо система працюватиме нормально при переході від теоретичної моделі до практичної, вона не буде потребувати вдосконалення. Однак якщо при апробації системи раннього попередження та реагування виявляться певні недоліки чи збої в її алгоритмі чи затримки в передачі інформації, систему варто вдосконалити шляхом коригування нормативних граничних значень, покращення методів збору обробки та аналізу інфорації з бухгалтерської, статистичної звітності, зовнішніх чинників. Якщо система після коригування показує позитивні результати, відповідно

завдання алгоритму було досягнуто і СРПР є гнучкою та може бут адаптована для того рівня фінансової кризи в якому зараз знаходиться підприємство.

Відповідно розглядаючи алгоритм системи раннього попередження та реагування, було отримано наступні висновки — СРПР має вирішальне значення в процесі ідентифікації загрози настання фінансової кризи та банкрутства. Визначення факторів впливу на підприємство, розробка системи збору, обробки та аналізу фінансової інформації завдяки якій створюється база аналізованих показників, до яких надалі підбираються нормативні граничні показники, вихід за які, веде до механізмів реагування як для короткострокових так і довгострокових рішень, які стають можливими завдяки спеціалізовані підрозділи, які у свою чергу проводять комплексний розбір даних і делегують подальші накази між різними ланками управління. Увібравши у себе цей алгоритм, система раннього попередження та реагування має змогу не тільки коректно працювати, а й надалі покращувати фінансовий стан та запобігати кризі банкрутства.

Висновки до розділу 1

Банкрутство є складним економіко-правовим явищем, що відображає кризовий стан суб’єкта господарювання, пов’язаний із втратою платоспроможності та неможливістю виконання фінансових зобов’язань перед кредиторами, працівниками й державою. Воно є невід’ємним елементом ринкової економіки, оскільки забезпечує механізм відновлення платоспроможності боржника або справедливий розподіл активів між кредиторами у разі ліквідації підприємства. Ефективне функціонування інституту банкрутства сприяє підтримці макроекономічної стабільності, збереженню робочих місць і формуванню умов для сталого розвитку господарського сектору.

Еволюція законодавчого регулювання банкрутства в Україні засвідчує поступовий перехід від адміністративно-командних підходів до ринкової

моделі управління неплатоспроможністю, яка ґрунтується на принципах прозорості, справедливості, економічної доцільності та захисту інтересів усіх учасників процесу. Особливе значення набуває запровадження процедур санації, реструктуризації та відновлення платоспроможності підприємств як ефективних альтернатив їх ліквідації.

Причини банкрутства можуть мати як зовнішній (економічна нестабільність, зміни ринкової кон'юнктури), так і внутрішній характер (неефективне управління, низький рівень фінансового контролю). Це обумовлює необхідність застосування системи ранньої діагностики фінансових ризиків і прогнозування ймовірності банкрутства за допомогою фінансових моделей (Альтмана, Лісса, Таффлера, Терещенко, Матвійчука та ін.).

Сучасна практика доводить, що запобігання кризовим станам можливе лише за умови своєчасного моніторингу фінансового стану підприємства. Одним із найефективніших інструментів антикризового управління є система раннього попередження та реагування (СРПР) — інформаційно-аналітична система, призначена для ідентифікації, оцінки та мінімізації ризиків внутрішнього й зовнішнього середовища. Її головною метою є раннє виявлення ознак фінансової нестабільності, розроблення заходів попередження кризи та забезпечення безперервного функціонування підприємства.

СРПР реалізує низку стратегічних завдань, зокрема: моніторинг фінансово-господарської діяльності, визначення факторів, що впливають на фінансову стійкість, оперативне виявлення кризових тенденцій та формування антикризових і превентивних заходів. Система охоплює аналітичний і управлінський рівні, забезпечуючи прийняття обґрунтованих управлінських рішень для підвищення ефективності використання ресурсів і запобігання фінансовим втратам.

Впровадження СРПР передбачає послідовне проходження етапів: визначення ключових чинників впливу на фінансову стабільність; формування

системи збору та обробки даних; установлення нормативних порогових значень показників; розроблення механізмів реагування на ризики та постійне вдосконалення системи. Це забезпечує створення гнучкого механізму управління, який сприяє адаптивності підприємства до змін у зовнішньому середовищі.

Таким чином, система раннього попередження і реагування є невід'ємною складовою антикризового управління, яка забезпечує безперервний моніторинг, прогнозування та контроль фінансових ризиків. Її використання дозволяє не лише вчасно ідентифікувати потенційні кризові явища, а й формувати стратегічні рішення щодо їх усунення. Комплексне застосування аналітичних інструментів, моніторингу, внутрішнього аудиту та фінансового контролю створює надійну основу для запобігання банкрутству, підвищення фінансової стійкості й забезпечення конкурентоспроможності підприємства у довгостроковій перспективі.

2 ДІАГНОСТИКА КРИЗОВОГО СТАНУ ПРОГНОЗУВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА НА ПРИКЛАДІ «УКРЕНЕРГО»

2.1. Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ПрАТ НЕК «Укренерго»

Для проведення аналізу фінансового стану було обрано підприємство з галузі електроенергетики України – приватне акціонерне товариство НЕК «Укренерго»

Історія ПрАТ НЕК «Укренерго» починається з квітня 1998 року, коли відповідно до наказу Міністерства енергетики України № 54 на базі державного підприємства «Національний диспетчерський центр електроенергетики України» з приєднанням реорганізованого державного підприємства «Державна електрична компанія «Укрелектропередача». На сьогоднішній день ПрАТ НЕК «Укренерго» — оператор системи передачі України з функціями оперативно – технологічного управління Об’єднаною енергосистемою України (ОЕС), передачі електроенергії магістральними електромережами від генерації до розподільчих мереж, а також адміністратора комерційного обліку та адміністратора розрахунків на ринку електричної енергії України.

В структурі суб’єкта господарювання включає 4 територіальні управління обслуговування мережі: Північне, Південне, Східне та Західне. До їх складу входять 15 регіональних центрів обслуговування мереж (РЦОМ). Функції диспетчерського контролю в компанії виконують 6 регіональних диспетчерських центрів. Також тут функціонують два спеціалізовані відокремлені підрозділи (ВП): ВП «Будівництво і ремонт» (м. Київ), основним завданням якого є ремонтні роботи та розробка проектно-кошторисної та технологічної документації для будівельно-монтажних робіт; ВП

«Укренергосервіс» (м. Київ), який відповідає за матеріально-технічне та сервісне забезпечення діяльності Укренерго.

Основними завданнями цього підприємства є:

- централізоване диспетчерське (оперативно-технологічне) управління ОЕС України для забезпечення балансу виробництва та споживання електроенергії і потужності в енергосистемі в режимі реального часу з дотриманням вимог операційної безпеки;
- забезпечення функціонування балансуючого ринку та ринку допоміжних послуг для дотримання операційної безпеки;
- передача електроенергії магістральними та міждержавними мережами з дотриманням критеріїв якості електроенергії;
- експлуатація, технічне обслуговування та розвиток магістральних та міждержавних мереж;
- забезпечення можливості приєднання до магістральних мереж об'єктів генерації та споживання;
- забезпечення паралельної роботи з суміжними енергосистемами;
- забезпечення технічної можливості експорту/імпорту електроенергії до чотирьох країн Євросоюзу та сусідніх країн;
- інтеграція ОЕС України до ENTSO-E

Основні показники фінансово-господарської діяльності ПрАТ НЕК «Укренерго» за аналізований період представлені в таблиці 2.1 [50].

Аналізуючи дані таблиці, можна дійти висновку, що фінансово-господарська діяльність за проміжок з 2022 по 2024 рік характеризується певною позитивною тенденцією незважаючи на негативну ситуацію в країні внаслідок COVID-19, а також війни.

Таблиця 2.1 — Основні показники фінансово-господарської діяльності ПрАТ НЕК «Укренерго» за період 2022-2024рр.

Показники	Роки			Відхилення 2024 р. до 2022р.	
	2022	2023	2024	+/-	%
Дохід(виручка) від реалізованої продукції тис. грн	82330513	83011245	101122820	18792307	122,8
Собівартість реалізованої продукції тис. грн	80871674	71904327	90615231	9743557	112,0
Валовий прибуток підприємства тис. грн	1458839	11106918	10507589	9048750	720,3
Власний капітал тис. грн	2 580 909	47 515164	8565097	5984188	331,9
Позиковий капітал тис. грн	95406967	129151740	165227039	69820072	173,2
Необоротні активи тис. грн	53356517	109373991	119806802	66450285	224,5
Оборотні активи тис. грн	44631359	67292913	53 985334	9354975	121,0
Операційні витрати тис. грн	83624543	74963916	102 767845	19143302	122,9
Чистий дохід від операційної діяльності тис. грн	68350059	85192941	93561233	25211174	136,9
Фінансовий результат від операційної діяльності тис. грн	-15274484	10229025	-9206612	6067872	60,3
Витрати господарської діяльності тис. грн	88711513	82555959	136501264	47789751	153,9
Фінансовий результат до оподаткування тис. грн	-7413346	607211	-46204687	-38791341	623,3
Чистий прибуток(збиток) тис. грн	-6097124	376638	-37972285	-31875161	622,8

Джерело: розроблено на основі [50]

Беручи до уваги доходність підприємства, можна зазначити що відбувається збільшення показників протягом всього періоду спостереження з 82 330 513 тис. грн у 2022 р., до 101 122 820 тис. грн у 2024 р. Однак варто відмітити, що враховуючи собівартість реалізованої продукції підприємство мало валовий прибуток — у 2022 році у розмірі 1 458 839 тис. грн, у 2023 р. — 11 106 918 тис. грн, що хоч і позначається позитивними значеннями, однак в кінці зазначеного періоду відбувається пониження значення у 2024 — 10 507 589 тис. грн.

Розглянувши власний та позиковий капітал ПрАТ НЕК «Укренерго», можна дійти висновку, що відбулось збільшення власного капіталу починаючи з 2022 року: з 2 580 909 тис. грн у 2024 році до 8 565 097тис. грн, що свідчить про збільшення фінансової незалежності та здатності залучати позикові кошти на вигідних умовах, тобто резервного позикового капіталу, однак також варто зазначити, що у 2023р. цей покажчик був — 47 515 164 тис грн, що свідчить про значне зменшення у 2024р., таким чином хоч підприємству і вдалося збільшити свою фінансову незалежність, однак непокритий збиток продовжував зростати, що і дало такі результати. Позиковий капітал мав негативну тенденцію до збільшення — на 69 820 072 тис. грн а у відсотковому значенні на 73,2% у порівнянні з 2022 роком. Загалом це проявлялося завдяки кредитам та позикам як довгострокових так і короткострокових, а у 2024р. цей показник у поточних зобов’язаннях досягнув 90 741 879 тис. грн., що і позначило такі результати

Аналізуючи оборотні та необоротні кошти зазначеної юридичної особи, можна підсумувати, що підприємство збільшувало протягом зазначеного періоду необоротні активи, а при порівнянні 2024р. до 2022р. цей показник виріс на 124,5% в більшості завдяки основним засобам, а також у 2024р. з’являється такий показник як інвестиції в дочірні підприємства, що свідчить про розширення роботи підприємства. В свою чергу оборотні активи також зросли у 2024р. при порівнянні з 2022р. — на 9 354 975 тис. грн або на 21%, однак варто зазначити, що у 2023р. спостерігається найвище значення

показника і у 2024р. йде невеликий спад, що сталося через збільшення торгової дебіторської заборгованості у 2023р, та подальше її зменшення у 2024р., що в свою чергу збільшувало протягом усього періоду статтю «грошові кошти та їх еквіваленти»

Досліджуючи фінансовий результат від операційної діяльності, було визначено операційні витрати на суб'єкті господарювання та його чистий дохід від операційної діяльності. Простежуючи ситуацію впродовж зазначеного періоду, фінансовий результат мав тенденцію до покращення показників, порівнюючи відхилення 2024 року до 2022 відбулося значне поліпшення на 36,5 %, однак варто зазначити, що при результатах у 2023р., де цей показник був позитивний, підприємство знову вийшло в збитки. Така ситуація сталася через значне покращення статті «інші фінансові доходи» у 2023р, а також завдяки відносно невеликих збитків від знецінення фінансових активів, які були 10 509 598 тис. грн та 14 493 093 тис грн у відповідно 2022 та 2024рр., в той час як у 2023р. усього 3 443 432 тис. грн. Однак варто зазначити і позитивні зміни у збитках від зменшення корисності основних засобів, які протягом усього зазначеного періоду показували позитивну тенденцію до зменшення з 4 093 998 тис. грн до 1 482 577 тис. грн.

Опрацювавши тенденцію фінансового результату до оподаткування та чистого прибутку(збитку), було підсумовано, що обидва показника зазнали негативних результатів, адже порівнюючи дані за 2024р. з 2022р., було визначено, що відбулося значне погіршення — фінансовий результат до оподаткування зменшився у 6 разів з -7 413 346 тис грн у 2022р. до - 46 204 687 тис. грн у 2022р. що, здебільшого сталося через постійне зростання фінансових витрат а також зменшення фінансових доходів з 25 823 184 тис. грн до 1 178 623 тис. грн, однак варто зазначити, що у 2023р. фінансовий результат до оподаткування показував позитивне значення — 607 211 тис. грн, що було можливе через прибуток від операційної діяльності.

В свою чергу покажчик чистий прибуток(збиток) показує ідентичні результати, у 2022р. та 2024р. негативні результати при чому у 2024 р.

показник зменшився на 622,8%, а у нормативному значенні з -6 097 124 тис. грн до -37 972 285 тис. грн, проте у 2023р. мав позитивні значення у 376 638 тис. грн

2.2 Аналіз фінансового стану підприємства ПрАТ НЕК «Укренерго»

Кожен суб'єкт господарювання, в умовах ринкової економіки, хоче максимально задовольняти потреби споживачів та отримати максимально можливий прибуток. Щоб досягти цього юридична особа має створити такий фінансовий стан на підприємстві, за якого воно могло б безустанно виконувати усі функції, які були на нього покладені діловими партнерами та державою; мати змогу забезпечити фінансову незалежність; виконувати ефективне управління задля отримання найкращих результатів.

Фінансовий стан підприємства — це комплексне поняття, що відображає якісну сторону його виробничої та фінансової діяльності та є результатом реалізації усіх елементів зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин підприємства. Він характеризується системою показників, які відображають стан капіталу в процесі його кругообігу, здатність розраховуватися за своїми зобов'язаннями і забезпечувати ефективне фінансування своєї виробничої діяльності на певний момент часу[51].

Тож спочатку розглянемо динаміку показників «Укренерго». За 2022 рік власний капітал дорівнює 2 580 909тис. грн, у порівнянні з 2024 роком він збільшується до 8 565 097 тис. грн, однак незважаючи на збільшення показника, позиковий капітал збільшуються більшими масштабами у 2022 р. цей показник має таке значення — 95 406 967 тис. грн, а у 2024 р. — 165 227 039 тис. грн, така тенденція і призводить до можливого настання кризового стану всередині суб'єкта господарювання. Проте варто зазначити, що хоч у 2023 році відбувається велике покращення результатів у 18 разів до 47 515 164 тис. грн, але у той самий час відбувається й збільшення росту позикового капіталу на 35,4% у порівнянні 2023 року до 2022. Розглядаючи відсотковий

стан власного капіталу до загалом Пасиву підприємства, можна зробити висновок, що тільки у 2023р. цей показник зазнав великого зростання, адже мав значення —0,27%, в той час як у 2022 та 2024 р. мав значення 0,026 та 0,049 відповідно. Такий стан означає, що питома вага позичкового капіталу значно більша аніж власного і веде до висновків, що по-перше, фінансова незалежність такого підприємства є низькою. А по-друге, робить дану юридичну особу неплатоспроможною для кредиторів.

Наступним етапом є проведення аналізу майнового стану за показниками наведеними у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2. Основні показники майнового стану ПрАТ НЕК «Укренерго» за період 2022-2024 рр.

Показники	Рік			Відхилення 2024 до 2022р	
	2022	2023	2024	+/-	%
Коефіцієнт зносу	0,22	0,11	0,05	-0,17	-78,25
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,03	0,41	0,07	0,04	127,15
Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,00057	0,00056	0,00024	-0,0003	-57,21
Коефіцієнт мобільності основних засобів	0,85	0,61	0,45	-0,4	-47,20
Коефіцієнт приросту основних засобів	0,013	0,21	0,028	0,01	115,22
Фондомісткість	0,49	0,76	0,87	0,38	77,27
Фондовіддача	2,03	1,31	1,15	-0,89	-43,59

Також потрібно зрозуміти яка на даний момент є фінансова стійкість на підприємстві. Фінансова стійкість — це надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра

кредиторів і інвесторів та рівень залежності від них, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування[52].

Провівши аналіз майнового стану юридичної особи, можна визначити наступне: коефіцієнт зносу протягом усього зазначеного періоду показав гарні результати, адже з початку і до кінця аналізованого періоду цей показник демонстрував позитивну динаміку до зменшення з 0,22 у 2022р., до 0,05 у 2024р. Нормативне значення цього показника має бути не більше 0,5 і на підприємстві цілком адекватні значення, і свідчить про покращення ситуації з оновлення обладнання на інвестицій у нематеріальні активи.

Що й спостерігається при розгляді коефіцієнту оновлення, адже протягом зазначеного періоду оброблені дані дали наступні висновки — збільшення на 0,04 у нормативному значенні і на 127% у відсотковому, при чому у 2023р. відбувається найбільший ріст до 0,41 через купівлю нових основних засобів на суму 52 046 285 тис. грн.

Наступний показник який було розглянуто це коефіцієнт мобільності основних засобів. Економічним змістом цього коефіцієнта є — скільки обігових коштів припадає на одиницю необігових, тобто його потенційну можливість перетворити активи у ліквідні кошти. У зв’язку з даними, було зроблено наступні підсумки — зменшення протягом усього періоду внаслідок здебільшого росту основних засобів, а також незавершених капітальних інвестицій з 0,85 до 0,45. Оскільки підприємство що розглядається можна віднести до промислового, то збільшення потужностей для забезпечення безперебійної роботи електромереж є позитивним фактором, відповідно і зменшення показника мобільності має сприятливий ефект.

За коефіцієнтом вибуття можна зрозуміти, які основні засоби досягли морального та фізичного зношення. Проаналізувавши таблицю, стає зрозумілим, що величини коефіцієнту вибуття за аналізований період зменшилися на 57,2 %. Якщо враховувати те, що даний коефіцієнт повинен бути нижче ніж коефіцієнт оновлення основних засобів, то на підприємстві

споглядається позитивна картина протягом усього періоду, який було аналізовано.

Коефіцієнт приросту основних засобів показує як збільшився рівень основних засобів внаслідок введення нових та виведення з експлуатації зношених чи застарілих основних засобів. Аналізуючи таблицю можна побачити тенденцію до збільшення, що і підтверджується попередніми показниками оновлення та вибуття основних засобів, адже коефіцієнт оновлення зростає скорішими темпами ніж вибувають застаріле чи зношене обладнання.

Фондовіддача це показник який демонструє ефективність використання основних фондів. Протягом зазначеного періоду він зменшувався, що є негативним явищем з 2,03 у 2022р. до 1,15 у 2024р., адже це означає, що на кожну 1 грн основних засобів підприємство отримувало у 2022р. 2грн 3 коп. доходу, а у 2024р. на 1 грн — 1 грн 15 коп. Ці дані свідчать, що підприємство збільшило обсяг основних фондів швидше ніж зростає його дохід.

Фондомісткість це показник, який є оберненим до фондовіддачі і показує скільки основних засобів потрібно аби отримати 1 грн доходу. Як видно з таблиці, показник показував тенденцію до збільшення, що є негативним явищем, адже у 2022р. щоб отримати 1 грн доходу, підприємству потрібно було в середньому 0,49 грн основних засобів, в той час як у 2024р. для цього йому треба 0,87 грн.

Для характеристики фінансової стабільності підприємства було проаналізовано показники фінансової стійкості ПрАТ НЕК «Укренерго» за 2022-2024 рр. у таблиці 2.3.

Провівши аналіз таблиці, було визначено що коефіцієнт автономії, який характеризує можливість підприємства виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів, має негативні значення протягом усього зазначеного періоду з 0,026 у 2022р. до 0,049 у 2024р., при чому великому збільшенню показника у 2023р., підприємство завдячує статті «Капітал у дооцінці», який покращився на 44 463 016 тис. грн у порівнянні з 2022р., однак незважаючи на

це у підприємства залишався непокритий збиток, який у 2024р. зріс на 24 332 542 тис грн., а також стаття додатковий капітал зменшилася на 35 933 854 тис. грн.

Таблиця 2.3 — Показники фінансової стійкості ПрАТ НЕК «Укренерго» за період 2022-2024 рр.

Показники	Роки			Відхилення 2024 до 2022р	
	2022	2023	2024	+/-	%
Коефіцієнт автономії	0,026	0,269	0,049	0,02	87,34
Коефіцієнт фінансування	0,027	0,368	0,052	0,02	91,86
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,396	0,600	0,175	-0,22	-55,69
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами;	-1,115	-0,920	-2,061	-0,95	84,87
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-5,472	-0,073	-10,431	-4,96	90,63

Розглядаючи наступний коефіцієнт — коефіцієнт фінансування, який дозволяє відслідкувати, як підприємство за допомогою власних ресурсів може покривати позикові кошти, можна дійти висновку, що він ідентичний за результатами з попереднім показником, адже має дуже мізерні значення у 2022 та 2024р., а у 2023р. показує великий зріст через збільшення статті «Капіталу у дооцінці», однак не попадає протягом усього періоду в нормативні значення як і попередній показник.

Коефіцієнт фінансової стійкості показує як підприємство за допомогою власних коштів та довгострокових кредитів може покривати короткострокові зобов’язання, при аналізі даних помітно, що за визначений термін жоден покажчик не потрапив у нормативний інтервал, при чому при порівнянні

2022р. з 2024р. він погіршився на 55,69%, найкраще значення спостерігається у 2023р., адже підприємство тоді збільшило кількість довгострокових кредитів чим збільшило вагомість довгострокових зобов’язань у пасивах.

При дослідженні коефіцієнту забезпеченості власними оборотними засобами було визначено, що протягом усього періоду, значення не тільки не наблизилися до нормативних значень, а й були від’ємними при чому, у порівнянні 2022 р. з 2024р., показник погіршився на 84,87% при невеликому зростанні на 0,019 у 2023р. завдяки збільшенню основних засобів.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показав найгірші значення з-поміж усіх показників що були проаналізовані адже при нормативному значенні у 0,1 та вище, показник у 2022р. був -5,47 а у 2024р. взагалі збільшився на 90,6% становлячи -10,4, що показує недостатність власного капіталу на фінансування як оборотних так і необоротних засобів.

За ринкових умов платоспроможність вважається найважливішою умовою господарської діяльності підприємств. У разі негайного погашення поточних зобов'язань наявність ліквідності дуже важлива для платоспроможності підприємства.

Тому для аналізу використовуються показники ліквідності які були досліджені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4. — Основні показники ліквідності ПрАТ НЕК «Укренерго» за 2022-2024 рр.

Статті активу/ Пасиву	2022 р.	2023 р.	2024 р.
А1	6117050	7745029	15298288
А2	36895645	51350395	34805056
А3	2616723	8269141	3881990
А4	53438082	109539050	119806802
П1	1264456	2670309	2182317
П2	57320043	66002217	138125409
П3	36574491	58507608	21896368
П4	3220962	49032424	10038580

За даними таблиці можна зрозуміти, що найбільш ліквідні активи як і найбільш термінові борги(зменшившися у 2023р.) мали тенденцію до зростання. За умовою абсолютної ліквідності співвідношення між цими групами активів і пасивів повинно бути таки А1 > П1, що і відбувається, причому протягом періоду спостереження нерівність А1 > П1 тільки посилюється, і у 2024р. досягає найвищих показників, адже у 2022р. А1 більше П1 в приблизно 6 разів, в той час як у 2024р. А1 більше П1 у 7,5 разів.

Щодо другої групи то протягом усього зазначеного періоду ситуація є незадовільна, при чому у 2023р. хоча А2 < П2, однак вже видно певний прогрес до покращення, що стало можливо завдяки відсутності короткострокових кредитних зобов'язань, однак у 2024р. найбільш несприятлива ситуація, адже відбулося зменшення в А2 до рівня 2022р., а значення П2 навпаки збільшилося до найвищого серед аналізованого інтервалу.

Несприятлива картина стосується й 3 групи, де повинно виконуватися таке рівняння А3 > П3. Протягом усього періоду відбувається співвідношення А3 <П3, проте варто зазначити, що у відсотковому значенні відбувається покращення аналізованих даних, адже при відношенні А3 до П3 за 2022р. результат дорівнює 0,071, у 2023 — 0,14, а у 2024р., найкращий показник, — 0,17, тобто хоч і не виконуються умова абсолютної ліквідності підприємство поступово покращує її стан.

Ситуація з групою 4 незадовільна, оскільки повинно виконуватися твердження А4 < П4, а за даними можна констатувати, що протягом всього аналізованого періоду довготермінові борги менші за низько ліквідні та неліквідні активи. При чому покращення у 2023р. відбулося, але цього було не досить, адже хоч і відбулося збільшення власного капіталу за рахунок статті балансу «Капітал у дооцінках», проте в свою чергу більшою мірою було закуплено основні засоби та виділилися кошти на незавершені капітальні інвестиції. У 2024р. через статтю балансу «Непокритий збиток» відбулося суттєве зменшення показника П4, в той час як показник А4 навпаки збільшився за рахунок ще більше виділених коштів на незавершені капітальні

інвестиції.

Відповідно можна зробити висновок, що майже протягом всього терміну підприємство ПрАТ НЕК «Укренерго» є неліквідним, хоча і у протягом аналізованого періоду відбуваються позитивні зрушення у статтях активу А3. Аналізуючи всі показники можна дійти висновку, що протягом всього терміну дослідження споглядається така картина А1+А2+А3 ≤ П1+П2+П3, що свідчить про кризовий тип ліквідності балансу.

Також повний аналіз підприємства був би неможливий без показників поточної платоспроможності ПрАТ НЕК «Укренерго».

За даними з таблиці 2.5 можна зрозуміти, що підприємство було досить погано забезпечена високоліквідними активами протягом усього зазначеного періоду. За показниками коефіцієнту абсолютної платоспроможності «Укренерго» можна дійти висновку, що по-перше вони не задовольняють оптимальному значенню, яке повинно дорівнювати від 0,2 – 0,25. Більш низький показник вказує на те, що компанія не зможе вчасно погасити борги у випадку, якщо термін платежів настане незабаром(2022р.). Починаючи з 2023р., значення показника покращується завдяки збільшенню статті «Грошовиі кошти та їх еквіваленти», а також збільшення дебіторської заборгованості та товарами та послугами.

Коефіцієнт швидкої платоспроможності показує більш позитивну картину — протягом 2022-2023рр. цей показник не тільки знаходиться в нормативних межах (0,5-1), а й показує зріст від 0,75 до 0,94, однак у 2024р. відбувається різкий спад, причиною якого є перехід довгострокових кредитних зобов’язань, які були взяті у 2023р, в статтю балансу «Поточна кредитна заборгованість за довгостроковими зобов’язаннями», чим відбувається збільшення коштів, які підприємство має віддати і відповідно компанія не має досить ліквідних оборотних коштів для своєчасного розрахунку за зобов'язаннями.

Коефіцієнт покриття — це здатність підприємства забезпечити свої короткострокові зобов'язання з найбільше легко реалізованої частини активів

– оборотних коштів. У порівнянні з 2022 роком даний показник зменшився на 50,56 %, що не є гарною тенденцією, проте варто зазначити, що він збільшувався у 2023р. до значення 0,95, що є найкращим показником за весь досліджуваний період, що стало можливо завдяки взяттю довгострокового кредиту, чим було зменшено відсоткову вагу поточних зобов'язань у пасивах загалом, а у 2024р, оскільки ці кошти перейшли у стан поточних зобов'язань, ситуація погіршилася, і підприємство мало найнижче значення у 0,38, що означає що при аналізі даних в жодному з років підприємство не мало ліквідний баланс.

Таблиця 2.5. Показники поточної платоспроможності ПрАТ НЕК «Укренерго» за 2022-2024 рр.

Показники	Рік			Відхилення 2024 до 2022 р.	
	2022	2023	2024	+/-	%
Коефіцієнт абсолютної платоспроможності	0,067	0,109	0,107	0,04	159,24
Коефіцієнт швидкої платоспроможності	0,754	0,938	0,369	-0,38	-51,04
Коефіцієнт покриття	0,762	0,951	0,377	-0,39	-50,56
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	-1,115	-0,920	-2,061	-0,95	184,84
Коефіцієнт відновлення платоспроможності	0,354	0,523	0,045	-0,31	-87,39
Коефіцієнт втрати платоспроможності	0,368	0,499	0,116	-0,25	-68,31
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	0,616	0,725	0,243	-0,37	-60,60

При дослідженні коефіцієнту забезпеченості власними оборотними засобами було визначено, що протягом усього періоду, значення не тільки не наблизилися до нормативних значень, а й були від'ємними при чому, у порівнянні 2022 р. з 2024р., показник погіршився на 84,87% при невеликому зростанні на 0,019 у 2023р. завдяки збільшенню основних засобів.

Щодо коефіцієнта відновлення платоспроможності, то він також показував тенденцію до збільшення у 2023 році — на 147% до значення 0,52, а у 2024 у порівнянні з 2022 роком погіршився на 87% , до 0,045 з цього можна зробити наступний висновок: оскільки значення показника менше 1, то це свідчить про те, що у підприємства у найближчі шість місяців відсутня реальна можливість відновити платоспроможність що й видно у 2022 році підприємство могло відновити лише 35 % своєї платоспроможності протягом 6 місяців, у 2023 році значення покращилося до 52%, а у 2024 зменшилося до 4,5 % внаслідок переходу довгострокових кредитних коштів у короткострокові кредитні кошти. Щодо коефіцієнта втрати платоспроможності, то споглядається та сама картина що і з попереднім показником, у 2023р. показник досягає найвищого показника у 0,5 при чому потім йде різкий спад у 2024р — 0,12 на навіть нижчий рівень ніж у 2022р — 0,37, тільки тепер це означає, що підприємство у найближчі три місяці наявність реальної загрози втрати платоспроможності.

Останніми даними, які було розглянуто було співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості. Воно повинно показувати здатність розрахуватися з кредиторами за рахунок дебіторів протягом одного року і мати нормативне значення більше одиниці. На жаль протягом зазначеного періоду, хоч і з позитивними зрушеннями у 2023р. при порівнянні з 2022р., підприємство не наблизилося до потрібних результатів, при чому у 2024р., — найгірше значення у 0,24, що менше на 60% при порівнянні з 2022р. Така ситуація є на підприємстві склалася так само як і раніше через перехід довгострокових зобов'язань до поточних, а також перерахування дебіторської заборгованості у грошові кошти та їх еквіваленти.

Надалі важливим буде проаналізувати показники ділової активності підприємства ПрАТ НЕК «Укренерго», для характеристики його ефективної поточної і основної виробничої діяльності(табл 2.6)

Таблиця 2.6 —Показники ділової активності підприємства ПрАТ НЕК «Укренерго» за період 2022 — 2024 рр.

Показники	Рік			Відхилення 2024 до 2022 р.	
	2022	2023	2024	+/-	%
Коефіцієнт оборотності активів	0,859	0,602	0,577	-0,28	32,87
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	2,056	1,469	1,667	-0,39	18,92
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	2,880	1,880	2,347	-0,53	18,50
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	1,674	1,151	1,149	-0,52	31,35
Коефіцієнт матеріальних запасів	214,717	102,691	90,596	-124,12	57,81
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	13,068	3,308	3,602	-9,47	72,43
Строк погашення дебіторської заборгованості, дні	108,18	175,08	141,60	33,42	130,89
Строк погашення кредиторської заборгованості, дні	215,02	312,78	313,20	98,18	145,66
Строк погашення матеріальних запасів, дні	1,68	3,51	3,97	2,30	237,00

Розглядаючи таблицю показників ділової активності підприємства, було визначено наступні висновки: коефіцієнт оборотності активів, який показує ефективність використання активів підприємства, протягом усього зазначеного періоду зменшувався, що є негативною тенденцією, адже за

нормативними значення цей показник має покращувати свої результати, шляхом зростання. Така ситуація сталася через закупівлю нових основних засобів, чим було збільшено кількість та вагомість необоротних засобів у активах загалом при чому виручка від реалізації продукції підвищувалася меншими темпами— у 2023р. на 670 653 тис. грн, а у 2024р. — на 18 121 680, в той час як збільшення основних засобів відбулося на 52 046 285 тис. грн , що і призвело до погіршення результатів при аналізі даних.

Наступним коефіцієнтом був коефіцієнт оборотності оборотних коштів, він показує ефективність використання оборотних активів підприємства. Значення показника говорить, скільки оборотів здійснили оборотні активи, тобто скільки виручки припадає на одиницю обігових коштів. Нормативні значення коефіцієнта залежать від сфери діяльності компанії, однак повинен відбуватися зріст показників. Протягом періоду, який було розібрано, показник зазнав негативного відхилення на 0,39 у нормативному значенні та 18,93 у відсотковому значенні, що хоч і вважається негативним явищем, проте варто зазначити, що у 2024р. відбулося покращення результатів відносно 2023р., що стало можливим завдяки покращеному менеджменту з дебіторською заборгованістю, зменшення показника на 15 708 233 тис. грн у 2024р., тобто можна сказати, що у 2024р. компанії необхідно менше ресурсів на підтримку того рівня активності, який вона має зараз, що в свою чергу веде, до вивільнення частини фінансових ресурсів, який потім підприємство може застосовувати для поліпшення своєї діяльності.

Виходячи з попередніх даних доцільно дослідити коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості. Він показує наскільки ефективно та уміло суб’єкт господарювання може управляти заборгованістю клієнтів та інших дебіторів. При аналізі було дійдено висновків, що у 2024р. відносно 2022р. у компанії відбулося зменшення показника на 0,53 у нормативному відхилення, а у відсотковому — на 18,5. Однак оскільки витрати на залучення додаткових позикових ресурсів для надання товарних кредитів перевищують прибуток від зростання обсягів продажу, відповідно тоді скорочення термінів

оборотності дебіторської заборгованості має позитивний вплив на діяльність компанії. Тобто беручи до уваги зазначену вище інформацію, можна сказати, що у 2023р., відбулося покращення результатів, адже зменшення показника на 1 мало позитивний вплив на діяльність підприємства. А у 2024р. навпаки, показник збільшився 0,467 що означає погіршення результатів.

В таких умовах ватро порахувати строк погашення дебіторської заборгованості. При розгляді отриманих результатів, було визначене наступне період погашення у 2024р. відносно 2022р. зріс на 33,42 дня, що було б гарним явищем, якби додаткова вартість коштів компенсувалася додатковим прибутком від збільшення обсягів реалізації, однак підприємство не має додаткового прибутку, відповідно оптимальним та рекомендованим є зменшення термінів обороту дебіторської заборгованості. Зважаючи що у 2023р., цей показник досяг найбільшого значення за аналізований період у 175,08 дня, а у 2024р, відбулося покращення, адже строк зменшився на 33,48 дня, то можна зробити висновок, що компанія покращує менеджмент своєї дебіторської заборгованості, бо в балансі вона зменшилася на 15 708 233 тис. грн у 2024р. при порівнянні з 2023р.

Надалі подивимося коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості. Даний показник вказує на ту кількість оборотів, яка потрібна компанії для повернення кредитних коштів. Протягом усього зазначеного періоду суб'єкт господарювання мав такі результати: коефіцієнт зменшувався з 1,674 у 2022р. до 1,151 у 2023 та 1,149 у 2024р. Загалом зниження оборотності кредиторської заборгованості є позитивним явищем, адже таким чином, підприємство може довше користуватися залученими коштами постачальників без додаткових витрат, підтримувати стабільний рівень ліквідності, ефективніше розподіляти фінансові ресурси та спрямовувати їх на розвиток основної діяльності, що й видно при аналізі строк на погашення кредиторської заборгованості. Аналізуючи його можна зрозуміти, що період погашення збільшувався з 215,02 дня до 313,20 дня у 2022 та 2024рр відповідно. Як видно кредитна заборгованість демонструє стабільне

уповільнення оборотності, однак варто пам’ятати якщо підприємство систематично затримує розрахунки, постачальники й підрядники враховуватимуть цей ризик у вартості своїх товарів і послуг.

Також порівнюючи оборотність кредиторської та дебіторської заборгованості, наявність «фінансового розриву» між оплатою дебіторами та розрахунками з кредиторами дозволяє підприємству формувати внутрішнє джерело фінансування, що є гарним явищем у короткостроковій перспективі, в той час як в довгостроковій перспективі, варто проводити моніторинг, аби затримки в розрахунках не привели до втрати клієнтів та партнерів.

Для цього варто розглянути як підприємство ефективно повертає власний капітал, тобто коефіцієнт оборотності власного капіталу. За період, який було досліджено показник знижувався у 2023р. і відбувся невеликий зріст у 2024р. Це дає нам змогу оцінити, вагомість власного капіталу в загалом пасивах, що показує негативну тенденцію, хоча варто зазначити, що у 2023р. значення власного капіталу в Балансі зросло завдяки статті «Капітал в дооцінках», в той самий час у 2024р., воно погіршилося через статтю «Непокритий збиток», що значно зменшило власний капітал. Хоч у 2024р і відбувається невелике збільшення показника, це не можна назвати покращенням, адже тільки завдяки збільшенню виручки, компанія досягла таких результатів. Відповідно гарним рішенням було б і надалі збільшувати обсяги збуту, при чому оскільки оборотність кредиторської заборгованості менша за дебіторську це дозволяє використовувати гроші постачальників та підрядників, що в свою чергу може служити приводом для зменшення власних коштів.

Останнім показником є коефіцієнт матеріальних запасів. Покажчик означає ефективність використання запасів та кількість оборотів які вони здійснили на рік, тобто як наявний обсяг виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції та інших ресурсів гарантує безперервність виробничого процесу й реалізації продукції, водночас потребуючи мінімального залучення фінансових коштів для їх утримання. Протягом

зазначеного періоду показник зменшувався, що означає негативну тенденцію, адже якби він збільшувався то це б говорило про стабільне вдосконалення політики управління запасами. Також це видно при аналізі періоду погашення запасів, протягом усього періоду він підвищувався в значеннях, що каже про погіршення ситуації, адже це означає, що більше коштів відволікається на формування запасів, що й видно адже при порівнянні 2024р. до 2022р. суб'єкт господарювання збільшило кількість виробничих запасів з 286 489 до 1 066 914.

Загалом після дослідження показників можна зробити наступні висновки: оборотність дебіторської та кредиторської заборгованості показали позитивні результати, адже відбувалося покращення управління у 2024р, що допомогло зменшити дебіторську заборгованість і перевести її в грошові кошти, в той самий час кредиторська заборгованість стабільно зменшувала оборотність, адже збільшилося кількість днів, якими підприємство може користуватися позиковими коштами. Що стосується власного капіталу та запасів то тут ситуація погіршилася, адже хоч і в оборотності власного капіталу в 2024р. відбулися позитивні зміни, проте це стало можливо тільки завдяки збільшенню виручки, що в свою чергу стало можливо завдяки зменшенню оборотності кредитної заборгованості. А стан оборотності запасів показав негативні результати протягом усього періоду адже строк погашення запасів збільшувався, що відбувалося через збільшення виробничих запасів, що само по собі не є поганим явищем, однак зважаючи на закупівлю нових основних засобів у 2023р. та їх експлуатацію починаючи з цього року, свідчить про неефективне управління суб'єктом господарювання.

Розглянувши основні аналітичні показники фінансового стану підприємства, варто зазначити, що ситуація на ньому є вкрай критичною і відповідно тому варто дослідити можливість настання банкрутства на ПрАТ НЕК «Укренерго»

2.3 Прогнозування банкрутства підприємства ПрАТ НЕК «Укренерго»

Кожне підприємство, що існує на ринку, періодично проводить оцінку ймовірності банкрутства, бо юридична особа повинна вміти прогнозувати настання кризового становища всередині суб’єкта господарювання. Ці оцінки дозволяють заздалегідь виявити певні проблемні місця на підприємстві і є частиною повної діагностики суб’єкта господарювання.

Залежно від цілей і методів здійснення діагностика банкрутства підприємства підрозділяється на дві основні системи:

- систему експрес-діагностики банкрутства;
- систему фундаментальної діагностики банкрутства[53, с.50].

Експрес-діагностика являє собою миттєвий погляд на господарську ситуацію, коротке дослідження різних аспектів діяльності підприємства з метою виявлення проблемних сфер в управлінні і отримання попередніх оцінок поточного стану[54].

Експрес-діагностика банкрутства підприємств може здійснюватися за наступними основними етапами [55]:

1. етап – визначення об'єктів спостереження «кризового поля», що реалізує погрозу банкрутства підприємства(система «кризового» моніторингу створюється шляхом визначення найважливіших об'єктів на основі цього коефіцієнту з урахуванням можливості настання цієї загрози.);

2. етап – формування системи індикаторів оцінки погрози банкрутства (така система індикаторів сформована для кожного об’єкта спостереження в «кризовому полі». У процесі формування всі показники поділяються на об'ємні (представлені абсолютним значенням) і структурні (представлені відносним значенням)).;

3. етап – аналіз діяльності сторін кризового фінансового розвитку підприємства, здійснюваний стандартними методами.

Основними об’єктами спостереження «кризового поля» є: чистий грошовий потік підприємства, ринкова вартість підприємства, структура капіталу підприємства, склад фінансових зобов’язань підприємства за строком

погашення, склад активів підприємства, склад поточних витрат підприємства, рівень концентрації фінансових операцій в зонах підвищеного ризику. В процесі дослідження всіх аспектів підприємства щодо його тенденції до настання кризового фінансового стану використовується такі методи як:

- горизонтальний фінансовий аналіз — співставлення значень однакових показників протягом певного часового періоду;
- вертикальний фінансовий аналіз — аналіз, який дозволяє визначити структуру підсумкових фінансових показників з виявленням впливу кожної позиції звітності на результат у цілому;
- порівняльний фінансовий аналіз — аналіз, який ґрунтується на зіставленні значень окремих груп аналогічних показників між собою;
- аналіз фінансових коефіцієнтів — аналіз, який ґрунтується на розрахунку співвідношення різних абсолютних показників фінансової діяльності підприємства між собою;
- аналіз фінансових ризиків;

4. етап – попередня оцінка масштабів кризового фінансового стану підприємства. Оцінка базується на використанні вищезгаданих індикаторів оцінки загроз кризового розвитку підприємства для аналізу різних аспектів настання банкрутом суб’єкта господарювання.

Система експрес-діагностики дозволяє якомога раніше виявити ознаки розвитку кризи суб’єкта господарювання та вчасно вжити ефективних заходів щодо її ліквідації.

Система фундаментальної діагностики банкрутства, на відміну від системи експрес-діагностики, використовується на основі методів факторного аналізу та прогнозування.

Етапами проведення системи фундаментальної діагностики банкрутства є[56]:

- Систематизація основних факторів, що обумовлюють кризовий фінансовий розвиток;

- Проведення комплексного фундаментального аналізу з використанням спеціальних методів оцінки впливу окремих факторів на кризовий фінансовий розвиток підприємства;
- Остаточне визначення масштабів кризового фінансового стану підприємства;

На першому етапі фактори, які будуть досліджуватися, систематизуються. Надалі вони поділяються на 2 групи: ті, що не залежать від діяльності підприємства(зовнішні або екзогенні); залежні від діяльності підприємства (внутрішні або ендогенні).

До зовнішніх чинників відносять 3 підгрупи факторів:

- соціально-економічні фактори загального розвитку країни: ті, які негативно впливають на ведення господарської діяльності;
- ринкові фактори (тенденції розвитку товарних та фінансового ринків впливають на суб'єкта господарювання);
- інші зовнішні фактори: залежить від виду діяльності юридичної особи;

Для «Укренерго» дані чинники є: пандемія COVID-19, воєнні дії, через що зниження платоспроможності громадян і зниження попиту на дану продукцію, інвестиційна активність, а також податкові зобов'язання.

До внутрішніх чинників також відносять 3 підгрупи факторів в залежності від особливостей формування грошових потоків:

- фактори, пов'язані з операційною діяльністю: неефективний маркетинг, низький рівень використання основних засобів і т. д.;
- фактори, пов'язані з інвестиційною діяльністю: неефективний інвестиційний менеджмент, збитки, пов'язані з не окупністю вкладених коштів і т. д. ;
- фактори пов'язані з фінансовою діяльністю: неправильне співвідношення частки активів та пасивів, зростання дебіторської заборгованості;

Усі ці проблеми притаманні ПрАТ НЕК «Укренерго»

На другому етапі для проведення фундаментального аналізу використовуються такі основні методи[57]:

1. Двофакторна модель оцінювання ймовірності банкрутства;.
2. Оцінювання ймовірності банкрутства на основі Z-рахунка Альтмана;
3. Модель Романа Ліса для оцінювання фінансового стану;
4. Оцінювання фінансового стану за показниками Бівера;
5. Метод рейтингового оцінювання фінансового стану;
6. К-модель прогнозу ризику банкрутства;
7. Прогнозна модель Таффлера;
8. Модель Фулмера;
9. Модель Спрінгейта;
10. Узагальнена модель, розроблена на основі дискримінантної функції;
11. Модель Терещенка

В даній курсовій буде використано оцінку банкрутства «Укренерго» за вісьма моделями : модель Альтмана, модель Спрінгейта, модель Терещенка, модель Ліса, Модель Матвійчука, модель Таффлера, коефіцієнт Бівера та метод Cash Flow, які будть розраховані за формулами 2.3.1-2.3.6

Модель Альтмана:

Вона розподіляється на : для акціонерних товариств, чиї акції котуються на ринку та акціонерних товариств, чиї акції не котуються на біржі.

Для акціонерних товариств, чиї акції котуються на ринку Z-рахунок Альтмана розраховується таким способом:

$$Z=1,2x_1+1.4x_2+3.3x_3+0,6x_4+1,0\ x_5 = 0,879 \qquad (2.3.1)$$

Імовірність (рівень загрози) банкрутства підприємства в моделі Альтмана оцінюється за шкалою, наведеною в табл. 2.8.

Таблиця 2.7 — Модель Альтмана: формули для розрахунку та показники «Укренерго» за 2024 р

X1 – робочий капітал (ф 1 к. 1195) / загальна вартість активів (ф.1 к.1300);	0,311
X2– чистий прибуток (ф.2 к. 2350) / загальна вартість активів (ф.1 к. 1300);	-0,218
X3 – чистий доход (ф.2 к.2120) / загальна вартість активів (ф.1 к.1300);	0,060
X4- ринкова капіталізація компанії (ринкова вартість акцій) ф.1 к.1495 / сума заборгованості (ф 1 к.1595 + к. 1695);	0,052
X5 – обсяг продажу (ф.2 к.2000) / загальна вартість активів (ф.1 к. 1300).	0,582

Таблиця 2.8 — Оцінювання ймовірності банкрутства за значенням Z-рахунка Альтмана

Значення показника "Z"	Імовірність банкрутства
1,80 і менше	Дуже висока
1,81-2,70	Висока
2,71-2,99	Можлива
3,00 і вище	Дуже низька

Звідси Z (інтегральний показник рівня загрози банкрутства) = 0,87

Імовірність (рівень загрози) банкрутства підприємства в моделі Альтмана оцінюється за шкалою, наведеною в табл. 2.3.2

Як видно з таблиці 2.3.2, ризик банкрутства на підприємстві НЕК «Укренерго» є дуже високим.

Модель Спрінгейта:

$$Z=1.03A+3,07B+0,66C+0,4D \qquad (2.3.2)$$

де А - відношення робочого капіталу до загальної вартості активів;

В - відношення прибутку до сплати податків і відсотків до загальної вартості активів;

С - відношення прибутку до сплати податків до короткострокових зобов'язань;

D - відношення обсягу продажів до загальної вартості активів.

Якщо Z <0,862, то підприємство є потенційним банкрутом, отже цей метод майже підтвердив, що «Укренерго» скоро стане банкрутом за такою управлінської діяльності, адже значення не набагато більше за критичне.

Таблиця 2.9. — Формули для проведення розрахунків за моделлю Спрінгейта та показники 2024р. «Укренерго»

A – (ф 1 к.1195) / (ф. 1 к. 1300);	0,31
B – (ф.2 к.2290) (ф.1 к. 1300)	-0,27
C – (ф.2 к. 2290) / (ф.1 к. 1695);	0,32
D – (ф.2 к. 2000) / (ф.1 к. 1300);	0,58
Z = 1.03A+3,07B+0,66C+0,4D	-0,05

Модель Терещенка:

Представляється у такому вигляді:

$$Z = 1{,}5\ x_1 + 0{,}08x_2 + 10x_3 + 5x_4 + 0{,}3x_5 + 0{,}1x_6 \qquad (2.3.3)$$

Таблиця 2.10 — Методика розрахунку проміжних показників моделі О. Терещенка

Формули	Показники
X1= р. 2350 (ф. 2) / (р. 1695 + р.1595)(ф. 1)	-0,230
X2= р. 1300 (ф. 1) / (р. 1695+р.1595) (ф. 1)	1,052
X3 = р. 2350 (ф. 2) / р. 1300 (ф. 1)	-0,218
X4 = р. 2350 (ф. 2) / р. 2000 (ф. 2)	-0,376
X5= р. від 1101до 1104р. (ф. 1) / р. 2000 (ф. 2)	0,009
X6 = р. 2000 (ф. 2) / р. 1300 (ф. 1)	0,582

За формулою розрахуємо: Z = -0,230 + 1,052 - 0,218 -0,376 +0,009+0,582 = -4,26

Таблиця 2.11.— Шкала визначення стану підприємства за моделлю Терещенка

Граничне значення коефіцієнта	Стан підприємства
Z < 0	Підприємство є напівбанкрутом
0 < Z < 1	Існує загроза банкрутства
1 < Z < 2	Фінансова стійкість порушена
Z > 2	Банкрутство не загрожує

За цією моделлю можна дійти висновку, що в «Укренерго» існує загроза банкрутства.

Модель Ліса:

Представляється у такому вигляді:

$$Z=0,063\times X1+0,092\times X2+0,057\times X3+0,001\times X4 \quad (2.3.4)$$

Де X1 – частка оборотного капіталу в активах

X2 – частка операційного прибутку в пасивах

X3 – частка нерозподіленого прибутку в пасивах

X4 – співвідношення власного та позикового капіталу

Таблиця 2.12 — Методика розрахунку проміжних показників моделі Ліса

Формули	Показники
X1= р. 1195 (ф. 1) / р. 1300 (ф. 1)	0,311
X2= р. 2190 (ф. 2) / р. 1900 (ф. 1)	-0,053
X3 = р. 1420 (ф. 1) / р. 1900 (ф. 1)	-0,347
X4 = р. 1495 (ф. 1) /(р.1595+р.1695(ф. 1))	0,052
Z=0,063X1+0,092X2+0,057X3+0,001X4	-0,005

Якщо $Z < 0,037$, то підприємство знаходиться на грані банкрутства. Отже за цією моделлю видно, що існує велика ймовірність банкрутства.

Модель Матвійчука:

$$Z=0,033X1+0,268X2+0,045X3–0,018X4–0,004X5- 0,015\times X6+0,702\times X7 \quad (2.3.5)$$

Де X1 – коефіцієнт мобільності активів;

X2 – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості;

X3 – коефіцієнт оборотності власного капіталу;

X4 – коефіцієнт окупності активів;

X5 – коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами;

X6 – коефіцієнт концентрації залученого капіталу;

X7 – коефіцієнт покриття боргів власним капіталом

Таблиця 2.13 — Методика розрахунку проміжних показників моделі Матвійчука

Формули	Показники
X1= р. 1195 (ф. 1) / р. 1095 (ф. 1)	0,451
X2= р. 2000 (ф. 2) / р. 1695 (ф. 1)	0,706
X3 = р. 2000 (ф. 2) / р. 1495 (ф. 1)	11,806
X4 = р. 1900 (ф. 1) /р. 2000 (ф. 2)	1,719
X5= (р. 1195 (ф. 1)-р.1695) / р. 1195 (ф. 1)	-1,655
X6= (р. 1595 (ф. 1) + р.1695) / р. 1900 (ф. 1)	0,951
X7= р. 1495 (ф. 1) / (р. 1595 (ф. 1) + р.1695 +р.1660+р.1520)	0,051
Z=0,033X1+0,268X2+0,045X3–0,018X4–0,004X5-0,015×X6+0,702×X7	0,733

Задовільне значення цієї моделі Z >1,104. В даному випадку виникає можливість банкрутства даного підприємства.

Надалі розглянемо методику розрахунку коефіцієнта Бівера:

Таблиця 2.14 — Методика розрахунку коефіцієнта Бівера та коефіцієнта CashFlow

Показник	2022	2023	2024
Кб = (Чистий прибуток (Ф.2 р.2350) + Амортизація (Ф.2 р.2515)) / (Розділ 3 пасиву (Ф.1 р.1595) + Розділ 4 пасиву (Ф.1 р.1695))	-0,063	0,025	-0,186
Cash-Flow = (Cash-Flow (Ф.2 р.2350 – Ф.2.р. 2515)) /(Ф.1 р.1595 + Ф.1 р.1695 – Ф.1 р. 1165)	-0,066	-0,020	-0,301

Проаналізувавши наведені в таблиці коефіцієнти було зроблено наступні висновки: за коефіцієнтом Бівера, який показує чи має підприємство задовільну структуру балансу, аналіз показав негативний стан речей, адже за коефіцієнтом оптимальними значеннями є такі, що протягом зазначеного періоду розрахунки не повинні перевищувати значення 0,2, адже при такій ситуації відбувається скорочення тієї частки прибутку, як спрямовується на подальший розвиток ПрАТ НЕК «Укренерго» і зважаючи що у 2022 та 2024

рр. у підприємства був збиток, з невеликим покращенням стану речей в 2023р, підприємство працює в борг.

Метод Cash Flow, в свою чергу, показує скільки чистих грошових потоків залишається в розпорядженні підприємства. Якщо підприємство не може генерувати позитивний грошовий потік проти періоду його розгляду та аналізу, то це є сигналом потенційного банкрутства, що й можна споглядати в таблиці 2.3.8, протягом усього часу, 2022-2024рр., коефіцієнт мав негативні показники, з незначним покращенням у 2023р. через прибуток суб'єкта господарювання

Надалі роздивимося методику розрахунку проміжних показників моделі Таффлера для цього розрахуємо зазначені показники за наспуною формулою

$$Z=0,53X1+0,13X2+0,18X3+0,16X4 \quad (2.3.6)$$

Таблиця 2.15 — Методика розрахунку проміжних показників моделі Таффлера

Формули	Показники
X1= р. 2190 (ф. 1) / р. 1300 (ф. 1)	-0,053
X2= р. 1195 (ф. 2) / р. 1300 (ф. 1)	0,311
X3 = р. 1695 (ф. 1) / р. 1300 (ф. 1)	0,825
X4 = р. 2000 (ф. 1) / р. 1300 (ф. 1)	0,582
Z=0,53X1+0,13X2+0,18X3+0,16X4	0,254

При аналізі моделі Таффлера було зроблено наступні висновки: оскільки зазначена модель має на меті зробити експрес-діагностику ризику банкрутства, то її значення не описують загальний стан речей на підприємстві, бо при аналізі відбувається лише розрахунки на основі ключових фінансових коефіцієнтів, що в принципі дає можливість без знання загальної ситуації, визначити можливість банкрутства, але потребуються і подальші розрахунки коефіцієнтів автономності, ділової активності і тд. Відаповідно при аналізі

значень коефіцієнтів було дійдено висновку, що хоч підприємство і не знаходиться в критичному значенні $Z \leq 0,2$, однак доволі близьке до нього, що може значити подальшу деградацію показників, оскільки вже можна називати підприємство напівбанкрутом.

Отже, провівши дослідження за вищенаведеними моделями оцінки банкрутства, можна визначити, що ймовірність настання банкрутства «Укренерго» є високою, оскільки платоспроможність та загальний фінансовий стан є поганими.

Висновки до розділу 2

В другому розділі було проаналізовано підприємство ПрАТ НЕК «Укренерго» на предмет настання у нього кризового стану та прогнозування ймовірності банкрутства. ПрАТ НЕК «Укренерго» — оператор системи передачі України з функціями оперативно–технологічного управління Об’єднаною енергосистемою України (ОЕС), передачі електроенергії магістральними електромережами від генерації до розподільчих мереж, а також адміністратора комерційного обліку та адміністратора розрахунків на ринку електричної енергії України.

На основі аналізу фінансово-господарської діяльності ПрАТ НЕК «Укренерго» можна зробити висновок, що підприємство демонструє зростання доходів та активів, а також певне покращення операційних показників у 2023–2024 роках. Однак темпи збільшення позикового капіталу значно перевищують приріст власного, що свідчить про високий рівень фінансового ризику і не дозволяє стверджувати про фінансову незалежність підприємства. Валовий прибуток та фінансовий результат залишаються нестійкими, а чистий прибуток у 2024 році значно зменшився порівняно з 2022 роком. Загалом, попри окремі позитивні зміни, підприємство залишається у кризовому стані з ризиком подальших фінансових втрат.

Вивчення основних показників майнового стану ПрАТ НЕК «Укренерго» за період 2022–2024 рр. показало, що підприємство здійснює

оновлення основних засобів, про що свідчить зниження коефіцієнту зносу та збільшення коефіцієнтів оновлення і приросту основних засобів. Водночас фондовіддача зменшилася, а фондомісткість зросла, що свідчить про зростання обсягу основних засобів швидшими темпами, ніж доходу, та деяке зниження ефективності їх використання. Коефіцієнт мобільності основних засобів зменшився, що є наслідком збільшення необоротних активів, проте для промислового підприємства це має позитивний ефект.

Щодо фінансової стійкості, показники вказують, що коефіцієнти автономії та фінансування мали низькі значення, а коефіцієнт фінансової стійкості погіршився у 2024 р., що свідчить про недостатність власних коштів для покриття короткострокових зобов'язань. Коефіцієнти забезпеченості власними оборотними засобами та маневреності капіталу були від'ємними, що вказує на високу залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування і недостатність власного капіталу.

Оцінка ліквідності показала, що підприємство не забезпечене достатньою кількістю високоліквідних активів для покриття поточних зобов'язань. Абсолютна ліквідність покращувалася лише частково, тоді як більшість інших показників залишаються нижчими за нормативні значення, що свідчить про кризовий тип ліквідності балансу.

Поточна платоспроможність свідчить про недостатність ресурсів для покриття короткострокових зобов'язань у 2024 р., хоча у 2023 р. спостерігалося тимчасове покращення завдяки збільшенню довгострокових кредитів. Коефіцієнти відновлення платоспроможності та втрати платоспроможності демонструють, що підприємство не здатне швидко відновити платоспроможність, а співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості нижче нормативного рівня.

Показники ділової активності свідчать про зниження ефективності використання активів та оборотних коштів через швидке збільшення необоротних активів у порівнянні зі зростанням виручки. Оборотність дебіторської та кредиторської заборгованості демонструє часткове

покращення управління фінансовими потоками, проте строк погашення запасів збільшувався, що свідчить про неефективне управління ресурсами. Загалом, оцінка всіх показників свідчить про критичний фінансовий стан підприємства та наявність високих ризиків ліквідності і платоспроможності, що підвищує ймовірність фінансових труднощів у майбутньому.

Прогнозування ймовірності банкрутства ПрАТ НЕК «Укренерго» за різними моделями показало високий рівень фінансового ризику для підприємства. За Z-рахунком Альтмана значення інтегрального показника становить 0,87, що свідчить про дуже високий ризик банкрутства. Модель Спрінгейта підтвердила цю тенденцію, показавши значення Z = -0,05, що практично відповідає критичному рівню потенційного банкрутства. Модель Терещенка дала Z = -4,26, що характеризує підприємство як напівбанкрут. Аналіз за моделлю Ліса показав значення Z = -0,005, що також вказує на близькість до банкрутства. Модель Матвійчука дала Z = 0,733, що нижче задовільного рівня, сигналізуючи про можливе банкрутство. Розрахунки за коефіцієнтом Бівера та методом Cash Flow показали негативні показники протягом 2022–2024 рр., за винятком незначного покращення в 2023 році, що свідчить про роботу підприємства в борг та відсутність позитивного грошового потоку. Модель Таффлера показала Z = 0,254, що близьке до критичного значення і дозволяє вважати підприємство напівбанкрутом.

Провівши аналіз як основних показників фінансово-господарської діяльності, майнового стану, фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності, ділової активності так і розглянувши ймовірність настання банкрутства ПрАТ НЕК «Укренерго» було визначено, що підприємство знаходиться в умовах кризового стану та є напівбанкрутом.

3 ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Формування системи управління фінансовою стабільністю ПрАТ «НЕК Укренерго»

Кожен суб’єкт господарювання не застрахований від становлення банкрутом, тому щоб не допустити такого стану всі підприємці шукають шляхи, які допоможуть їм подолати неплатоспроможність всередині юридичної особи. Що ж стосується «Укренерго», то проаналізувавши всі результати моделей для визначення ймовірностей банкрутства, дане підприємство має зрозуміти, як їй втриматися на плаву та які кроки прийняти для досягнення кращого фінансового стану.

Розглядаючи в першому розділі систему раннього попередження та реагування, було створено певний алгоритм дій, який було представлено на рис. 1.5. Він показує основний механізм для створення ефективної СРПР. Однак допрацювавши та покращивши його можна отримати набір інструкцій, які допоможуть створити систему управління фінансової стійкості. Для цього проаналізовавши роботу Домбровської С.О. та Горбаченко М.Д. «Фінансова стійкість підприємства: оцінка та шляхи підвищення»[58] і поєднавши її з власними напрацюваннями було створено стадії розроблення системи управління фінансовою стійкістю підприємства рис. 3.1

На першому етапі є визначення головних стратегічних та тактичних цілей, ключовим завданням яких є підвищення наявного на підприємстві рівня фінансової стійкості. До них входять: підвищення показників ліквідності та платоспроможності, зниження рівня можливих фінансових ризиків, поліпшення співвідношення дебіторської до кредиторської заборгованості, досягнення ефективнішого використання власних як матеріальних, так і нематеріальних ресурсів, забезпечення стабільного грошового потоку, зміцнення конкурентних позицій підприємства, знаходження грошових

коштів на реалізацію інвестиційно-інноваційних проєктів.

Рис 3.1 Стадії розроблення системи управління фінансовою стійкістю підприємства

Джерело створено автором на основі [58]

На другому етапі варто проводити комплексний аналіз фінансового стану, для розуміння який рівень фінансової стійкості є на підприємстві. Для цього проводиться горизонтальний та вертикальний аналіз балансу, розглядаються його абсолютні та відносні показники ліквідності, платоспроможності, ділової активності, рентабельності, фінансової стійкості, майнового стану, а також проводиться діагностика настання ймовірності банкрутства.

Надалі на етапі 3 — Визначення основних факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства — як зрозуміло з цього пункту, сенс дій полягає в тому щоб визначити певні ключові моменти, фактори та коефіцієнти, які можуть як прямо, так і опосередковано впливати на фінансову стійкість компанії. Для цього фірма аналізує ендогенні та екзогенні показники: структура капіталу, ліквідність, рентабельність, ділова активність, співвідношення дебіторської заборгованості до кредиторської заборгованості; рівень інфляції, зміни в законодавстві, конкурентоспроможність всередині галузі. Як наслідок з проведених досліджень головна мета полягає у встановленні певної бази ризиків та загроз, що дозволяє створити основу для подальшої побудови наступних етапів.

Четвертий етап — розроблення системи збору та обробки фінансової інформації. Мета цього пункту полягає в визначенні джерел для отримання даних (бухгалтерська звітність, статистичні показники, зовнішні інформаційні ресурси і тд.), а також тих методів та засобів за допомогою яких відбувається їх збір, обробка та аналіз Для цього у сучасних підприємствах є автоматизовані системи фінансового моніторингу, ERP-платформи, тобто корпоративне програмне забезпечення, яке допомагає організації керувати господарською діяльністю. За допомогою цих програм створюється система звітності та баз даних, які слугують для аналізу динаміки змін, що й дозволяє компанії швидко відреагувати на початок негативних тенденцій.

Наступним етапом є визначення граничних значень для кожного основного показника. Як відомо, порогові значення це певні межі,

перевищення або зменшення яких свідчить про погіршення фінансового стану в компанії. Завдяки встановленню цих меж, фірма має змогу, на основі галузевих стандартів, показників за попередні роки, агентств та незалежних аудиторів, які надають рекомендації на основі статистичної та бухгалтерської звітності, сформувати систему індикаторів, аналіз якої дасть змогу дізнатися яким є її поточний стан, а також підприємство матиме змогу прогнозувати її майбутній фінансовий стан виходячи з усіх можливих сценаріїв.

На шостому етапі проаналізувавши попередні етапи та їхні результати фірма створює систему стратегічних цілей, головна мета якої стає не тільки покращити фінансовий стан компанії за рахунок збільшення фінансової стійкості, а так само розроблення механізмів та заходів, які допоможуть підприємству отримати передумови для подальшого стабільного й поступового розвитку та економічного зростання. У межах стратегічного планування розробляються такі пріоритетні напрями діяльності рис. 3.2

Рис 3.2 Пріоритетні напрями діяльності у межах стратегічного планування

За допомогою них організація складає комплексну систему стратегій, яка буде спрямована не тільки на короткострокову а й довгострокову перспективу, при чому поступово будуть досягатися намічені орієнтири та будуть сформовані нові стратегічні завдання відповідно до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

На сьомому етапі компанія у процесі реалізації складеної в попередньому пункті стратегії переходить від теоретичної площини до практичної частини — імплементація розробленого механізму. В цьому кроці фірма визначає які варто створити спеціальні підрозділи, в які будуть входити посадові особи, відповідальні за виконання покладених на них антикризових завдань, а також повинен забезпечуватися зв'язок між іншими ланками в управлінні, що допоможе не тільки вдало делегувати обов'язки серед відповідальних осіб, а й має забезпечити своєчасне реагування на появу негативних моментів та тенденцій. Також окрім організаційного моменту до цього пункту варто віднести удосконалення механізмів мотивації співробітників шляхом матеріальних та нематеріальних методів, проводження перекваліфікації та перепрофілювання персоналу, а також запровадження сучасних інформаційно-аналітичних систем, яку будуть допомагати покращувати процес прийняття рішень.

На восьмому етапі проводиться моніторинг за виконанням назначених планів та внесення правок з метою досягнення кращих результатів. Його основна мета полягає в тому, щоб мати змогу оперативно, при настанні будь-якого відхилення від графіку чи показника, реагувати на зміни як у внутрішньому, так і зовнішньому середовищі. Аналіз змін та вчасне внесення коригувань є запорукою успіху при досягненні поставлених стратегічних цілей. Окрім цього, важливим є також контроль за якістю реалізації управлінських рішень, правильним розподілом обов'язків між спеціально створених підрозділів, визначення проблемних питань та їх ефективне рішення шляхом внесення правок при оцінці досягнутих результатів та

створення механізмів відповіді на них.

На завершальному дев’ятому етапі здійснюються перевірки досягнутих результатів з запланованими. В цьому кроці визначається наскільки ефективними були зазначені методики та механізми та аналізуються які було отримано здобутки. Однак варто також зазначити, що основною метою цього пункту не є просто констатація фактів, яких було досягнуто, адже надалі підприємство має покращувати власні показники, що стаж можливим тільки після ретельного так всеосяжного розбору усіх аспектів від основних фінансових показників, які були відібрані до організаційних рішень назначених виконавчих осіб та їх підрозділів. Для цього компанія має розглядати сильні та слабкі сторони створеної системи і за рахунок цих даних знайти оптимальні рішення, які допоможуть не тільки посилити слабкі моменти, а й зберегти сильні та забезпечити подальше їх покращення в тих умовах, що склалися.

3.2. SWOT-аналіз та матриця TOWS ПрАТ НЕК «Укренерго»

Відповідно до кінцевого дев’ятого пункту, підприємству перш за все варто проаналізувати своє становище і для цього варто розглянути SWOT-аналіз ПрАТ НЕК Укренерго в табл. 3.1. При аналізі таблиці можна розглянути сильні, слабкі сторони, можливості та загрози досліджуваного підприємства. Однак для подальшої роботи підприємства і його економічного піднесення варто також використати матрицю TOWS за допомогою якої компанія зможе зрозуміти яким чином використовувати сильні сторони для реалізації можливостей, як протидіяти загрозам завдяки своїм сильним сторонам, як подолати слабкі сторони, використовуючи можливості, та як мінімізувати слабкі сторони, уникаючи загроз. Такий етап є необхідним, адже дозволяє визначити власний стан підприємства на поточному етапі розвитку і надалі мати змогу за допомогою відповідей на зазначені питання, сформувати збалансовану стратегію у майбутньому.

Таблиця 3.1 SWOT-аналіз ПрАТ НЕК Укренерго

Сильні сторони	Слабкі сторони
1.Важлива роль у забезпеченні енергетичної стабільності країни. 2. Потужна технологічна база та сучасна інфраструктура. 3. Підтримка держави, що сприяє модернізації. 4.Прозорість діяльності та ефективне управління. 5. Стабільний попит і узгоджена робота з європейською енергосистемою. 6. Надійність мереж і висока професійність персоналу. 7.Використання принципів сталого розвитку та стандартів безпеки	1. Зношене та застаріле обладнання й технології. 2. Низька автоматизація і слабкий розвиток систем зв'язку. 3. Високе боргове навантаження та залежність від зовнішніх контрагентів. 4. Обмежений рівень фізичної безпеки об'єктів. 5. Значні втрати інфраструктури через бойові дії та складність її відновлення
Можливості	**Загрози**
1. Отримання міжнародного фінансування та технічної допомоги. 2. Інтеграція до європейського енергопростору. 3. Реструктуризація боргів та залучення інвестицій. 4. Відновлення й модернізація енергосистеми після руйнувань. 5. Підтримка з боку ENTSO-E та європейських партнерів.	1. Кібератаки та воєнні ризики. 2. Політичне втручання й фінансова нестабільність контрагентів. 3. Втрата кадрів та перебої з постачанням обладнання. 4. Недосконала модель спеціальних обов'язків (ПСО). 5. Невизначеність щодо постійної синхронізації з енергосистемою ЄС.

Джерело: розроблено автором

Почнемо з процесу поєднання сильних сторін з можливостями:

- Використання міжнародного фінансування для модернізації. Компанія має державну підтримку, сучасну інфраструктуру і мала статус спостерігача в ENTSO-E, однак у 2022р. відбулося фізичне з'єднання енергосистеми України з Європою, відповідно рекомендованими діями в цьому пункті є активне залучення кредитів, грантів і іншої технічної допомоги від міжнародних партнерів таких як ЄБРР, Міжнародний банк розвитку, USAID для подальшої реалізації нових інноваційних проєктів.

- Поглиблення інтеграції з європейською енергосистемою. На сьогоднішній день технічні інтерконектори, тобто з'єднувачі, стабільний попит всередині країни й поступова синхронізація з європейською енергосистемою відкривають компанії шлях до активної участі у створенні

спільного енергетичного ринку з ЄС. Це реально зміцнює її позиції, як надійного постачальника й партнера на міжнародному рівні. Як наслідок, логічним є наступний розвиток: розширення обсягів міждержавних поставок електроенергії, при цьому знаходячи нові шляхи та маршрути для постачання її до Європейського Союзу, а також розвиток та модернізація мережеві лінії, підстанції до рівня ЄС шляхом впровадження технологій які використовують країни Європи у визначених на це стандартах.

- Просування ESG-стандартів і сталого розвитку. Виходячи з попереднього пункту варто зазначити, що компанія вже дотримується принципів ESG (екологічна, соціальна та корпоративна відповідальність), що створює позитивний імідж серед інвесторів і партнерів. Впровадження та розширення цих стандартів підвищує довіру до компанії, а також відповідає сучасним вимогам європейського енергетичного ринку. Ось чому важливими є наступні кроки: сформувати стратегію на середньострокову перспективу з використанням стандартів EGS та визначити цілі, та встановити показники, за якими можна буде підтвердити їх актуальність та ефективність. Також окрім енергетичного аспект в цьому пункті має місце маркетинговий, адже позиціонування себе як «зеленого» підприємства дає змогу компанії отримувати додаткові фінансові ресурси як всередині країни з боку держави, так і залучати іноземних інвесторів.

- Підвищення репутаційної привабливості через професіоналізм персоналу. Як ми бачимо навіть у воєнний час підприємство Укренерго залишається одним з головних постачальників з передачі електроенергії, її кадровий потенціал не один раз доводив, що вони мають високу кваліфікацію, досвід роботи, та мають можливість забезпечувати стабільність енергосистеми, відповідно це складає позитивне враження від інвесторів, партнерів та споживачів. Ось чому цей імідж висококласних працівників має продовжуватися, а для цього фірма має: підписувати меморандуми про партнерство з провідними установами та навчальними центрами в ЄС; покращувати кваліфікацію працівників, шляхом отримання додаткових знань

та навичок у сферах кібербезпеки, інноваційних технологій та енергоефективності; відправляти найкращих працівників на міжнародні форуми та наукові конференції, з метою не тільки поділитися досвідом отриманим в умовах кризового стану, а й показати, що підприємство має змогу ефективно працювати в такій ситуації, чим вона буде підвищувати свій авторитет енергетичної компанії та зможе знаходити ще більше ресурсів для фірми, як фінансових, залучення інвестицій так і організаційних, переманювання перспективних іноземних експертів в енергетичній сфері для роботи саме в Укренерго.

Розглянувши сильні сторони та можливості, варто проаналізувати як підприємство може протистояти загрозам, виходячи з наявних в неї сильних сторін.

- Зміцнення кіберзахисту через технологічну базу та професіоналізм персоналу. В останньому пункті було зазначено, що підприємство має висококваліфікований персонал, який має неабиякий досвід у сфері енергетики та технологій, пов’язаних з її безперервною роботою. Також компанія має розвинену мережу інформаційних систем і що найголовніше, має штат фахівців з високим рівнем знань та навичок у сфері ІТ. Експерти у цій сфері мають розробити та розширити наявну систему кіберзахисту виходячи з настанням і появою нових атак, які були спричинені як воєнними так і економічними чинниками. Окрім цього, проведення тренінгів та симуляційних навчань, є гарною практикою з метою забезпечення захисту під кібератак, а також системи управління інформаційною безпекою, для якої підприємство має впроваджувати міжнародний стандарт ISO/IEC 27001 та міжнародний стандарт ISO/IEC 27002[59,60], які мають на меті визначити перелік рекомендованих заходів і механізмів контролю для забезпечення інформаційної безпеки, кіберзахисту та конфіденційності даних, а також пропонує узагальнені поради щодо їх реалізації відповідно до міжнародних стандартів і найкращих практик.

- Компенсація воєнних збитків за рахунок міжнародного партнерства. Очевидним є той факт, що енергосистема України зазнала неабиякої шкоди внаслідок постійних ударів по ній з боку східного агресора, незважаючи на це, Укренерго як і інші організації, чия діяльність пов'язана зі сферою енергетики працюють безперервно, щоб звичайні користувачі їхніх послуг могли використовувати електроенергію. Проте тільки своїх сил не достатньо, адже завдяки працівникам комунальних послуг, хоч і вдається знайти можливості та ресурси для проведення робіт з відновлення електро- та енергопостачання, це є тільки короткостроковим рішенням тих проблем, що склалися. Відповідно важливим етапом в цьому пункті є міжнародна співпраця з нашими західними сусідами та міжнародними фінансовими інституціями таких як ЄБРР, Світовий банк, ЄІБ. Зазначена кооперація дозволить не тільки залучати гранти та пільгові кредити, а й брати участь у спільних проєктах з реконструкції, поступово поглиблюючи зв'язки з ЄС шляхом поєднання інтерконекторів, а також при набутті членства ENTSO-E[61], Укренерго подає дані, для ефективного функціонування ринку електроенергії та її передачі, при чому також впроваджуючи міжнародні стандарти компанія покращує власні енергетичні потужності, чим підвищує свою енергоефективність і разом з партнерами зможе зменшити як фінансове так і технологічне навантаження з держави.

- Підвищення стійкості до політичного впливу через прозорість управління. Міжнародна співпраця з партнерами в будь-якій сфері не може бути ефективною та результативною без розуміння, що підприємство адекватно проводить свою діяльність і підтверджує це за допомогою прозорості в її як фінансових, операційних так і управлінських звітах. Прозорість управлінських процесів, відкритість фінансової та операційної звітності, формують довіру як серед внутрішніх стейкхолдерів так і серед міжанродних партнерів та організацій. Укренерго розуміє це і тому мало відкритий діалог між стейкхолдерами і експертами щодо подальшої своєї операційної діяльності в рамках обговорення проєкту Стратегії компанії на

2025-2034 роки[62]. На жаль Стратегія є конфіденційною інформацію тільки для зазначених вище осіб, проте навіть так це створює гарний прецендент, який підвищить довіру з боку міжнародних партерів, а зважаючи що Укренерго в рамках членства ENTSO-E постійно оприлюднює свої фінансові показники, це ще більше зміцнює її репутацію на міжнародній арені. Надалі рекомендаціями є більш широка комунікація з органами державної влади, а також посилення системи внутрішнього контролю, антикорупційних заходів та корпоративного комплаєнсу, що допоможе адекватно та вчасно реагувати на внутрішні проблеми, що також можна запровадити шляхом оцінки прозорості від незалежного експерта.

- Пом’якшення ризику затримки дебіторської заборгованості. В умовах війни та створеної нею економічної ситуації, у підприємства спостерігається збільшення дебіторської заборгованості і як наслідок затримка у розрахунку платежів. Зрозуміло, що деякі споживачі наданих послуг не мають змоги платити, адже вони перебувають в зонах бойових дій або зазнали значних втрат, що унеможливлює вчасне виконання зобов’язань. Однак для підприємства це несе негативні наслідки, які створюють ризики для фінансової стабільності компанії, адже через це сповільнюється обіг коштів, що веде до зменшення рівня ліквідності і як наслідок процес фінансування поточних операцій зазнає ускладнень. Для покращення цієї ситуації варто зробити наступні кроки: по-перше це розробка системи моніторингу, яка буде стосуватися дебіторської заборгованості та прогнозувати можливі фінансові ризики; створити резерві фонди ліквідності, головна мета яких буде забезпечувати можливість вчасно розплачуватися зі своїми зобов’язаннями; покращити систему розрахунків з контрагентами, роблячи її більш гнучкою з врахуванням економічних та воєнних умов, шляхом реструктуризації платежів або з умовою відтермінування.

Тепер розглянемо як за допомогою можливостей, подолати слабкі сторони

- Модернізація застарілого обладнання за рахунок міжнародного фінансування. Значна частина обладнання на підприємстві є морально та фізично зношеною, що призводить до зниження ефективності операційної діяльності, збільшення витрат на обслуговування та підвищення ризиків аварійності особливо беручи до уваги той факт, що це підприємство знаходиться в сфері енергетики. Відповідно щоб покращити ситуацію та збільшити ефективність, компанія має оновити своє обладнання. Для цього варто використати міжнародні можливості з залучення кредитів, грантів від ЄБРР, ЄІБ, ЄС та інших можливих донорів; провести аудит технічного стану щоб визначити які технології є застарілими, а які ще можна вдало експлуатувати; щоб і надалі мати змогу попереджати зношення обладнання підприємство має проводити сучасну систему моніторингу, ERP-платформи, тобто корпоративне програмне забезпечення, яке допомагає організації керувати господарською діяльністю. За допомогою цих програм створюється система звітності та баз даних, які слугують для аналізу динаміки змін, що й дозволяє компанії швидко відреагувати на початок негативних тенденцій та зношення обладнання

- Розвиток цифрових технологій та систем. Прогрес не стоїть на місці і поступово в кожну сферу діяльності вмонтовуються автоматизовані механізми та штучний інтелект. Енергетична інфраструктура не є виключенням, використання цифрових технологій допомагає підвищити ефективність управління потоками енергії, відбувається зменшення втрат, однією з причин чого є відсутність людського фактору, адже машини виконують свою задачу без вихідних та помилок, що дозволяє забезпечити стабільну роботу мереж. Статус набуття членства в ENTSO-E відкриває можливості до впровадження передових цифрових технологій. В України активно використовуються такі системи як SCADA[63] та Smart Grid [64]. Системи диспетчерського контролю та збору даних (SCADA) – це архітектура, яка дозволяє промисловим організаціям керувати, контролювати та контролювати процеси, машини та установки. Вони використовують

комп'ютери, мережі та графічні людино-машинні інтерфейси для забезпечення високорівневого контролю, управління та нагляду за промисловими процесами. Системи SCADA дозволяють організаціям автоматизувати керування промисловими процесами та машинами за допомогою віддалених терміналів або програмованих логічних контролерів системи, які були б занадто складними або надто комплексними для ручного керування людьми. Системи використовують вимірювальні прилади та датчики для автоматичного виявлення тривог та аномальної поведінки, а також реагування за допомогою запрограмованої функції керування.

Smart Grid (розумні мережі) — енергетичні мережі, які можуть автоматично контролювати потоки енергії та відповідно адаптуватися до змін у постачанні та попиті на енергію. У поєднанні з інтелектуальними системами обліку, розумні мережі охоплюють споживачів та постачальників, надаючи інформацію про споживання в режимі реального часу. Запровадження цієї системи має неабияке значення для України, адже у зв’язку з воєнними діями та пошкодженням лінії електропередач та електромереж швидке оновлення поламаної інфраструктури є істотно критично важливим для держави. Ось чому України змогла домовитися з Францією на надання першої в Україні цифрової підстанції[65]. За інформацією вартість проєкту складатиме 15 млн євро(11 млн євро надала Франція у вигляді гранту а додаткові 4 млн євро ДТЕК проінвестує сам). Будівництво за проектом має початися у 3 кварталі 2025р., при чому компанія GE Vernova Grid Solutions SAS, яка зосереджена на вирішенні най складніших проблем енергосистеми, прискорюючи глобальний перехід до більш стійкої та надійної мережі[66], збирається надати цифрове енергетичне обладнання та технології. Відповідно розуміючи важливість цих систем рекомендаціями для Укренерго є: впровадження Smart Grid-технології та SCADA-системи; інтеграція штучного інтелекту для прогнозування попиту, енергопотоків та швидкого реагування на можливі збої; перекваліфікація IT-персоналу для вміння роботи з новими цифровими технологіями та платформами з метою забезпечення їхньої безперебійної роботи

- Зниження боргового навантаження через реструктуризацію. Внаслідок воєнних дій підприємство зазнала великих втрат та при дослідженні показників фінансової стійкості мало дуже негативні значення що пояснювалося малою відсотковою часткою власного капіталу, що видно при аналізі маневреності власного капіталу, що показує недостатність власного капіталу на фінансування як оборотних так і необоротних засобів, а також коефіцієнта фінансової стійкості, що за визначений термін 2022-2024рр., не потрапив у нормативний інтервал, при чому при порівнянні 2022р. з 2024р. він погіршився на 55,69%, найкраще значення спостерігається у 2023р., адже підприємство тоді збільшило кількість довгострокових кредитів чим збільшило вагомість довгострокових зобов'язань у пасивах. Відповідно підприємство хоч і має великі перспективи, проте на грані банкрутства, ось чому рекомендаціями в цьому пункті є: проведення комплексного аналізу боргового портфеля, щоб мати змогу визначити найуразливіші зобов'язання; запровадити внутрішню політику з нахилом на запобігання повторному накопиченню зобов'язань; збільшення контактів з міжнародними партнерами та державою у зв'язку з розумінням критично важливого значення Укренерго як для енергосистеми України так і для міжнародної співпраці з іноземними країнами та надання грантів та пільгових кредитів, з можливістю або продовження строків їх погашення або списання на цільове фінансування інвестиційних проєктів.

- Зміцнення кадрового потенціалу. Як відомо з минулих пунктів, підприємство маж висококваліфікованих працівників, однак з модернізацією обладнання та впровадження систем цифрових технологій (SCADA та Smart Grid), їм потребується додаткова перекваліфікація та перепрофілювання. В цьому контексті важливо не тільки закликати провідних та перспективних іноземних спеціалістів в Укренерго, а й навпаки відправляти вітчизняних експертів закордон щоб мати можливість ділитися досвідом та імплементувати нові знання та навички отримані в міжнародних профільних університетах та навчальних центрів. Робота в сфері енергетики, особливо в

умовах війни, не є простою, а подекуди вимагає високої стійкості, оперативності прийняття рішень та готовності до роботи в кризових умовах. Фахівці в галузі змушені швидко пристосовуватися до постійних змін, що відлякує молодих талантів. Відповідно для цього варто створити умови для їхнього ефективного введення в систему, організувати та розробити план для професійного росту причому мати мотиваційні механізми для утримання кваліфікаційних кадрів.

І останнім етапом є мінімізація слабких сторін, уникаючи настання можливих загроз.

- Зменшення залежності від зовнішніх контрагентів. З попередніх розділів аналізу Укренерго підприємство мало дуже низьку відсоткову частку власного капіталу, в той самий час як набирало короткострокові та довгострокові кредити тим самим збільшуючи кількість контрагентів, при тому що дебіторська заборгованість також збільшувалася протягом періоду розгляду(2022-2024рр.). що також повело за собою негативні наслідки, створюючи ще більше контрагентів і тим самим зменшуючи власні джерела, які повинні б були використані на розрахунок з постачальниками як грошових коштів (банки, фінансові компанії) так і матеріальних ресурсів (спеціалізовані та виробничі постачальники обладнання). І на додаток до цього підприємство користується інвестиційними грошима міжнародних партнерів та організацій чим ще зменшує кількість власного капіталу. Ось чому важливим є наступні дії з покращення ситуації: розроблення стратегії поступової диверсифікації партнерів та постачальників, тобто пошук альтернативних джерел фінансування з метою зменшення ризиків залежності від обмеженого кола контрагентів та знаходження нових більш надійних партнерів, чим і відбудеться підвищення фінансової автономії підприємства; створення резервних фондів та оптимізація операційних витрат для досягнення фінансової незалежності; створення власного технічного відділу, щоб мати змогу відремонтувати критично важливе обладнання, а також цеху зі зборки станків та іншого виду устаткування, чим зменшить залежність від

спеціалізованих та виробничих постачальників, при чому розробка інноваційних рішень ще більше зменшить потребу в постачанні технологій; моніторинг фінансових ризиків контрагентів, з метою їхнього уникнення та реагування на збої у співпраці.

- Прискорення відновлення інфраструктури після руйнувань. Унаслідок бойових дій та атак на критичні елементи інфраструктури, важливим є оперативне реагування на пошкодження з боку комунальних служб, зруйновані частини енергетичної інфраструктури призводять до погіршення умов енергопостачання, чим зменшується ефективність як роботи компанії, так і отримання послуг споживачами. Відповідно рекомендаційними діями в цьому аспекті є: створення аварійно-ремонтних бригад, які будуть швидко реагувати на нові пошкодження та матимуть можливість за допомогою сучасного обладнання швидко та оперативно залагоджувати проблемні ділянки; розробити алгоритм дій, який буде використовуватися в залежності від тяжкості несправності енергетичних об’єктів, визначення потрібного устаткування, кількості співробітників для досягнення найкращих та найефективніших рішень та результатів з метою якнайшвидшого полагодження критичної інфраструктури; також в умовах коли це доречно та скоординовано з системами ППО, використовувати спеціальні дрони, для моніторингу стану ліній електропередач та трансформаторних будівель; використання сучасних технологій міжнародних партнерів для відновлення поламаної інфраструктури, отримання важливого досвіду та імплементація цих навичок у практичну площину з подальшим розвитком інноваційних рішень.

- Компенсація кадрових втрат. З настанням воєнного стану багато кваліфікованого персоналу або мігрувала закордон або пішла воювати в перші дні війни або мобілізована. Відтоки кадрів негативно вплинули на людський потенціал в компанії. Звісно мобілізації не підлягають працівники критично важливих об’єктів та станцій, однак їхньої кількості не достатньо для ефективної діяльності підприємства. Через це варто визначити як шляхи,

методи та етапи можна розробити аби мотивувати працівників до роботи в фірмі. Перш за все варто розробити стратегію з мотивації працівників, для цього потрібно створити системи матеріального та нематеріально стимулювання, тобто премії, кар'єрний зріст, медичне страхування, оплата начання і тд.; підтримка персоналу у кризових умовах шляхом надання психологічної допомоги, гнучких графіків роботи і програм житлової підтримки у зв'язку з втратою домівки; стимулювання повернення фахівців з-за кордону або забезпечення їх роботою через онлайн-сервіси, якщо це не вимагає присутності людини; створення партнерських програм з університетами щоб мати змогу поповнювати свій кадровий капітал првоідними спеціалістами та молодими талантами; проводити тренінги та навчальні програми для підвищення кваліфікації або перепрофілювання як всередині країни так і навчанням закордоном, з метою отримання високоякісних працівників та експертів, які стануть впроваджувати інноваційні рішення та цифрові технології та системи в операційну діяльність організації.

- Покращення управління ризиками ПСО (покладених спеціальних обов'язків). Почнемо з того що розглянемо економічні відносини ДПЗД «Укрінтеренерго» та НЕК «Укренерго». Заборгованість ДПЗД «Укрінтеренерго» перед НЕК Укренерго виникла через виконання функцій постачальника «останньої надії» (ПОН), який у період воєнного стану забезпечує електроенергією водоканали, комунальні підприємства та об'єкти критичної інфраструктури, що залишилися без постачальників. Значна частина таких споживачів не має можливості сплачувати за електроенергію, тому "Укрінтеренерго" не отримує повної оплати, але зобов'язане розраховуватись із "Укренерго" за передачу та балансування, що й призводить до накопичення боргу. Основними причинами ситуації є недосконаліть моделі ПОН, відсутність державного механізму компенсації збитків, неплатоспроможність споживачів через війну та регуляторна інерція, яка не передбачає покриття таких втрат. Вихід із ситуації можливий через

запровадження державної підтримки — створення компенсаційного фонду або субвенцій для покриття витрат постачальника, реструктуризацію заборгованості між “Укрінтеренерго” та “Укренерго” з розстрочкою платежів і списанням штрафів, оновлення нормативної бази щодо діяльності ПОН із введенням гарантійного механізму та обмеженням кола споживачів.

Проаналізувавши стадії розроблення системи управління фінансовою стабільністю, SWOT та TOWS підприємства ПрАТ НЕК «Укренерго» встановлено, що фінансова стабільність ПрАТ «НЕК Укренерго» характеризується комплексом суперечливих тенденцій. З одного боку, підприємство зберігає стратегічне значення для національної енергосистеми та демонструє певну стійкість до зовнішніх шоків; з іншого — наявні ознаки фінансової напруженості, що проявляються у зростанні кредиторської заборгованості, дефіциті оборотних коштів та порушенні балансу між активами і зобов’язаннями.

Отримані результати свідчать про необхідність удосконалення системи управління фінансовими потоками, реструктуризації боргових зобов’язань та оптимізації витратної політики. У контексті виявлених ризиків актуалізується потреба у формуванні антикризової програми, спрямованої на запобігання втрати платоспроможності та мінімізацію загрози банкрутства.

Таким чином, подальші дослідження мають бути зосереджені на пошуку ефективних шляхів подолання банкрутства підприємства, розробці механізмів відновлення його фінансової рівноваги та забезпечення довгострокової економічної життєздатності.

3.3 Шляхи подолання банкрутства підприємства ПрАТ НЕК «Укренерго»

Проаналізувавши економічний стан, ймовірність настання банкрутства підприємства ПрАТ НЕК «Укренерго», було виявлено реальні загрози подальшого поглиблення кризових процесів та підвищення ризику втрати платоспроможності. Зважаючи на стратегічну важливість цього підприємства

як для енергетичної сфери так і для національної безпеки держави, потрібно сформувати певні кроки, які виведуть компанію з тієї кризи в яку вона потрапила.

Відповідно які шляхи можна застосовувати аби позбавитися небажаного фінансового стану. Спочатку для подолання банкрутства йде розпорядження майном — пошук усіх кредиторів й активів боржника, аналіз причин неплатоспроможності. Звідси є 2 шляхи для виходу з кризового стану:

Першим є ліквідація підприємства, за якої продаються активи боржника, а отримані кошти направляються на погашення боргів. Однак зважаючи на критичну важливість розглянутої компанії цей варіант не є правильним вибором. Також варто зазначити, що у Розділі VII Особливості провадження у справах про банкрутство окремих категорій боржників КУзПБ [67], розповідається алгоритм дій при настанні банкрутства учасників ринку (страхових компаній, страхових посередників, професійних учасників ринків капіталу та організованих товарних ринків, небанківських надавачів платіжних послуг, кредитних спілок, фермерського господарства та державних підприємств та господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі. Однак для суб’єктів, які керують об’єктами критичної інфраструктури, особливо оператори основних послуг має бути створено окремий спеціальний механізм, або взагалі введена концепція на заборону настання банкрутства, що обумовлено їхньою важливою роллю. Розробка такого механізму має зважати на негативні наслідки, які воно створить шляхом призупинення чи повного закінчення існування підприємства.

Іншим шляхом подолання банкрутства є санація. Санація — фізичне оздоровлення суб’єкта господарювання, за якого проводиться певна кількість заходів (зменшення кредиторської заборгованості, зміна кількості виробленої продукції, збільшення власного капіталу, покращення оборотності, збільшення грошових потоків), яка зможе подолати банкрутство на підприємстві. Проте санаційна підтримка надається не всім підприємствам.

Для того щоб її отримати держава аналізує певні показники, за якими і вирішується доля юридичної особи:

- потенційна прибутковість;
- високий рівень менеджменту на підприємстві;
- спрямованість на використання нових, ресурсозберігаючих та екологічно безпечних технологій;
- можливість експорту конкурентоспроможної продукції;
- заміна імпортної продукції, сировини, матеріалів вітчизняними;
- вирішення проблем енергозабезпечення, енергоресурсозбереження;
- наявність ринків збуту [52]

Якщо наявні показники влаштовують державу то вона надає оздоровлюючу допомогу за допомогою як коштів з державного бюджету, так і з місцевих бюджетів.

За допомогою наукових робіт з подолання антикризового стану було сформовано таблицю системи санаційних заходів(табл. 3.2.)

Також не мало важливим є обрання концепції санації: оборонна(захисна) або наступальна.

Стратегія захисту базується на заходах щодо скорочення всіх видів витрат, пов'язаних з виробництвом і збутом, основними засобами, персоналом, які сприяють зменшенню виробництва. Її використання є доцільним за несприятливого зовнішнього середовища. За цієї тактики відносяться оперативні заходи(ті що виконуються в термін до одного року): скорочення витрат, скорочення виробництва і збуту, закриття підрозділів.

Наступальна концепція є ефективною для суб’єкта господарювання коли використовуються більше не оперативні заходи, а — стратегічні(виконання займає більше одного року): аналіз та оцінка стану підприємства, виробничі програми виходи з кризи, зростання доходів та використання інновацій. Також важливим є вказання зменшити проведення активного маркетингу, вивчення та використання нових ринків збуту.

Таблиця 3.2. Система санаційних заходів на підприємстві

Тип заходу	Характеристика заходу
Організаційно-виховний	Звільнення від об'єктів соціальної сфери Реорганізація підприємства Продаж майна боржника Надання в оренду частини основних фондів Продаж підприємства
Виробничо-технічний	Модернізація та оновлення виробничих фондів Поліпшення якості виробничого процесу Перепрофілювання Закриття нерентабельних виробництвОптимізація запасів
Соціальний	Звільнення працівників боржника, які не можуть бути задіяні у процесі реалізації плану санації, та надання їм соціальних гарантій; Зміна керівництва, залучення нових висококваліфікованих кадрів
Фінансово-економічний	Мирова угода (відстрочка, розстрочка, списання боргу) Укладання форвардних контрактів на постачання продукції Стягнення, рефінансування дебіторської заборгованості Залучення кредитів для погашення боргу та реалізації плану санації Погашення раніше одержаних позичок Виконання зобов'язань боржника власником або третіми особами Залучення інвестора з переведенням на нього частини боргу боржника

Джерело складено на основі [68]

Наступальна концепція є ефективною для суб'єкта господарювання коли використовуються більше не оперативні заходи, а — стратегічні(виконання займає більше одного року): аналіз та оцінка стану підприємства, виробничі програми виходи з кризи, зростання доходів та використання інновацій. Також важливим є вказання зменшити проведення активного маркетингу, вивчення та використання нових ринків збуту.

Для визначення якої фінансової стратегії має дотримуватися підприємства варто скористатися матрицею фінансових стратегій Франшона–Романе[69]. За результатами матриці можна не тільки визначити в якому становищі знаходиться компанія, а й проаналізувати її розвиток в динаміці, що дозволяє вносити корективи у фінансову стратегію для отримання бажаного майбутнього стану на фірмі.

Ю. М. Тютюнник С. В. Тютюнник [70] в своїй роботі пропонують розраховувати за наступними формулами 3.2.1-3.2.3:

$$РГД = БР - ΔФЕП - ΔОФ + ІД \quad (3.2.1)$$

де БР – брутто-результат від експлуатації інвестицій;

ΔФЕП – змін фінансово-експлуатаційних потреб;

ΔОФ – зміна первісної вартості основних засобів за звітний період;

ІД – інші доходи

Таблиця 3.3. РГД показники ПрАТ НЕК «Укренерго»

Показники	Од. вимірювання	Роки		
		2022	2023	2024
1	2	3	4	5
БР	тис. грн	-8 897 387	8 255 955	-1 639 180
ΔФЕП	тис. грн	36 941 614	23 792 212	56 101 883
ΔОФ	тис. грн	1 578 724	36 681 265	6 529 772
ІД	тис. грн	623 348	8 413 095	8 414 083
РГД	тис. грн	-46 794 377	-43 804 427	-55 856 752

Джерело: створено на основі [70,50]

РГД (Результат господарської діяльності) — це ті кошти які залишаються після того як підприємство профінансувало розвиток виробничої діяльності. Якщо цей покажчик показує позитивне, додатне значення то підприємство фінансує свою діяльність в більшості за рахунок власних коштів, а якщо коефіцієнт є негативним, від'ємним то для вироблення продукції та надання послуг компанія використовує позикові кошти, бо власних ресурсів не вистачає. Як видно з таблиці 3.3 ПрАТ НЕК Укренерго показує стабільні від'ємні коефіцієнти протягом усього зазначеного періоду.

Надалі розглянемо показник РФД, який розраховується за наступною формулою 3.2.2

$$РФД = ΔПК – Вф – ПП – Д + Дук – Вук – ФІд + Дф \quad (3.2.2)$$

де ΔПК – зміна позикового капіталу за звітний період;

Вф – фінансові витрати;

ПП – податок на прибуток;

Д – виплачені дивіденди;

Дук – дохід від участі в капіталі;

Вук – втрати від участі в капіталі та інші витрати;

ФІд – довгострокові фінансові інвестиції;

Дф – інші фінансові доходи

Таблиця 3.4. РФД показники для ПрАТ НЕК «Укренерго»

Показники	Од. вимірювання	Роки		
		2022	2023	2024
1	2	3	4	5
ΔПК (форма № 1, сума ряд. 1595 і 1695, гр. 4 мінус гр.3)	тис. грн	13 802 389	32 885 479	35 902 580
$В_ф$ (форма № 2, ряд 2250, гр. 3)	тис. грн	17 962 046	10 275 975	38 184 620
ПП (форма № 2, ряд. 2300, гр. 3)	тис. грн	1 317 166	-228169	8 232 402
Д (форма № 3, ряд. 3355, гр.3)	тис. грн	127 036	-	338 974
$Д_{ук}$ (форма № 2, ряд. 2200, гр. 3)	тис. грн	4 298	11 258	7 922
$В_{ук}$ (форма № 2, сума ряд. 2250 і 2270, гр. 3)	тис. грн	17 962 046	10 275 975	38 184 620
$ФІ_д$ (форма № 1, сума ряд. 1030 і 1035, гр. 4)	тис. грн	3 379	42 783	39 608
$Д_ф$ (форма № 2, ряд 2220, гр. 3)	тис. грн	25 822 156	652 684	1 178 623
РФД	тис. грн	2 257 170	13 182 857	-47 891 099

Джерело: створено на основі [70,50]

РФД (Результат фінансової діяльності) — це такий показник, який характеризує зміну обсягу боргових зобов’язань підприємства, скориговану з урахуванням фінансових витрат, сплати дивідендів та податкових платежів. Відповідно можна зазначити, що цей покажчик об’єктивно дає зрозуміти як активно фірма залучає позикові ресурси та кошти, а також які будує на основі цього свою фінансову стратегію. Якщо показник дає додатне значення то підприємство активно залучає позикові кошти і планує свою діяльність з умовою врахування та використання все більше додаткових коштів, а якщо значення від’ємне — то компанія використовує більше власних коштів для фінансування виробничої діяльності та зменшує — позикових коштів. Як

видно підприємство залучає активно позикові ресурси та кредити протягом усього зазначеного періоду 2022-2024рр., зі зменшенням показника в 2023р. внаслідок зменшення фінансових втрат, а у 2024р. ситуація стала ще гіршою ніж у 2022 що пояснюється збільшенням фінансових витрат та витрат від участі в капіталі.

Надалі у формулі 3.2.3 буде розглянуто значення коефіцієнта РФГД, тобто той результат фінансово-господарської діяльності.

$$РФГД = РГД + РФД, \quad (3.2.3)$$

де РГД – результат господарської діяльності; є

РФД – результат фінансової діяльності.

Зазначений показник дозволяє зрозуміти чи наявні у фірми «вільні» кошти після покриття усіх витрат та основної діяльності, а також подальшого розвитку компанії, за рахунок власних та позикових ресурсів. Якщо значення РФГД є додатним, то це показує, що підприємство може ефективно використовувати наявні в неї ресурси і витрачати їх на розвиток інших сфер діяльності, а якщо значення є від'ємним, то навпаки у підприємства не вистачає коштів на оплату своєї діяльності та те, що організація має надмірне фінансове навантаження, що часто супроводжується ліквідними труднощами, зростанням боргової залежності та обмеженням можливостей для інвестування та розвитку.

Таблиця 3.5. – Дані РФГД для ПрАТ «Укренерго» за 2022-2024 рр.

Показники	Од. вимірювання	Роки		
		2022	2023	2024
РГД	тис. грн	-46 794 377	-43 804 427	-55 856 752
РФД	тис. грн	2 257 170	13 182 857	-47 891 099
РФГД	тис. грн	-44 537 207	-30 621 570	-103 747 851
Квадрант		3	3	9

Джерело: створено автором

Підприємство ПрАТ НЕК «Укренерго» протягом зазначеного періоду

постійно будувала свою стратегію з врахуванням залучення позикових ресурсів, що означає що у компанії недостатньо власних коштів для провадження стабільної та ефективної виробничої діяльності, що стало причиною погіршення платоспроможності та ліквідності, що й стає очевидним при розгляді її РГД (результат господарської діяльності). Протягом зазнаечного періоду 2022-2024рр. фірма мала від'ємні показники РГД, з невеликим покращенням у 2023р. яке сталося завдяки позитивному значенні брутто-результатів від експлуатації інвестицій, однак у 2024р відбувається погіршення через зміни фінансово-експлуатаційних потреб та первісної вартості основних засобів за звітний період. Розгляд РФД (результат фінансової діяльності) показує нам що у період 2022-2023р. значення покажчика було додатним, що пояснюється тим, що у 2022р. підприємство мало інші фінансові доходи, які трішки виправили ситуацію, в той час як у 2023р. додатного значення коефіцієнта було отримано шляхом істотного збільшення зміни позикового капіталу і зменшенню як фінансових витрат так і витрат від участі в капіталі, при чому відбувається велике зменшення інших фінансових доходів на 97,5%. А у 2024р. ситуація значно погіршується адже сума зміни позикового капіталу збільшується проте витрати як фінансові так і від участі в капітал і підвищуються більшими темпами, що у підсумку дозволяє зрозуміти, що показник РФГД від'ємним та підприємство має нестачу коштів у розмірі 103 747 851 тис. грн.

Завдяки зробленим розрахункам можна буде дізнатися до яких з існуючих дев'яти квадрантів матриці Франшона-Романе відноситься ситуація на підприємстві ПрАТ НЕК «Укренерго»

Квадранти 1, 2 і 3 (головна діагональ матриці) є зоною рівноваги. Над діагоналлю (квадранти 4, 5, 6) знаходиться зона успіхів, в якій значення показників позитивні та відбувається створення ліквідних засобів. Чистий грошовий потік стійко позитивний, фінансовий ризик мінімальний. Під діагоналлю (квадранти 7, 8, 9) розташована зона дефіцитів; у ній відбувається споживання ліквідних засобів, а значення досліджуваних показників

негативні[70].

Таблиця 3.6. Матриця фінансових стратегій (фінансової рівноваги) Франшона – Романе

Показники	РФД < 0	РФД → 0	РФД > 0
РГД > 0	1. Батько сімейства РФГД → 0	4. Рантьє РФГД > 0	6. Материнське товариство РФГД >> 0
РГД → 0	7.Епізодичний дефіцит РФГД < 0	2. Стійка рівновага РФГД → 0	5. Атака РФГД > 0
РГД < 0	9. Кризовий стан РФГД << 0	8. Дилема РФГД < 0	3. Хитка рівновага РФГД → 0

Джерело: створено на основі [70]

При аналізі таблиці 3.6. де показана характеристика квадрантів матриці Франшона-Романе, можна зробити висновок, що протягом періоду 2022-2023рр. підприємство знаходиться у квадранті №3 хитка рівновага, та намагається підтримувати платоспроможність за рахунок залучення все більше боргових ресурсів, що може створювати передумови для настання кризового стану та банкрутства, для того щоб покращити свій стан фірма має збільшити власний капітал, а також розібратися з відстрочкою платежів, якщо вона це зробити не зможе, то відбудеться перехід в квадрант №8. Проте у 2024р. дана тенденція підтверджується та стан компанії стає ще гіршим, адже за розрахунками РФГД підприємство має від'ємне значення коефіцієнта, при чому як РГД, так і РФД мають від'ємні значення що відсилає нас до квадранту №9 — кризовий стан підприємства, необхідність згортання інвестицій, потреба у фінансовій підтримці.

Оскільки в 2024р. було виявлено, що підприємство знаходиться в квадранті №9 то далі за матрицею воно може перейти в квадрант №7 чи №8. Для цього вона має зробити наступні кроки:

- Зменшення боргового навантаження, шляхом реструктуризації наявних кредитів та зменшення обсягу залучення позикових ресурсів;

- Збільшення власних джерел фінансування шляхом додаткової емісії акцій з боку держави;

- Реінвестування частини прибутку замість виплати дивідендів для створення резервних фондів та поступового покриття фінансових та непередбачуваних витрат;

- Покращення грошового потоку, шляхом оптимізації як дебіторської так і кредиторської заборгованості

- Впровадження СРПР(система раннього попередження і реагування) для ефективного моніторингу за визначеними цілями та змінами в показника

Таблиця 3.7 Характеристика квадрантів матриці Франшона-Романе

№ з/п	Позиції	Характеристики	Можливість переходу
1	2	3	4
1	Рівновага на підприємстві	Ефективна діяльність підприємства, наявність умов для самофінансування та розвитку, зменшення заборгованості завдяки позитивному фінансовому результату від операційної діяльності.	4, 2, 7
2		Стабільна фінансова стійкість підприємства. Власні кошти достатні для фінансування виробничого розвитку. Рівень заборгованості залишається практично незмінним або змінюється лише відповідно до фінансових зобов'язань. Структура джерел фінансування є оптимальною, планові обсяги діяльності повністю забезпечені фінансовими ресурсами.	1, 3, 5, 7, 4, 6
3		Підтримання платоспроможності за рахунок збільшення заборгованості, що створює передумови для виникнення фінансової кризи	8, 2, 5
4	Успіх (збільшення ліквідних коштів)	Наявність вільних коштів для реалізації проєктів із залученням позикового капіталу.	1, 2, 7
5		Посилення можливостей активної експансії, виробничі потреби повністю забезпечені власними фінансовими ресурсами.	2, 6, 8
6		Фінансування не лише власного розвитку, але й створення дочірніх підприємств, сприяння залученню додаткових кредитів. Є всі можливості для подальшого ефективного розвитку.	4, 5
7	Дефіцит ліквідних коштів	Дефіцит ліквідних коштів через розрив між термінами надходження і витрачання коштів.	2, 8, 9
8		Дефіцит коштів пов'язаний зі зниженням рівня економічної прибутковості.	7, 9
9		Кризовий стан підприємства, необхідність згортання інвестицій, потреба у фінансовій підтримці.	7, 8

Джерело створено автором на основі [70]

Матриця Франшона-Романе показала, що підприємство дійсно знаходиться в кризовому стані і відповідно зважаючи на її критично важливе значення для держави, варто розглянути які можна знайти фінансово-оздоровчі шляхи можна використати на підприємстві.

Найголовнішим для виведення підприємства з кризи є дотримання декількох правил:

- Оздоровлення повинно бути цілеспрямованим та мати план дій, визначений антикризовими документами
- Юридична особа повинна мати сукупність документів в яких зазначено що і як потрібно зробити аби вивести суб'єкта господарювання з кризи.

Розуміючи це варто провести аналіз платоспроможності(ПП) за наступною формулою 3.2.4:

$$ПП = А1030+А1035+А1160+А1165-П1695 \quad (3.2.4)$$

де А1030, А1035, А1160, А1165 — відповідні рядки активу балансу;

П1695 — підсумок III розділу пасиву балансу

Після підрахунку для ПрАТ НЕК «Укренерго» у 2022-2024 рр. цей показник дорівнює:

ПП2020 =777 995 + 2 961 362 + 0+ 7 170 255 – 49 797 275= -38887663 тис. грн

ПП2021 =39 303 + 0 +1 052 252 + 5 878 788–65 340 670= - 58 370 327 тис. грн

ПП2022 =41 196+0+0+11521659–107 073 761= -95 510 906 тис. грн

У зв'язку з отриманими результатами можна спостерігати, що підприємство має поточну неплатоспроможність за всіма роками та має тенденцію до збільшення протягом усього період 2022-2024рр.

Тому щоб покращити фінансовий стан на підприємстві, потрібно усунути неплатоспроможність.

Проте, перед цим потрібно зрозуміти, який обрати напрям оперативного механізму(– система заходів, спрямована, з одного боку, на зменшення розміру поточних зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань машинобудівного підприємства в короткостроковому періоді, а з іншого – на збільшення суми грошових активів, що забезпечують термінове погашення цих зобов'язань). Він залежить від результату коефіцієнта чистої поточної платоспроможності, який розраховується за такою формулою 3.2.5:

$$КЧПП = \frac{ОА - ОА_н}{КФЗ - КФЗ_{во}} \quad (3.2.5)$$

Де КЧПП — коефіцієнт чистої поточної платоспроможності;

ОА — сума всіх оборотних активів;

ОАн — сума неліквідних оборотних активів;

КФЗ — сума всіх короткострокових фінансових зобов'язань;

КФЗво — сума внутрішніх поточних зобов'язань погашення яких, може бути відстрочено до завершення фінансової стабілізації.

Алгоритм вибору напряму оперативного механізму наведено на рис. 3.3[71].

Рис. 3.3. — Алгоритм вибору напряму фінансової стабілізації залежно від значення коефіцієнту чистої поточної платоспроможності.

За формулою розрахуємо коефіцієнт чистої поточної платоспроможності ПрАТ НЕК «Укренерго» за даними на 2024 р.:

КЧПП = (60674950-(1000213+166044+4909309))/(107073761-0)= 0,51

Отже, за цим коефіцієнтом значення дорівнює 0,86, що означає що КЧПП менше 1, а отже за алгоритмом вибору напряму фінансової стабілізації «Укренерго» потрібно обрати такий напрям оперативного механізму — швидке часткове дезінвестування необоротних активів.

Тож основним фактором зниження ліквідності та платоспроможності є збиткова діяльність, а також недієвий менеджмент ПрАТ НЕК «Укренерго», а всі інші є похідними від цих факторів.

То що ж потрібно зробити даній юридичній особі, щоб покращити свій фінансовий стан та не стати банкрутом? Для цього потрібно пройтися по тим пунктам які є слабкими в діяльності підприємств:

По-перше, це відновлення прибутковості, яке досягається збільшенням обсягів виробництва та зниженням витрат. Для збільшення обсягів виробництва потрібно перш за все випускати конкурентоспроможну продукцію та знизити виробничі потужності, аби фінансувати дані товари.

Зменшення витрат виробництва передбачає зниження норм їх використання, повторного використання матеріалів, впровадження безвідходних технологій. Також важливим є управління дебіторською заборгованістю, що має на увазі відмову від ведення справ з дебіторами, які мають високий ризик. Не можна не сказати і про те, що не варто робити капітальні вкладення, що перевищують фінансові можливості підприємства.

По-друге, це подолання поточної неплатоспроможності, що можна здійснити завдяки дієвому менеджменту суб’єкта господарювання: ведення постійного контролю за статтями в балансі, а також знаходження шляхів для покращення таких факторів як продуктивність праці та прибутковість.

І саме це можна зробити завдяки наступним етапам, які було зроблено на основі рис. 3.1. «Стадії розроблення системи управління фінансовою стійкістю підприємства», для покращення ситуації з фінансовою стійкістю, виходу підприємства з кризового стану та недопущення настання банкрутства

Етап 1. Основними цілями для запобігання кризового стану та настання банкрутства ПрАТ НЕК Укренерго є зміцнення фінансової стійкості, підвищення показників ліквідності та платоспроможності.

Етап 2. При аналізі стану та рівня фінансової стійкості, який було проведено в другому розділі магістерської роботи було зроблено наступні висновки: при аналізі таблиці з коефіцієнтами фінансової стійкості підприємство показувала негативні результати. Попри короткочасне покращення у 2023 році, яке було зумовлене збільшенням статті «Капітал у дооцінці» та залученням довгострокових кредитів, у 2024 році ситуація знову погіршилася. Це пояснюється зростанням непокритого збитку, зменшенням додаткового капіталу та переходом частини довгострокових зобов'язань у категорію поточних. Унаслідок цього підприємство опинилося в умовах значного фінансового навантаження, коли власних ресурсів недостатньо для покриття навіть частини короткострокових зобов'язань, що свідчить про низький рівень фінансової незалежності та високу ризиковість фінансової структури балансу. Окрім цього ситуація з ліквідністю та платоспроможністю ПрАТ НЕК «Укренерго» залишається незадовільною — підприємство має дефіцит ліквідних коштів для своєчасного погашення поточних зобов'язань, а рівень поточної платоспроможності свідчить про ризик втрати фінансової рівноваги.

Етап 3. Серед зовнішніх факторів, що впливають на діяльність підприємства та отриманий результат можна виділити наступні: пошкодження інфраструктури підприємства, жорстке державне регулювання, скорочення обсягів передачі електроенергії, фінансово-економічні відносини з контрагентами, зокрема невирішена ситуація з ДПЗД «Укрінтеренерго».

До внутрішніх чинників можна віднести: низький рівень ліквідності та фінансової стійкості, значну частку позикового капіталу у структурі фінансування, накопичення непокритих збитків, неефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, високі витрати на утримання основних фондів і капітальні інвестиції, а також недостатню швидкість оновлення матеріально-технічної бази та внутрішніх процесів управління.

Етап 4

- Збір первинних фінансових даних з бухгалтерських звітів, платіжних документів та управлінських систем;
- Автоматизована обробка інформації для формування ключових фінансових коефіцієнтів (ліквідності, фінансової стійкості і тд.)
- Побудова аналітичних панелей для візуалізації змін показників у динаміці;
- Виявлення відхилень від нормативних значень та формування рекомендацій для підвищення фінансової стійкості;
- Забезпечення єдиного інформаційного простору для взаємодії між фінансовим, планово-економічним та управлінським підрозділами;
- Моделювання наслідків управлінських рішень

Етап 5-6 Основні показники, які потребують покращення було наведено в таблиці 3.2.6

Етап 7 Імплементація розробленого механізму на підприємстві, визначення відповідальних осіб, створення підрозділів та делегування завдань та обов’язків між ланками з управління фінансовою стійкістю

Етап 8 Моніторинг за виконанням назначених планів та внесення правок з метою досягнення кращих результатів. Щоб мати змогу оперативно, при настанні будь-якого відхилення від графіку чи показника, реагувати на зміни як у внутрішньому, так і зовнішньому середовищі потребується аналіз змін та вчасне внесення коригувань.

Таблиця 3.8. Показники діяльності ПрАТ НЕК Укренерго, які потребують покращення

№	Показник	Фактичне значення (2024 р.)	Норма	Динаміка 2022–2024 рр. та напрями покращення
1	Коефіцієнт автономії	0,049	≥ 0,5	Зменшувався протягом періоду; потрібно збільшити власний капітал через прибуток і реінвестування.
2	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,175	≥ 1,0	Низький та стабільно зменшувався; слід нарощувати довгострокові джерела фінансування.
3	Фондомісткість	-2,061	≤ 0,5	Погіршувався через скорочення ефективності використання активів; необхідно підвищити продуктивність основних засобів.
4	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-10,431	≥ 0,1	Зниження капітальної мобільності; слід підвищити частку оборотних активів у структурі власного капіталу.
5	Коефіцієнт швидкої платоспроможності	0,369	0,5–1,0	Зменшився у 2024 р.; підвищити грошові кошти та скоротити короткострокові зобов’язання.
6	Коефіцієнт покриття (поточна ліквідність)	0,377	1,0–2,0	Зниження за період; потрібно оптимізувати структуру активів і управління оборотним капіталом.
7	Строк погашення дебіторської заборгованості	140 днів	≤ 90 днів	Збільшення; прискорити збір дебіторської заборгованості та контролювати розрахунки з контрагентами.
8	Коефіцієнт оборотності активів	0,577	зростання	Знизився у 2024 р.; необхідно підвищити ефективність використання активів.
9	Фондовіддача	1,15	> 1,0	Зменшилась майже на 40%; модернізація обладнання та підвищення продуктивності.
10	Строк погашення кредиторської заборгованості	313,2 днів	≤ 180 днів	Значне збільшення; забезпечити стабільні надходження коштів і покращити оборотність капіталу.

Джерело створено автором самостійно

Етап 9 Оцінка отриманих результатів та виявлення сильних і слабких сторін реалізованої стратегії, визначення ефективності зазначених механізмів та методик, а також покращення алгоритму у зв’язку з отриманими даними.

Зазначений механізм буде направлений на реалізацію стратегії з покращення фінансового стану підприємства чим допоможе не тільки поступово виходити з кризового стану в якому опинилося підприємство, а й

дозволить надалі своєчасно за рахунок моніторингу змін критично важливих показників в динаміці виявляти ознаки можливого банкрутства і розробку шляхів його подолання

Висновки до розділу 3

В розділі 3 було визначено стадії розроблення системи управління фінансовою стабільністю підприємства. Кожна зі стадій має конкретну мету: від встановлення стратегічних і тактичних завдань, збору та обробки фінансової інформації, визначення граничних значень показників, планування та впровадження заходів до контролю виконання планів і оцінки результатів. Це дозволяє своєчасно реагувати на ризики та підвищувати фінансову стійкість підприємства.

Проаналізовано SWOT-аналіз ПрАТ НЕК «Укренерго». Основними сильними сторонами є потужна технологічна база, стабільна роль у енергетичній системі України та підтримка держави. Слабкі сторони пов’язані із застарілим обладнанням, високим борговим навантаженням та обмеженою автоматизацією. Серед можливостей виділяються міжнародне фінансування, інтеграція до європейської енергосистеми та інвестиційна підтримка. Загрози включають воєнні та кіберризики, перебої в роботі контрагентів і невизначеність щодо синхронізації з європейською системою.

На основі SWOT-аналізу було розглянуто модель TOWS за допомогою якою було визначено:

- Використання сильних сторін для можливостей: модернізація обладнання, інтеграція до європейської енергосистеми, впровадження ESG-стандартів, розвиток персоналу;
- Протидія загрозам за допомогою сильних сторін: зміцнення кіберзахисту, компенсація воєнних збитків, підвищення прозорості управління, контроль дебіторської заборгованості;

- Подолання слабких сторін через можливості: цифровізація, реструктуризація боргів, модернізація обладнання, навчання персоналу;
- Мінімізація слабких сторін для уникнення загроз: диверсифікація контрагентів, відновлення інфраструктури, мотиваційні програми для персоналу, вдосконалення управління ризиками;

Розуміючи стратегічну важливість підприємства було визначено що воно потребує санаційних заходів, а не ліквідаційної процедури. Для визначення стратегії з санації було розглянуто матрицю фінансових стратегій (фінансової рівноваги) Франшона – Романе. Внаслідок розрахунків та отриманих результатів ще раз було підтверджено кризовий стан підприємства, що спонукало до розробки кроків з його покращення:

- Зменшення боргового навантаження, шляхом реструктуризації наявних кредитів та зменшення обсягу залучення позикових ресурсів;
- Збільшення власних джерел фінансування шляхом додаткової емісії акцій з боку держави;
- Реінвестування частини прибутку замість виплати дивідендів для створення резервних фондів та поступового покриття фінансових та непередбачуваних витрат;
- Покращення грошового потоку, шляхом оптимізації як дебіторської так і кредиторської заборгованості;
- Впровадження СРПР(система раннього попередження і реагування) для ефективного моніторингу за визначеними цілями та змінами в показниках.

Зазначені кроки надалі були враховані при створенні алгоритму з покращення фінансової стійкості та визначення шляхів подолання банкрутства, реалізація якого дозволить підвищувати фінансову стійкість, ліквідність та платоспроможність, допоможе своєчасно реагувати на ризики загрози та зміни пов’язані з невідповідністю коефіцієнтів встановленим планам, а також дасть можливість провадити стабільну діяльність на підприємстві.

ВИСНОВКИ

В даній магістерській роботі було визначено, що поняття «банкрутство» не має єдиного конкретного визначення, бо всі автори розглядають його з об’єкта свого дослідження. Проте всі вони сходяться у тому, що банкрутство пов’язане з неплатоспроможністю та фінансовими зобов’язаннями.

Надалі було зазначено шлях розвитку нормативно-правової бази щодо дій пов’язаних з банкрутством на підприємстві: від Закону «Про банкрутство», де основним завданням було ліквідувати погано працюючого суб’єкта господарювання, до Кодексу України з процедур банкрутства, де першочерговим є задоволення потреб кредиторів та вже після цього визначення що потрібно робити з підприємством: ліквідувати або реструктурувати. Також були зроблені деякі зміни у законодавстві через введення воєнного часу: забезпечення вимоги кредиторів накладенням арешту не лише на майно боржника, а і на майно осіб, які несуть з ним солідарну відповідальність; проведення зборів кредиторів на період дії воєнного стану та впродовж шести місяців із дня його припинення можна дистанційно; зняття дисциплінарної відповідальності з арбітражного керуючого за невиконання обов’язків, якщо це було неможливо у зв’язку з веденням бойових дій і тд.

Також були зазначені основні причини банкрутства, які поділялися на зовнішні(високий рівень інфляції, недосконаліть законодавчої системи, політична нестабільність суспільства і т.д.) та внутрішні(збільшення кредиторської та дебіторської заборгованості, нераціональне управління і т.д.). Розглянуто основні методи оцінки ймовірності банкрутства як експертні та економіко-математичні, так і українські й зарубіжні моделі та визначено важливість використання системи СРПР як інструмента виявлення проблем та причин економічного занепаду всередині компанії.

ПрАТ НЕК «Укренерго» демонструє зростання доходів та активів у 2023–2024 роках, а також певне покращення операційних показників. Водночас темпи зростання позикового капіталу перевищують приріст

власного, валовий прибуток та фінансовий результат залишаються нестійкими, а чистий прибуток у 2024 році значно зменшився порівняно з 2022 роком, що свідчить про кризовий стан підприємства.

Аналіз майнового стану показує оновлення основних засобів, зниження коефіцієнту зносу та зростання коефіцієнтів оновлення і приросту, водночас фондовіддача зменшилася, а фондомісткість зросла, що знижує ефективність використання активів. Показники фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності залишаються низькими, коефіцієнти автономії та маневреності капіталу від'ємні, а ресурсів для покриття короткострокових зобов'язань недостатньо. Ефективність управління оборотними коштами частково покращується, але строки погашення запасів збільшуються, що свідчить про неефективне використання ресурсів.

Прогнозування банкрутства за різними моделями показало високий фінансовий ризик підприємства: Z-рахунки Альтмана, Спрінгейта, Терещенка, Ліса, Матвійчука та Таффлера демонструють критичні або близькі до критичних значення, а розрахунки за коефіцієнтом Бівера та Cash Flow відображають роботу в борг та відсутність стабільного грошового потоку.

Розгляд фінансово-економінчого стану ПрАТ «НЕК» Укренерго показав негативну ситуацію з фінансовою стійкістю підприємства, відповідно щоб її покращити потрібно розробити рекомендації щодо управління нею на пілприємстві. Для цього спочатку було проаналізовано SWOT-аналіз ПрАТ НЕК «Укренерго».На їх основі було визначено наступні пропозиції з покращення стану:

- Використання сильних сторін для можливостей: модернізація обладнання, інтеграція до європейської енергосистеми, впровадження ESG-стандартів, розвиток персоналу;
- Протидія загрозам за допомогою сильних сторін: зміцнення кіберзахисту, компенсація воєнних збитків, підвищення прозорості управління, контроль дебіторської заборгованості;

- Подолання слабких сторін через можливості: цифровізація, реструктуризація боргів, модернізація обладнання, навчання персоналу;
- Мінімізація слабких сторін для уникнення загроз: диверсифікація контрагентів, відновлення інфраструктури, мотиваційні програми для персоналу, вдосконалення управління ризиками;

Розуміючи стратегічну важливість підприємства було визначено що воно потребує санаційних заходів, а не ліквідаційної процедури. Для визначення стратегії з санації було розглянуто матрицю фінансових стратегій (фінансової рівноваги) Франшона – Романе. Внаслідок розрахунків та отриманих результатів ще раз було підтверджено кризовий стан підприємства, що спонукало до розробки кроків з його покращення:

- Зменшення боргового навантаження, шляхом реструктуризації наявних кредитів та зменшення обсягу залучення позикових ресурсів;
- Збільшення власних джерел фінансування шляхом додаткової емісії акцій з боку держави;
- Реінвестування частини прибутку замість виплати дивідендів для створення резервних фондів та поступового покриття фінансових та непередбачуваних витрат;
- Покращення грошового потоку, шляхом оптимізації як дебіторської так і кредиторської заборгованості;
- Впровадження СРПР(система раннього попередження і реагування) для ефективного моніторингу за визначеними цілями та змінами в показниках.

Зазначені кроки надалі були враховані при створенні алгоритму з покращення фінансової стійкості та визначення шляхів подолання банкрутства, реалізація якого дозволить підвищувати фінансову стійкість, ліквідність та платоспроможність, допоможе своєчасно реагувати на ризики загрози та зміни пов’язані з невідповідністю коефіцієнтів встановленим планам, а також дасть можливість провадити стабільну діяльність на підприємстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лазарєва Н. Виникнення інституту неплатоспроможності суб'єктів господарювання та проблеми застосування законодавства про банкрутство під час кримінального провадження. *Молодий вчений*. 2017. № 8. С. 364–368. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_8_82.

2. Козирєва В. Ліквідаційна процедура у справах про неспроможність: окремі питання категоріального апарату та підстави. *Юридичний вісник*. 2010. Т. 1, № 14. С. 64–68.

3. Методичні рекомендації з виявлення ознак неплатоспроможності підприємств і ознак дій по приховуванню банкрутства, фіктивного банкрутства і доведення до банкрутства. *Наказ Міністерства економіки України* від 19.01.2006 р. № 14. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ ME06025.html

4. Порядок погодження умов і порядок проведення санації державних підприємств до відкриття провадження у справі про банкрутство за рахунок небюджетних джерел фінансування. *Постанова КМУ* від 30 січня 2013 р. № 38. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/38-2013-%D0%BF#Text

5. Про деякі питання практики застосування Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" : Рек. Вищ. госп. суду України від 04.06.2004 № 04-5/1193. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1193600-04#Text (дата звернення: 14.11.2025).

6. Бланк І. А. Основи фінансового менеджменту. Серія «Бібліотека фінансового менеджера»; Вип. 3. К.: Ника-Центр. 1999. 512 с.

7. Базілінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: Навчально- методичний посібник. К.:2019. 328 с.

8. Шершньова З.Є., Багацький В.М., Гетманцева Н.Д. Антикризове управління підприємством : навч. посіб. за заг. ред. З.Є. Шершньової. К. : КНЕУ, 2017. 680 с.

9. Шинкар М. Гносеологічні підходи до змісту банкрутства (неспроможності) та примусової ліквідації банківських установ як інституту національного права. *Підприємництво, господарство і право: господарське право і процес*. 2017. №6. С. 68- 72.Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств:

10. Навч. посіб./Терещенко О.О. – К.: КНЕУ. - 2000. – 412 с.

11. Булижин І.В. Історичний розвиток неплатоспроможності та банкрутства: компаративний аналіз світового й українського досвіду. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*.2015. № 17. Том 2. 55-58.

12. Отенко І. П., Азаренков Г. Ф., Іващенко Г. А. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156 с.

13. Школьник І.О., Боярко І.М., Дейнека О.В., Дехтяр Н.А., Люта О.В., Пігуль Н.Г., Пахненко О.М. Фінансовий аналіз : начальний посібник. К. : «Центр учбової літератури», 2016. 368с.

14. Пластун О.Л. Визначення сутності поняття «банкрутство» в сучасній науковій літературі. *Вісник ЖДТУ*. 2015. № 2. С. 256- 261.

15. Докієнко Л.М. Концептуальні підходи до комплексної діагностики фінансової стійкості підприємства. Підприємництво та інновації. 2020. (14). С. 25-31. DOI: https://doi.org/10.37320/2415-3583/14.5.

16. Приймак, С., Волкова, О. Діагностика фінансової стійкості підприємств в умовах посилення глобальної конкуренції. Економіка та суспільство. 2021. (30). DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-58.

17. Партин Г., Папірник С. Забезпечення фінансової стійкості підприємства за умов нестабільності середовища функціонування. Mechanism of an Economic Regulation. 2022. (3-4(97-98). С. 129-135. DOI: https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.21.

18. Адонін С., Калашнікова Ю. Оцінка фінансової стійкості підприємства та шляхи її підвищення. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2020. (4). С. 155-160. DOI: https://doi.org/10.32851/2708-

0366/2020.4.19.

19. Чередніченко А.О., Васечко Л.І., Рамський А.Ю. Стратегічне управління фінансовою стійкістю суб'єктів господарювання в сучасному економічному середовищі. Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій. 2023. 1(11). С. 112-124. DOI: http://doi.org/10.32750/2023-0109.

20. Naranchimeg L., Enkhamgalan Ch. Some Issues of Financial Stability Analysis. iBusiness. 2020. 12. С. 140-149. DOI: https://doi.org/10.4236/ib.2020.124010.

21. Малюга Л. М Управління фінансовою стійкістю підприємства. Вісник Донецького національного університету. 2015. Випуск 1. С. 233-236.

22. Романяк Г. М. Сутність антикризового управління підприємством в умовах нестабільного ринкового середовища. Наукові записки. 2016. №1. С. 235-239.

23. Скібіцький О. М. Антикризовий менеджмент : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 568 с.

24. Єпіфанова І. Ю., Оранська Н.О. Сутність антикризового управління підприємства. Економіка та суспільство. 2016. №2. С. 265-269. URL:www.economyandsociety.in.ua (дата звернення: 01.10.2024).

25. Череп А.В., Северина С.В. Антикризове управління як основа забезпечення життєдіяльності підприємства. Економічний простір, 2010. № 37. С. 277-282.

26. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2004. 560 с.

27. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2003. 504 с.

28. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством : підручник. Київ : КНТЕУ, 2005. 824 с.

29. Гудзь О.Є., Кузьменко О.П. Антикризовий менеджмент підприємства. Економіка. Менеджмент. Бізнес. № 1(35). 2021. С.4-9. DOI:

10.31673/2415-8089.2021.010409 (дата звернення: 01.10.2024).

30. Кодекс України з процедур банкрутства [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2019. – № 19. – ст.74. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19

31. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 13.03.2018р. № 2320-VIII *Відомості Верховної Ради України* № 16 ст. 136 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12#Text

32. Постанова Верховної Ради «Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства щодо застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану» [Електронний ресурс] // № 2536-IX від 16 серпня 2022 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2536-20#Text (дата звернення: 08.11.2022).

33. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2510-IX : *Відомості Верховної Ради України* №34 ст. 274 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text (дата звернення: 08.11.2022).

34. Волот, О. І. Банкрутство підприємства: сутність, ймовірність та методи визначення. *Науковий вісник Полісся*. 2015. №4 С. 61-67. URL: http://nvp.stu.cn.ua/article/view/68147/63362

35. Рябчук, А. О. Процедура банкрутства, як засіб виведення з кризи аграрних підприємств. *Збірник наукових праць ВНАУ* 2011р. № 17 С.53- 58. URL: http://repository.vsau.org/getfile.php/2822.pdf

36. Домінова І. В., Кисіль Т. М. Прогнозування оцінки ймовірності банкрутства банківських установ на основі адаптованої нормативно-індексної моделі. Ефективна економіка. 2021. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8539 (дата звернення: 24.09.2025)

37. Джеджула В.В., Єпіфанова І.Ю., Оранська Н.О. Оцінювання ефективності антикризового управління підприємством за умов інноваційного розвитку. Інвестиції: практика та досвід. Київ, 2017. № 11. С. 10-14

38. Стащук О.В. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ САНАЦІЄЮ ПІДПРИЄМСТВ: конспект лекцій. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 148с.

39. Ковальов А. І., Кічук Н. В., Захарченко Н. В., Клєвцєвич Н. А., Горбаченко С. А. Антикризове управління бізнесом: Навчальний посібник. – Одеса: ОНЕУ,2022. – 182 с.

40. Lund B., Ma J. A Review of Cluster Analysis Techniques and Their Uses in Library and Information Science Research: K-Means and K-Medoids Clustering. SSRN Electronic Journal. 2023. URL: https://doi.org/10.2139/ssrn.4469977 (дата звернення: 29.09.2025)

41. Yevgen Mayovets, Nataliia Vdovenko, Hanna Shevchuk, Mykola Zos-Kior, Iryna Hnatenko (2021). Simulation modeling of the financial risk of bankruptcy of agricultural enterprises in the context of COVID-19. Journal of Hygienic Engineering and Design, Vol. 36, pp. 192-198. (дата звернення: 29.09.2025)

42. Vlaović Begović S., Bonić L. DEVELOPING A MODEL TO PREDICT CORPORATE BANKRUPTCY USING DECISION TREE IN THE REPUBLIC OF SERBIA. *Facta Universitatis, Series: Economics and Organization*. 2020. P. 127. URL: https://doi.org/10.22190/fueo191118010v (дата звернення: 29.09.2025).

43. Зікій Н. Л. Коли доцільно проводити реструктуризацію?. *Ефективна економіка*. 2020. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7951 (дата звернення: 25.09.2025).

44. Ліснічук О.А., Виноградова Є.В. Моделі розрахунку ймовірності банкрутства як метод оцінки фінансового потенціалу підприємства. Науковий

вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2018. Вип. 33. С. 111—116.

45. Данило О.І. Сутність банкрутства, його ознаки і види. Збірник наукових праць студентів кафедри економічної експертизи та аудиту бізнесу. 2019. № 1. С. 107-110.

46. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2010. 412 с.

47. Калініченко З. Розробка методики раннього попередження та реагування на кризи підприємства. *Економічний аналіз.* 2022. Том 32. № 2. С. 90- 100.

48. Сітак І. Л., Мурашко І. М. Система раннього попередження та реагування як засіб забезпечення стійкості підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2019. №2 (13). С. 172–178. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/6f77636a-f7ba-45a0-9ac5-0a82fa484c76/content (дата звернення: 29.10.2025).

49. Денісов Д. Система раннього реагування та попередження банкрутства. *ЗВО «Університет «Україна*. 2024. № 10(37). С. 46–55. URL: https://doi.org/10.36994/2707-4110-2024-10-37-04 (дата звернення: 29.10.2025).

50. Фінансовий звіт ПрАТ НЕК «Укренерго» URL: https://ua.energy/pro_kompaniyu/zvitnist/finansovyj-zvit/

51. Корбутяк А. Г Підходи до трактування поняття фінансовий стан підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017 №16 С.149-153.

52. Трач О.В., Шведа Н.М. Фінансова стійкість як основа успішного підприємства. *Фундаментальні та прикладні проблеми сучасних технологій*: Міжнародної науково-технічної конференції 22-24 трав. 2018р. Тернопіль, 2018. С 336–337.

53. Череп А.В. Фінансова санація та банкрутство суб'єктів господарювання: підручник, вид. 2- ге допрацьоване та доповнене. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2025. 370 с

54. Ткаченко А.М. Управління економічною діагностикою будівельного підприємства, як основа його ризик-менеджменту *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2012 №6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1756

55. Сніткіна І. А., Волкова Н. А. Аналітичні методи експрес-діагностики банкрутства. Перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу в контексті євроінтеграції. матеріали 5 Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 25 травня, 2017 р.). Одеса, 2017. С. 121-122.

56. Рудика В.І., Косарєва І.П., Величко Н.В. Напрями та стратегія запобігання банкрутства суб'єктів господарської діяльності. *Електронне наукове фахове видання «Глобальні та національні проблеми економіки»*. 2017 №17 С. 431–435 URL: http://global-national.in.ua/archive/17-2017/91.pdf

57. Гринчишин Я.М. Управління фінансовою санацією: конспект лекцій. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 98 с

58. Домбровська С.О., Горбаченко М.Д. Фінансова стійкість підприємства: оцінка та шляхи підвищення. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2021. Збір. наук. праць №3-4 (280-281). С. 28-34. DOI:10.32680/2409-9260-2021-3-4-280-281-28-34.

59. ISO/IEC 27001:2022 Information security, cybersecurity and privacy protection —Information security management systems —Requirements. URL: https://www.iso.org/standard/54534.html.

60. ISO/IEC 27002:2022 Information security, cybersecurity and privacy protection —Information security controls. URL: https://www.iso.org/standard/75652.html.

61. About ENTSO-E. *ENTSO-E*. URL: https://www.entsoe.eu/about/

62. Керівництво НЕК «Укренерго» обговорило Стратегію компанії на 2025-2034 роки з експертами та стейкхолдерами. *Укренерго*.

URL: https://ua.energy/zagalni-novyny/kerivnytstvo-nek-ukrenergo-obgovorylo-strategiyu-kompaniyi-na-2025-2034-roky-z-ekspertamy-ta-stejkholderamy/ (дата звернення: 28.10.2025).

63. What Is SCADA and SCADA System? | Fortinet. *Fortinet*. URL: https://www.fortinet.com/resources/cyberglossary/scada-and-scada-systems (дата звернення: 29.10.2025).

64. Smart Grid Projects Observatory | JRC SES. *JRC Smart Electricity Systems | JRC SES*. URL: https://ses.jrc.ec.europa.eu/smart-grids-observatory (дата звернення: 29.10.2025)

65. ДТЕК побудує першу в Україні цифрову підстанцію за €15 млн. *AIN – новини IT, бізнесу та стартапів в Україні*. URL: https://ain.ua/2025/03/25/eur11-mln-na-budivnictvo-cifrovoyi-pidstanciyi-otrimaje-dtk-vid-uriadu-franciyi/ (дата звернення: 29.10.2025).

66. GE Vernova Grid Solutions: Advancing a Resilient Global Power Grid. *GE Vernova | The Energy of Change*. URL: https://www.gevernova.com/grid-solutions/ (дата звернення: 29.10.2025).

67. Кодекс України з процедур банкрутства : Кодекс України від 18.10.2018 № 2597-VIII : станом на 28 серп. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text (дата звернення: 30.10.2025).

68. Ларіонова К.Л. Роль стратегічних цілей у формуванні санаційної стратегії розвитку підприємства. *Збірник наукових праць за матеріалами міжнародної науковопрактичної конференції «Наукові підсумки 2012 року»* м. Київ. 2012. С. 61-64.

69. Franchon G., Romanet Y. Finance de l’entreprise. Comprendre et maîtriser l’évolution financière de l’entreprise. Paris, France : CLET, 1985. 246 p(дата звернення 30.10.2025)

70. Тютюнник Ю.М., Тютюнник С.В. Побудова матриці фінансових стратегій Франшона–Романе за інформацією фінансової звітності підприємств України. Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних

процесів в Україні: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції 2-3 березня 2023 року : збірник наукових праць [Електронний ресурс]. Вінниця: ВНТУ, 2023. С. 261-264.

71. Розумович Н.Ф. Напрями фінансової стабілізації машинобудівних підприємств у забезпеченні конкурентних переваг *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2014 №8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1756

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Снісаренко Микита Євгенійович студент 2 курсу, денної форми навчання, економічного факультету, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», освітня програма «Фінанси і кредит», адреса електронної пошти dwa.akkunt@gmail.com,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Прогнозування ймовірності банкрутства та шляхи його подолання на ПрАТ «НЕК Укренерго» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

_____	_____	_____
(дата)	(підпис)	(ініціали, прізвище)